

Dayanışma

EYLÜL 1986

SAYI: 50 2.5.- DM



1 Eylül
Dünya
Barış Günü

Silahlımanın Bedeli
ve
Savaşın Son Tankları
(3. ve 8. sayfamızda)

Ara seçimlerde politik ortam hareketlendi

- Ara seçimler, emekçilerin siyasi demokratik hak ve özgürlüklerinin ağır bir devlet terörü altında boğulduğu koşullarda yapıyor.
- Ara seçimleri demokrasi lehine kazanımlar elde edebilecek şekilde değerlendirebilmek, halk güçlerinin, gerçek sol güçlerin çabalarına bağlıdır.

28 Eylül'de Türkiye'de ara seçimler yapılıyor. Ara seçimler sadece 10 il kapsadığı halde, Evren-Özal diktatörlüğünün tecritini hızlandırmak ve yığınların demokrasi özlüklerini açığa vurabilmek açısından, herhangi bir ara seçimden çok daha fazla ve bütün Türkiye çapında bir siyasi öneme sahiptir. Elbette bu, ilerici demokrat güçlerin ara seçim platformunu demokrasi lehine değerlendirebilme ve bu fırsatı diktatörlüğe karşı yığınsal mücadelenin bir aracı haline dönüştürebilme becerilerine bağlıdır.

28 Eylül ara seçimleri, tıpkı 6 Kasım genel ve 25 Mart mahalli seçimleri gibi, de-

(Devamı 7. sayfada)

Şahinkaya olayı:

Herşey apaçık ortada

- Şahinkaya hakkında söylenenler doğrulandığı gibi, daha pek çok kirli çamaşırının da ortaya çıktığı görülmüştür.

"Şahinkaya Olayı" ilk kez GERÇEK gazetesinin Ocak 1984 tarihli Özel Sayı'sıyla kamuoyuna açıklanmış ve adı geçen sayı son derece başarılı bir çalışmayla yurdun dört bir yanına ulaştırılarak konu yığınların bilgisine maledilmişti.

Şahinkaya'nın malvarlığını(!) açıklaması hiç kimseyi ikna etmedi. Bu listede "hamiline" tanzim olunmuş hisse senetlerinin ve sırdaş hesapların yer almaması nedeniyle bunları da açıklaması konusunda kendisine yöneltilen sorulara Tahsin Şahinkaya bir kez daha kaçamak cevaplar verdi.

(YAZISI EKİMİZİN 4. SAYFASINDA)

Dayanışma

Tiksinti

CELAL Bayar'ın nereye gömüleceği konusunda ko-partılan şamata, askerlerin "siviller"e bir gol daha atmasıyla sonuçlandı. Türkiye'nin yetiştirdiği politikacılar içinde en azılı komünizm düşmanı, en koyu Amerikancı olanların bu piri, rahle-i tedrisinden geçtiği (despotlukta maharetinin de sırrı budur) "Ata"sının koyununa değil, atalarının köyüne gömüldü.

Bu işe en çok sinirlenen de Nazlı Ilıcak oldu. Bayar'ın Anıtkabir'e gömülmesi talepleri üzerine Özal konuyu Evren'e "danışmış" ve lisan-ı münasiple reddedilmişti. Ilıcak önce "Evren 'Biz o zaman araştırdık, bu karara vardık' cevabını veriyor. Nasıl araştırdınız kimlere sordunuz sayın Evren? Böyle bir karara kimler iştirak etti, bilmek isteriz" (Tercüman, 25 Ağustos 1986) diyerek Evren'e kafa tutuyor. Arkasından "ya Özal'ın tutumuna ne demeli? Üç saat içinde en önemli kanunları çıkarabilen hükümet, Cumhurbaşkanı'nın itirazı karşısında aciz kalıyor... Yazıklar olsun Celal Bey'in hakkını savunmayan bu eğik ve aciz iktidara!" hakaretleriyle hincını Özal'dan alıyor.

İlk bakışta N. Ilıcak haklı gibi. Öyle ya, madem ki Bayar'ın mahut yere gömülmesini engelleyen bir kanun maddesi, "malı götürme"de usta Özal ve takımı için TBMM'ni toplayıp kanun maddelerini değiştirmek çocuk oyuncağı. Ne ki bu hesap Nazlı hanımın masası başında böyle. Ve bu hesap Özal'a başkanlık tevdi edilirken yapılmış açık ya da zımmı pazarlığın çarşısına hiç mi hiç uymuyor. Siki mi Özal, "apoletli beşbiyerde"nin kanun adı altında çıkardığı emirnameleri, bunların mercine danışmadan değiştirmeye tevessül etsin?! Onun için Nazlı Ilıcak'ın eşek varken semerini dövmesi boşuna gayret...

Ya Evren'e ne demeli? Kitabına uydurup Bayar'ın da Anıtkabir'e gömülmesine yeşil ışık yakması mümkünken lafı kıvrıp kaytıyor. Oysa Evren'in siyasi görüşleri—pardon refleksleri—açısından Bayar'a çok yakın olduğu bir gerçek. Gerçi İnönü de, Bayar da Türkiye burjuvazisinin oluşumuna getirdikleri "paha biçilmez" katkılar sözkonusu olduğunda, burjuvazinin hemen aynı ölçüde minnettarlığını kazanmış kimselerdir. Ancak ne de olsa aralarında siyasi nüanslar vardır. Ve özel sektörcülükte, yabancı sermayeye tavizcilikte, Amerikancılığa Bayar daha ağır basar. İşte bu yüzden Evren'in Bayar'ı kollaması gerekirdi.

Ama Evren tersini yaptı. Yani "asker partisi" içindeki dayanışma bir kere daha ağır bastı ve Evren, hiç sevmediği CHP'nin sahibi asillerinden asker İsmet'i "sivil" Celal'a tercih etti. Böylece Türkiye siyasi sahnesinde oldum olası rolü ve etkinliği bulunan AP'nin (Adalet Partisi değil Asker Partisi) İç Hizmet Kanunu'ndan kaynaklanan dahili dayanışması bir kere daha hükümünü yürüttü.

Olay bugünkü rejimin nasıl işlediğine de ışık yaktı. Pek matah bir adammış gibi devamlı babalanan, alternatifizliğiyle şişinen, başkalarını hor gören TC başbakanının makyavelist olduğu kadar, kişiliksiz ve köle ruh-

(Devamı 7. sayfada)



Cunta 12 Eylül'den bu yana işçi sınıfına, tüm ilerici ve demokratlara, Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesine karşı estirdiği devlet terörünü, şimdi Kürdistan'ın diğer parçalarında yaşayan Kürt halkına karşı da kullanarak tam bir eşkiyalık örneği veriyor.

"Sınır operasyonu" protesto edildi

- Türk ordusunun Irak sınırını aşarak Kürt köylerini bombalaması, yeni bir eşkiyalık örneğidir.

Türk ordusu geçtiğimiz ay Irak sınırını aşarak Kürt köylerine ve çeşitli yerleşim birimlerine yönelik yeni bir kanlı saldırı daha düzenledi. 15 Ağustos sabahı Diyarbakır ve Malatya'daki üslerden havalanan Türk Hava Kuvvetleri'ne ait 10 kadar Fantom savaş uçağı, sınırın öte yakasındaki pek çok sivil hedefi bombaladı ve kadınıyla çocuğuyla yüzlerce korunmasız masum insanı hunharca katletti. Ankara bu insanlık dışı

(Devamı 7. sayfada)

Sığınma yasası değiştirildi

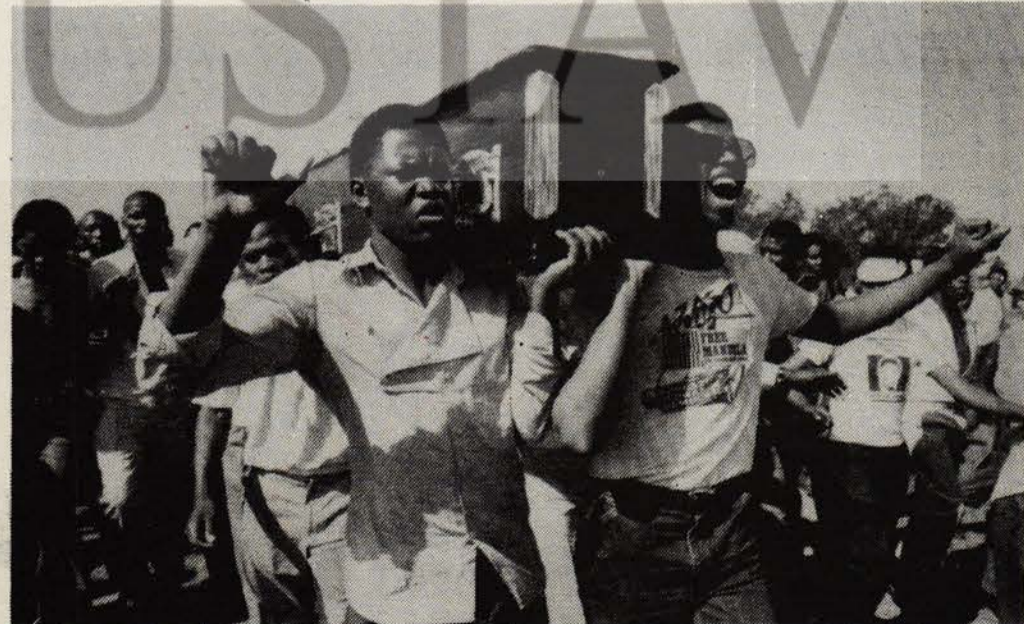
- Gericı Kohl hükümeti sığınma yasasında yaptığı anti-demokratik değişikliklerle, yabancı düşmanı politikasının yeni bir örneğini daha verdi. Konuyla ilgili yazıyı 3. sayfamızda bulacaksınız.

Şili'de faşizm kökünden sarsılıyor

Her Cuma günü siyahlar giyinmiş üç kadın, ellerinde pankartlarla Şili'nin başkenti Santiago'daki La Moneda başkanlık sarayının önüne gelip, Pinochet rejimini protesto ediyorlar. Bunlar, geçtiğimiz aylarda Pinochet askerleri tarafından boğazları kesilerek hunharca öldürülen üç Şili Komünist Partili, Parada, Guerrero ve Nattino'nun eşleri. Bu üç kadın sürekli tutuklanmalarına, dövülmelerine ve saldırıya uğramalarına rağmen, ölenlerin anısını canlı tutmak ve çevrelerindeki insanları faşizme karşı mücadeledede yüreklendirmek için, bu çabalarını her Cuma böyle kararlılıkla sürdürüyorlar.

2-3 Temmuz günü ülke çapında yapılan ve o güne dek en geniş katılımlı protesto ey-

(Devamı 7. sayfada)



G.Afrika: Zafere kadar mücadele

Güney Afrika'da Sharpeville'de 14 siyahın katledildiği 1984 Eylül'ünden bu yana yoğunlaşarak süren olaylarla sergilenen direniş, ırkçı rejimin tüm vahşetine ve ardı arkası kesilmeyen katliamlarına rağmen güçlenerek sürüyor. ırkçı rejimin 1976 Soweto katliamının yıldönümü nedeniyle olağanüstü hal ilan ettiği 12 Haziran'dan bu yana olaylar daha da hızlı artış gösterdi. Geçtiğimiz Ağustos ayı içerisinde, 21 Mart 1985'te aynı günde 19 siyahın katledilmesinden bu yana polisle en şiddetli

çatışma meydana geldi, polisin ateş açması sonucu 20 siyah öldürüldü, yüzlerce yaralandı. ırkçı rejimin köşeye sıkıştıkça artan saldırganlığına karşılık Güney Afrika'da direniş hayatın her alanında sürüyor. İşyerleri ve madenlerde grevler, okullarda boykotlar birbirini izlerken gözaltındaki yüzlerce siyah da açık grevine başladı. Siyah halkın kira ödeme vb. şeklineki protestosu yaygınlaşırken ırkçı rejimin ordu ve güvenlik kuvvetleriyle doğrudan çatışmalar da süratle tırmanıyor.

12 Eylül faşist darbesi 6. yılında lanetleniyor

Türkiye'de 12 Eylül 1980 günü silah zoruyla iktidarın gaspedilmesinden bu yana 6 yıl geçti. Bu 6 yıl içinde faşist diktatörlük anayasasıyla, yasalarıyla, diğer uygulamalarıyla kurulmuştu. İşçi sınıfımız başta olmak üzere, emeğiyle geçinen tüm halk güçlerimizi baskı altına aldı, kazanılmış her türlü demokratik mevziyi silah zoruyla yok etti.

Geçen 6 yıl içerisinde işçi sınıfımızın fabrikalarda tüm baskılara rağmen gerçekleştirdiği direnişler, son aylardaki İzmir, Eskişehir mitingleri, aydınların çeşitli eylemleri, doktorların, avukatların işkenceyi, idamları kınayan dilekçeleri ve emekçi halkın günlük yaşantısına yansıyan hoşnutsuzluk faşist diktatörlüğe karşı mücadeleyi vurguluyor.

12 Eylül'ün her yıldönümünde Avrupa'da yaşayan Türkiyelilerin protesto eylemleri de faşist diktatör-

(Devamı 7. sayfada)

Nikaragua'ya yeni saldırı planları

ABD'nin yeni saldırı planları ve FISE'nin dayanışma çağrısı (3. ve 4. sayfamızda)

gedik

DAHA NE OLSUN?

Şahinkaya'nın açıkladığı mal varlığı kamuoyunda "doyurucu" bulunmamış.

Kendisi doymuş mu, doymamış mı, asıl ona bakmalı.

taşı

Türkiye('de kim) büyüdü?!

● Ara seçim öncesi açıklanan % 7,8'lik büyüme hızı, geniş emekçi yığınların gözler önündeki yoksullaşmasını gizleyemiyor.

% 7,8 "büyüme hızına" ulaşıldığı, ara seçimlerden hemen önce açıklandı. Bu, Türkiye'nin "ekonomik büyümesi" anlamına geliyor.

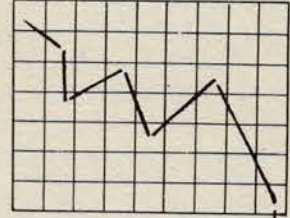
Bir seçim yatırımı olarak "yalan" olduğu muhakkak gözükene bu açıklamalar, kocaman bir "gerçek" de saklı. Hatta bir değil, bir kaç gerçek.

Saklanması olanaksız birinci gerçek, Türkiye'nin "büyüme" bile "kalkınmadığıdır". Kalkınmasız büyüme, ancak 24 Ocak gibi, yatırımları ve geleceği rafa kaldırıp, ekonomik kaynakların son damlasına kadar talan edilmesini güden bir modelin ürünü olabilir.

Nitekim bu modelde, yatırımların ulusal gelir içindeki payı %22'den %19,2'ye geriledi. Aynı model, ulusal gelir içindeki imalat sanayinin payını %22,3'den %17'ye düşürdü. Aynı modelin ekonomik hayatımızı ellerine teslim ettiği özel kesimin ulusal gelirin yaratılmasındaki payı %12'den % 7'ye indirdi. Tarımdaki % 3,5'lük büyüme hızını da Özal'cı hokkabazlıkla, bir kalemde % 7,1'e yükselten DİE, böylece, küçülen ekonomik verilere rağmen bir ekonomik büyüme bulabilmektedir.

İkinci ve pek bilinen gerçek, işçilerin, tüm çalışan emekçi yığınların, aşağı gelir gruplarına giren orta katmanların, ekonomik anlamda büyümeyip küçüldükleridir. O halde kimler "büyüdü" ki, ekonomi de büyüdü? Bunun cevabı % 7,8'in arkasında aramalı.

Eğer varsa bir büyüme ve o büyüme ne kadar çoksa, ulusal ekonomi için o kadar kötü sonuçlar doğmuş demektir, zira emekçi gelirleri ile birlikte tarımda ve sanayide küçülme oluyorken büyüme ancak, çok az sayıda ve spekülatif sermaye gelirlerinin, faizlerin ve kâr oranlarının başdöndürücü bir hızla artmasıyla gerçekleşmiş olabilir.



ANAP'ın "yeraltı çalışmaları"

ANAP yasayla kurulmuş, yasayla hükümet olmuş, yasal bir partidir. Yani kılıfına uydurulmuştur.

ANAP'lı belediyeler de her halde "yasal"dırlar.

Bu görüntüdür. ANAP büyük ölçüde "yeraltı" partisidir. Özal'ın "Dört eğilimi birleştirdim" dediği dosdoğrudur. "Yeraltının" bir sivil mafyası vardır, bir de askeri, eder iki. Bir de Özal'ın "meslek hayatından" patronu olan tekeller vardır MESS gibi, Sabancı gibi...

Dördüncü eğilim de "silahlı eğitimi"ni MHP'de tamamlamış yeni "iş" adamları... Görülüyor ki "eğilimler"

Gazi Üniversitesi'nin 12-24 yaş grubunda yaptığı bir araştırmada, Türkiye'de "kaderci, teslimiyetçi, kişiliksiz" bir nesil yetişmekte olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya göre gençler, toplumda kişinin saygınlığının iyi eğitim görmesine, iyi bir mesleğe sahip olmasına bağlı olduğuna inanıyorlar, eğitim olanağı bulunmayınca da kişilik bunalımına düşüyorlar. Düşük gelirli ailelerin çocuklarının — ki nüfusun ezici çoğunluğunu bu aileler oluşturmaktadır — ise "teslimiyetçi" bir tutumla "üst gelir gruplarına özgü isteklerde" bulunmadıkları yine araştırma sonuçları arasında.

Araştırmanın sağlıklı tartışma götürse de gençliğin karşı karşıya olduğu tehlike konusunda bir ipucu veriyor. Bu tehlike yalnızca fiziki baskıdan ve yasaklamalardan kaynaklanmıyor. 12 Eylül'den bu yana faşizmin gençliğe ne vadedtiği ve sunduğu açık seçik görülüyor: Okul yerine hapishane, eğitim yerine kışla disiplini, kitap yerine sopa, iş

yerine açlık...

Gençler 12 Eylül'le dayatılan baskı ve yasaklarla, ideolojik saldırıyla örgütsüzlüğe, yoksulluğa, ahlaki ve kültürel yozlaşmaya, belki de hepsinden önemlisi karamsarlığa ve umutsuzluğa itiliyor.

Faşizmin böylece yapmak istediği gençliği yalnızca bugün için zapturapt altına almak değil, onu geleceğiyle birlikte teslim almaktır. Ve böylece de toplumun geleceğini teslim almaktır. Düşünsel ve siyasi ilgi alanlarını iyice daraltan yasaklarıyla, yozlaşan insani ilişkileriyle, kokuşan ahlaki değerleriyle, kültürel ve manevi alandaki belirgin çürümeyle, bencil bir bireycilik eşliğinde körüklenen depolitizasyonla, her türden beyin yıkama ile faşizmin doğrudan ya da dolaylı, her türlü yöntem ve araçla gençliği tam bir kuşatma altında tuttuğu bir gerçektir. Ve geçen 6 yılda gençliğe tüm bir kuşak olarak ağır tahribatlar yaşattığı da gerçektir. Ne var ki faşizm gençliği teslim alamamıştır, alamayacaktır da.

bir hayli fazla. Zaten hepsi Ankara'ya sığmamış. Kimi "mahallinde" kalmış belediye oluvarmış.

Kimi 'sol'cu yazarlarımızın bile övmekle bitiremedikleri Dalan'ın İstanbuluna dalanlar, "yeraltını" görüyorlar. Aman yarabbi. Tam bir tayan, üstelik acele. "İş" tutan herkes gidip dönmemesine kasasını dolduruyor. Sahilmiş, hazineninmiş, tarihiymiş, halkınmış, kimsenin aldrıldığı yok. Daha kötüsünü yaptıklarının neden yadırgandığına şaşacak kadar "masum hırsızlar" bunlar, çünkü hırsızlığı masum sayıyorlar, öyle bellemişler. Bir yokluyorsunuz, başkanından

meclis katibine "dört daire, üç arsa, iki bankada şu kadar lira, falan şirkette % 40 hisse..." 12 Eylül dünyalığı. Farkedeni dövüyorlar, üstüne giderseniz, "konuşurum ha" diyerek daha yukarıdaki "ismi açıklanmayanları" yardıma çağırıyorlar.

Latin Amerika'nın faşist askeri cuntaları "Kahve cuntası", "Kokain cuntası" gibi ön isimlerle anıldılar. 12 Eylül cuntası da, halk daha isim babası olmadı ama, her halde "F-16 cuntası" yahut "Mafia cuntası" vb. gibi anılacak. Özal da bu şeyliğin soytarısı...

Şimdi Ne Dersek Sevinir Acaba?

BİLİLEN evrensel değerleri ve bu değerleri ifade eden kavramları eğer Türkiye için kullanacaksanız, mutlaka bir parantez açmanız ve aradaki farkları açıklamamız gerekir ki, söylemek istediğiniz tam anlaşılabilir. Neredeyse pozitif bilimlere kadar sirayet eden bu farklılaşma, sosyal ve siyasal kavramlar, özellikle de ideolojik değerler bakımından fazlasıyla geçerlidir. Örneğin "Liberal" mi dediniz; gerisini getirmeniz, Türkiye'deki liberali özel olarak tarif etmeniz, anlaşılmanız açısından kaçınılmazdır.

"Sosyalist değilim ama bana sosyalist denirse sevinirim" gibi, evrensel sosyal-demokrat değerlere hayli yakın gözüken ve siyasi formasyonunu "aşağı-yukarı" bu çizgi üzerinden kazanan Bülent Ecevit'in bugün söyledikleri ve savundukları, yukarıda parmak bastığımız farklılaşma yönünden tipiktir. Üstelik bunu, sosyal demokrasinin ulusal çizgilerini geride bırakıp, evrensel çizgileriyle Türkiye'de oluşması için çaba gösteriyormuş iddiasıyla yapmaktadır.

Marksizme saldırmaktadır B. Ecevit, aydınlarla karşı olup etrafında topladığı bir grup aydınla birlikte. Zaten Marksistlerin sızmalarına karşı mücadele ederek geldiği için DSP'nin, daha önce icazetli olmamak için geciktirdiğini sandığımız gecikmesi zuhur eylemiş. Ecevit'e göre Marksistlerden sosyal demokrat olması mümkün değilmiş ama müslümanlardan, hatta tarikatçılardan bile sosyal demokrat olabilmemiş; dahası faşistlerden de...

Elbette müslümandan sosyal demokrat olur; komünist bile olur; niçin olmasın? Demagojiyi daha acemice yapan Ecevit asıl öbür yanına, Marksist olmadan sosyal demokrat olunamayacağı gerçeğine bakmalıdır. Evrensel sosyal demokrat ideoloji, Marksizmin bir ürünüdür, Marksizmin devrimci özünden soyutlanarak sürdürülmüştür. SPD bile "soy ağacını" Marksizmin doğuşuyla başlatmakta, Marksizmin Bolşevik Devriminden önceki bütün uğraklarını, Paris Komünü dahil, kendi namusu saymaktadır.

"Namus" dedikse, gerçeğe bağlı kalmak anlamında namustur bu, yoksa sınıfına karşı namussuluk anlamında değil. Sosyal demokrasi böyle bir namustan, yani Marksizmin devrimci özüne bağlı olmaktan, zaten evrensel olarak muafır. B. Ecevit'in, evrensel sosyal demokrasinin değerlerini oluşturacağı derken, bu değerleri çarpıtması, ters yüz etmesi bir çelişkidir. Ya Ecevit, örnek aldığı batılı sosyal demokratların "asgari namusundan" dahi yoksundur; ya da sosyal demokrat olma iddiasında değildir. İkincisini asla kabul etmeyeceğine göre, başka seçeneği de kalmamaktadır!

DSP sözcüleri ve ideologları, yatıp kalkıp Marksizme küfredeceklerine, bu işi Aybar'a bırakıp demokrat olma-ya çalışsalar çok daha iyi ederler.

GERÇEK gazetesinden fabrika haberleri

SEKA AKDENİZ'DE SANDIK OYUNU

Silifke Taşucu SEKA Akdeniz fabrikasında işyeri delegeleri seçimleri anti-demokratik bir şekilde yapıldı.

İşveren ile bütünleşen Seluloz-İş sendikası yöneticileri ile kaymakam üçgeninde baskı altında yapıldı. Demokrat liste yanlıları fabrikada çoğunlukta olmasına rağmen, fabrikadaki sandıklar şeflerin odasına konuldu. Bölüm şeflerinin nezaretinde ve MHP militan kadrolarının gözlemci olarak işgal ettikleri sandıklara gözlemci olarak demokrat listeden hiç kimse alınmadı, işveren tarafından fabrikaya dahi bırakılmadılar. İşçiler kaymakama başvurup durum tespiti yapmasını istedikler. Fakat kaymakam yazılı dilekçeye cevap olarak, fabrika bilir, biz karışmayız demiştir. Gizli oy, gizli tasnif yapılmış kapalı kapılar arkasında sandık MHP militan ve sendika yöneticileri tarafından açılmıştır. Kazandığımız delegeleri seçimini namussuzlukla sandık oyunu ile almışlar bunu da açık açık söylemişlerdir. Basın fabrikaya sokulmamış, SHP milletvekili Fikri Sağlar fabrikaya gelmiş fakat bir sonuç alamamıştır. Tüm bu uygulamalar belgelenerek seçim kurulu başkanlığına itiraz edilmiş fakat hakim kesin karar vererek üst mahkeme yolunu dahi tıkamıştır. Ama mücadelemizi engellemeyecektir.

Bir Grup İşçi

ALTORM'DA TÜRK METAL'E HAYIR

İstanbul Ümraniye'de kuruldu Altorm A.Ş. Alarko Holding'e bağlı bir elektronik fabrikasıdır.

Fabrikada 300 işçi çalışmaktadır. Bunların 60'ı bayan ve 100 kadını 18-20 yaşlarında genç işçilerdir. Ortalama ücret 40 bin TL civarındadır. Ve işyerimizde Türk-Metal sendikası örgütlüdür. Geçtiğimiz aylarda yemeklerin çok kötü çıkması nedeniyle 3 bayan arkadaş sendikadan habersiz yemek boykotu yaptık 3 gün öğle yemeklerine gitmedik, 4. gün yemekler kısmen düzeldi. Karşımızdaki fabrikada Otomobil-İş sendikası var, ücretleri, sosyal hakları bizimkinin iki katı civarında. Biz de sendikayı değiştirmek için gizlice formları doldurduk, fakat Türk-Metal temsilcileri bunu hemen sendikaya bildiriyorlar. Bunun üzerine fabrikaya gelen Türk-Metal Gebeze Şube başkanı Süleyman Kazık bu işi yapanları sıkıyönetime vereceğini ve işten çıkarılacağını söyledi. Nitekim sıkıyönetim de işveren de onu dinledi ve 3 arkadaş işten atıldı.

Bu olaylardan 2 ay sonra işçi çıkarma devam etti, eski işçilerden 3 arkadaş daha işten atıldı. Yerine asgari ücretle (askeri ücret demek daha uygun galiba) genç kızlar alındı. Fabrika içinde iki kişi biraraya gelip ne oluyor diymiyoruz, her an işten atılma korkusuyla çalışıyoruz. Türk-Metal sendikası Eylülde MESS ile 140 bin işçi adına grup sözleşmesi yapacak, adam öldürmekten idamı istenen Avni Çarsancaklı (MHP'li) Türk-Metal genel merkez yöneticisidir. Bunlar bizim kanımızı emmek için vardılar. Fakat biz de İŞ-EKMEK-HÜRRIYET için, varız.

Altorm'dan bir Gerçek okuru

Gerçek gazetesinin Temmuz 1986 tarihli 242. sayısından alınmıştır.

İşçi Sınıfı Tarihinden



"Ne dil, ne ırk farkı! Hepimiz işçiyiz"

Sermayenin işçiyi daha fazla sömürmek ve işgücünü daha ucuza kapatabilmek üzere, işçiler arasında çeşitli farklılıklar yaratmaya, onların birlik olmasını engellemeye çalıştığı bilinir. Bu doğrultuda dil, ırk, cinsiyet vb. her türlü doğal farklılıklar, toplumsal bir eşitsizlik kaynağına dönüştürmek istenir. Bir ülkede farklı ırktan, ya da başka milliyetlerden işçilere karşı nefretin körüklenmesi, saldırı hedefi haline getirilmesi ve sömürüye karşı mücadele hedefinin böylece sapıtırılması işverenlerin pek sıkça başvurdukları yoldur.

Örneğin kara derili işçilerin bir yandan toplumda genel olarak aşağılanıp, hor görülürken, aynı zamanda en ağır, en pis işlerde ve en düşük ücretlerle çalıştırılması ABD tarihinde süregiden bir durumdur. Aynı durum başka kapitalist ülkelerde, başka ırktan işçiler için de sözkonusudur. Böylelikle

aşağılanan ırka mensup işçiler, hem insanlık dışı çalışma koşullarına mahkum edilmekte, hem de kapitalizmin ekonomik krizinin vebali bunlara yüklenerek, diğer işçilerin iş bulamamasının, yaygın işsizliğin, ekonomik krizin sorumlusu olarak hedef tahtası yapılmak istenmektedirler.

Ama kapitalistlerin bu silahı, işçilerin birliği karşısında geri tepmekte ve işçilerin sınıf bilincine varmasıyla, dil, ırk, cinsiyet vb. hiçbir farkın işçilerin sınıf birliği ve çıkarlarının üstünde yer alamayacağı açık seçik görülmekte ve işverenler için tehlike çanları çalmaya, işte o zaman başlamaktadır.

Yukarıdaki resimde ABD başkenti Washington D. C. 'de 1963'te yapılan yürüyüşü görüyorsunuz. Siyah ve beyaz el ele, aynı sloganı —yürüyüşün sloganını— haykırıyorlar: "İş ve özgürlük istiyoruz".

Sığınma yasası değiştirildi

Gerici Kohl hükümeti 1987'deki seçimlere "yatırım" amacıyla aylardan beri gündemde tuttuğu sığınma yasası değişikliğini beklenildiği gibi gerçekleştirdi. Değişik çevreler tarafından F. Alman Anayasası'nın, sığınma yasasıyla ilgili 16. maddesine aykırı olduğu belirtilen yeni değişiklikler şunları içeriyor:

- Başka bir Batı Avrupa ülkesinde üç aydan fazla kalarların sığınma müracaatları reddedilecek,
- Ülkesinde savaş olduğu gerekçesiyle sığınma isteminde bulunanların müracaatları kabul edilmeyecek,
- Yurt dışındaki siyasi faaliyetler, bundan böyle sığınma gerekçesi olamayacak,
- Yurtdışı etme işlemleri hızlandırılacak,
- Sosyalist ülkeler dışından gelen sığınmacılara uygulanan çalışma yasağı 5 yıla çıkarılacak.

● F. Almanya vizesi olmayan yolcu alan uçak şirketlerine karşı önlemler alınacak. Hükümet öte yandan F. Alman sınırlarının ek personelle takviye edilmesi kararını da aldı.

Özellikle sosyalist Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ni hedef alan ve son Tamiller olayıyla doruğuna varan bu yabancı düşmanı kampanyanın amacı nedir? Bilindiği gibi emperyalist Almanya'da yabancı düşmanlığının uzun bir geçmişi ve geleneği vardır. Daha 1887'de doğu ve güney Avrupa'dan 800 bin kişi Almanya'ya getirilmiş ve yedek sanayi ordusu olarak Alman işçi sınıfına karşı kullanılmaya çalışılmıştı. Gerici "Tüm Almanlar Derneği"nin o zamanlar yaptığı şu açıklama, emperyalist Alman burjuvazisinin yabancı düşmanı politikasının bir yansımasıydı: "Polonyalılar, Çekler, Yahudiler, İtalyanlar ve diğerleri efendi

halk için aşağılık işleri yapmak zorundadırlar."

1942 yılında Göring otomotiv sanayii yöneticilerinin önünde şunları söylüyordu: "Şu andan itibaren gelecekte pis işler 'köle işçilerimiz' tarafından yapılacaktır".

1986'ların Almanya'sında ise Zimmermann'lar, Strauss'lar, neonaziler, Skin Head'ler, onlara destek veren büyük tekeliler tıpkı Göring'ler ve onun faşist kafadarları gibi değişik biçimlerde yabancı düşmanlığını körükliyorlar. Üstelik bunu yaparken en utanmaz yalan ve çarpıtmalara (Devamı 7. sayfamızda)

Silahlanmanın bedeli



● Dünyada her 100 bin kişiye 556 asker, ama yalnızca 85 doktor düşüyor.

● Gelişmekte olan ülkelerde 800 milyon kişi açlık ve sefalet içinde yaşıyor. 500 milyon insan yetersiz besleniyor. Daha milyonlarca ne içecek suya, ne de yiyecek satın alma gücüne sahip.

● Dünyada 50 binden fazla nükleer silah başlığı var. Toplam nükleer silahların patlama gücü Hiroşima'ya atılan bombanın bir milyon katına ulaşıyor.

● Askeri harcamalar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde devlet harcamalarının ortalama % 20'sini oluşturuyor. Gelişmiş ülkelerde askeri

harcamalar eğitim/sağlık harcamalarının aşağı yukarı eşitken; gelişmekte olan ülkelerde sağlık harcamalarının üç katına, eğitim harcamalarının da üçte bir fazlasına ulaşıyor.

● 1983'te, gelişmekte olan ülkelere yapılan resmi yardım miktarı olan 34.300 milyon dolar, aynı yıl sadece 15 gün 15 saatte yapılan askeri harcamaya eşitti.

● Yıllık silahlanma harcama tutarının yalnızca beşte biri, dünyada 2000 yılına kadar açlığı ortadan kaldırmaya yetmelidir.

Kaynak: Birleşmiş Milletler.

Kimyasal Silahlara Son!



NATO "gaz savaşı" manevralarında ABD askerleri

AVRUPA'DAKİ HAZIRLIKLAR

İngiltere'de çıkan "New Scientist" dergisi 11 Nisan 1985 tarihli sayısında, İngiltere'nin üretilen biner sinir gazı mermilerini derhal yerleştirmeye hazır olduğunu yazmıştı. Bombalar büyük bir olasılıkla Upper Heyford ile Lakenheat'deki ABD hava üslerinde bulundurulacak. 1984 yılında ABD Kongresi'nin verdiği 2.4 milyar dolar ile halen Lakenheat'de 10 yeni depo yapılmış bulunuyor. ABD bu arada, kimyasal savaş başlıklı Cruise füzesinin üretimini de tamamlayacaktır. Bunlar da Greenham Common'daki üsse yerleştirilecektir. Bu üste halen kimyasal kazalarda nasıl davranılacağı konusunda eğitilmiş ABD birlikleri bulunuyor. Moleswoith'da ise nükleer başlık taşıyabilen Cruise füzeslerinin yerleştirilme hazırlıkları yapılmaktadır.

ABD'nin kimyasal silah yerleştireceği ikinci ülke olan F. Almanya da halen 450 ton kimyasal silah 5 özel depoda saklı tutulmaktadır. Kimyasal silahları atmakta kullanılan Howitzer toplarının Türkiye'ye yerleştirilmiş bulunduğu da basında yayınlanan haberler arasındadır.

ABD'İN OLUMSUZ ÇABALARI

ABD'nin kimyasal silah üretiminde ileri adımlar atması ve bu silahları Avrupa'ya da yerleştirmeyi planlaması, silahlanma yarışında yeni bir turu başlatacaktır. Oysa eskiden kimyasal silah sorunu, kitlesel kırm silahlarının yayılmasının denetlenmesi çabalarıyla en az sorumlu konu olarak görülmekteydi. Çünkü taraflar, görüşmelerin ilk amacının, bu tür silahların sayısının kabul edilebilir azami ölçüde indirilmesi yerine, tamamen yok edilmesinde genel olarak anlaşmışlardı. Bu nedenle Cenevre'deki silahsızlanma görüşmelerinde özel bir çalışma grubu oluşturulmuş ve kimyasal silahsızlanma konusunda belli ilerlemeler kaydedilmişti. Ama Reagan'ın başkanlığa seçilmesi ve yeneden görevde kalmasından sonra, ABD'nin kimyasal silah deposunu artırmaya başlaması, kimyasal silahların yasaklanması konusunda kapsamlı bir anlaşmaya varılmasını güçleştirmektedir.

Altılar Grubu'nun Ixtapa zirvesi

Dört kıtadan altı ülkenin -Arjantin, Hindistan, İsviçre, Meksika, Tanzanya ve Yunanistan- liderleri iki yılı aşkın bir zamandır yürüttükleri ortak çalışmalarını Ağustos ayı içinde yayınlanan bir deklarasyonla sürdürdüler. Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atılışının yıldönümüne rastlayan günlerde, Meksika'daki Ixtapa kentinde yapılan Altılar Toplantısında kabul edilen Meksika Deklarasyonu, dünya halklarının barış talebinin somut bir ifadesini oluşturuyor. Çağrıda, silahlanma yarışına son verilmesi, nükleer silahlar başta olmak üzere her türlü silah sayısının azaltılması ve kitle tahrip silahlarının giderek ortadan kaldırılması isteniyor. İlk adım olarak nükleer denemelere bir an önce son verilmesi çağrısında bulunan toplantı, sağduyu sahibi herkesin tüm dünya halklarının, Sovyetler Birliği'nin bir yıldan fazla bir zamandır sürdürmek-

te olduğu tek taraflı moratoryuma ABD'nin de katılması ve Sovyetler Birliği'nin 2000 yılına kadar dünya üzerindeki tüm nükleer silahların yok edilmesi programının uygulanması yolundaki isteğini bir kere daha vurgulamış oldu.

Altı ülkenin liderleri yalnızca çağrıda bulunmakla yetinmeyip, nükleer denemeler üzerindeki moratoryumun ve bu denemelere tümüyle son verilmesini öngören bir anlaşmanın gereklerinin pratikte yerine getirilmesini sağlamak üzere somut önerilerde bulundular. Deklarasyonda ayrıca, uzayın militarizasyonunun önlenmesi ve yalnızca barışçı amaçlarla kullanılmasının sağlanması, ABM ve SALT-2 anlaşmalarına uyulması istendi.

Altılar Grubu'nun çağrısı Sovyetler Birliği tarafından daha önce olduğu gibi olumlu karşılanır ve destek bulurken, ABD yönetimi tarafından "yararlı" bulunmadı.

DSF 11. Kongresi toplanıyor

● DSF Kongresi 16-19 Eylül tarihlerinde Berlin'de toplanıyor.

Dünya Sendikalar Federasyonu 11. Kongresi 16-19 Eylül tarihlerinde Demokratik Almanya'da, Berlin'de toplanacak. Sendikaların uluslararası dayanışması ve işbirliğinin daha da güç kazanacağı bir platform olması beklenen Kongre öncesinde DSP, tüm dünya sendikalarına bir çağrı yayınladı. Çağrıda özetle şöyle deniliyor:

"DSF 11. Kongresi dikkatleri sendikaların birlikte hareketini ilgilendiren tüm konu-



lar üzerinde odaklaştırmak ve dünya sendikalarının güçlerini, işçilerin çıkarlarını savunmak; sömürüye ve baskıya son vererek, insan haklarını koruyarak ve nükleer bir savaşın önlenmek için çaba göstererek daha iyi bir dünya kurmak; nükleer silahların ortadan kaldırılması ve işçilerin, sendikaların barış ve iş talebiyle yaygın bir hareketinin oluşturulması için daha iyi nasıl seferber edilecekleri konusunda diyalogu geliştirmek amaçladır.

Dünya sendikal hareketinin farklı müfrezelerinin geniş ve değişik tecrübeleri, işçilerin çıkarlarını tüm ülkeler, tüm sistemlerde ilerletmek için yeni perspektifler çizme, barışı savunma, sosyal ilerlemeyi sağlama yolunda zengin dersler sunmaktadır.

DSF 11. Kongresi bu tecrübelerin aktarıldığı, dünya sendikalarının birbirine daha yakınlaştırdığı, karşılıklı anlayış, uluslararası işbirliği ve dayanışmanın daha geliştirildiği bir forum olacaktır."

FISE'nin çağrısı:

"Şili ve Nikaragua yalnız değildir"

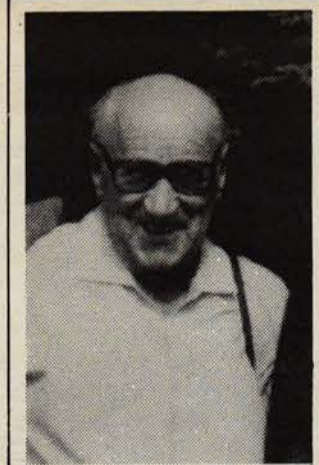
Tüm dünyada 25 milyondan fazla öğretmeni çatısı altında toplayan Dünya Öğretmen Sendikaları Federasyonu FISE, yayınladığı duyurularla dünya öğretmenlerini, tüm eğitim emekçilerini Nikaragua ve Şili halklarıyla dayanışmaya çağırıyor.

ABD yönetiminin Nikaragua halkına karşı kullanılmak üzere karşı devrimcilere 110 milyon dolarlık destek kararını protesto eden FISE, bu

küçük Orta Amerika ülkesine karşı Reagan yönetiminin siyasi, ekonomik ve diplomatik alanda izlediği saldırgan politikayı ve nihayet doğrudan savaş eylemlerini protesto etti. FISE, kardeş örgüt olarak benimsediği Nikaragua öğretmenleri Ulusal Birliği (ANEN) ile tam bir dayanışma içinde olduğunu vurguladı. ABD emperyalizminin destekleyip, kışkırttığı karşı-devrimin kesin yenilgisine kadar her türlü dayanışmayı sürdüreceğini açıkladı. Tüm dost ve kardeş öğretmen örgütlerini de Nikaragua halkının haklı davasına destek vermeye çağırıyor.

Şili'de 13 yıldır faşizme karşı verilmekte olan kararlı mücadeleye desteğini açıklayan FISE, diktatörlüğün tüm çabalarına rağmen öğretmenlerin sendikalaşmasını önleyemediğini, Şili Öğretmenler Sendikası'nda (AGECH) bir-

leşen öğretmenlerin bugün Şili'de özgürlük ve demokrasi için verilen mücadelede etkin bir yer tuttuğuna işaret etti. Demokrasi güçlerini geçtiğimiz aylarda tüm ülke çapında yaygınlaşan protesto eylemlerinin başarısına dikkat çeken FISE, tüm üye ve dost öğretmen örgütlerine, tüm dünya öğretmenlerine yaptığı çağrıda, Şili halkı ve öğretmenlerinin faşist Pinochet diktatörlüğüne bir an önce son verilmesi için verdikleri mücadelenin desteklenmesini; faşist rejimin temsilcilerinin uluslararası örgütlerde yer almalarının önlenmesini; Pinochet hükümeti ile diplomatik ilişkileri olan hükümetlerin bu ilişkileri kesmesi ya da askıya alması; Pinochet'in halkın ve Şillili öğretmenlerin haklı taleplerine ateşle karşılık verme tehdidine karşı uyanık olunmasını istedi.



DKP HELMSTEDT ÖRGÜTÜ SEKRETERİ Karl Zunft öldü

Kendini insanlık davasına adanmış, yılmaz barış savaşçısı DKP Helmstedt Örgütü sekreteri Karl Zunft 82 yaşında aramızdan ayrıldı. Zunft'un ölümüyle yalnızca kendi yoldaşlarının değil, biz Türkiyelilerci, demokratların da büyük saygısını kazanmış seçkin bir insanı yitirdik. Onun, düzenlediğimiz tüm toplantılara katılarak defalarca dile getirdiği, en yüce kardeşlik duygularıyla dolu dostluğundan mahrum kaldık.

Karl Zunft 23 Kasım 1904'te Immendorf'ta doğdu. 1920'lerde Alman Komünistler Birliği üyesi oldu. 1925'te KPD'ye üyeliği kabul edilen Zunft 1933'te Hitler'in iktidara gelmesinin ardından eşini birlikte tutuklandı. Zunft KPD üyesi olduğu için Hamburg ve Waltheim cezaevlerinde on yıl geçirdi. 1943'te özgürlüğüne kavuştu. Zunft mücadelesini 1968'den sonra DKP üyesi olarak sürdürdü, kendisi ayrıca VVN üyesiydi.

DAYANIŞMA Helmstedt muhabiri

Nikaragua'ya yeni saldırı planları

ABD Senatosu'ndan geçiren contra'lara 100 milyon dolarlık yardımından ardından, Ekim ayı başında Nikaragua sınırlarındaki karşı-devrimcileri eğitmek üzere ABD'nin özel operasyon birliği Yeşil Bereliler'in görevlendirileceği açıklandı. Contra'lara yardım CIA'nin gözetiminde sürecek, "eğitim" resmen ABD ordusu askerlerince gerçekleştirilecek.

Ronald Reagan'ın "tek alternatif özgürlük savaşçıları'nın başarıya ulaşip, iktidarı almaları" demesiyle artık tam anlamıyla bir savaş ilanı dönüştürülen gelişmeler, ABD Senatosu'nda şiddetli tartışmalara yol açtı. Contra'lara yardımın oylanması sırasında muhalif politikacılar "contra"lar özgürlük savaşçısı değil, ABD'nin desteklediği teröristlerdir" derken, contra'ların ahlaki açıdan yardımı hakketmediklerini ve böyle bir yardımın Vietnam savaşı türünden bir gelişmenin ilk adımı olduğunu açıkladılar. Nikaragua devriminin ardından ülkeden kaçan ve çoğunluğunu Somoza'nın muhafız çetesinin oluşturduğu karşı-devrimcilerin sayısı 1981'de birkaç yüzü geçmezken, Reagan yönetiminin takviyesiyle bunlar bugün etraflarında on bine varan paralı askerle Honduras ve Kosta Rika sınırları ile El Salvador'da sürekli barınma noktaları edinmiş bulunuyorlar. ABD bir yandan

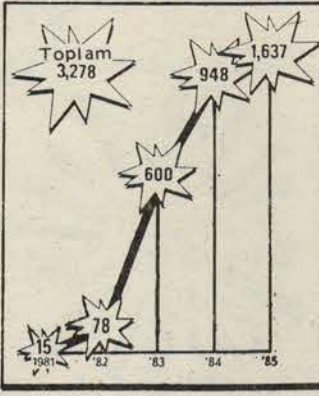
contra'ları bu ülkelerde ve bizzat ABD topraklarında "eğitip", Nikaragua halkına karşı girişilen katliamları finanse ederken, diğer taraftan ticari, ekonomik ve diplomatik alanda Sandinist hükümeti tecrit etmek için her yolu pervaşızca denemekten geri durmuyor.

Her türlü uluslararası hukuk anlaşma ve ilkelerini çiğneyen ve son olarak B.M. Uluslararası Adalet Divanı'nın kararını tanımayacağını açıklayan Reagan yönetiminin politikası, B.M. Güvenlik Konseyinin Ağustos ayı içerisindeki toplantısında bir kez daha mahkum edildi. B.M. Güvenlik Konseyi 1982'den bu yana ABD'nin Nikaragua'ya müdahalesini görüşmek üzere 12 kez toplandı. Güvenlik Konseyi oturumunda Nikaragua devlet başkanı Daniel Ortega, ABD ile ilişkilerin normalleştirilmesi için görüşmeye hazır olduklarını tekrarlarak, Reagan yönetimi Orta Amerika krizinin kaba kuvvetle çözümlenmeden yana olduğunu tekrar ortaya koydu.

Temmuz ayı sonunda aralarında Nikaragua'da enternasyonalist gönüllülerin bulunduğu beş kişilerin contra'lar tarafından katledilmesi tüm dünya kamuoyunda tepkiyle karşılandı. ABD'nin Nikaragua'ya karşı yürüttüğü bu savaşta bugüne kadar 31 bin Nikaragua'lı öldürüldü, ülkenin uğradığı maddi kayıplar iki milyar dolara aştı.



Nikaragua'da beş enternasyonalist gönüllünün Contra'lar tarafından katledilmesi üzerine Bonn'da düzenlenen protesto gösterisi.



CONTRA'LARLA ÇATIŞMA
Sandinist ordu ile Contra'lar arasındaki çatışmalar Reagan yönetiminin işbaşına gelmesinden sonra hızla arttı. ABD dolarları Nikaragua'da sivil halkı katletmeye hizmet ediyor.

Sovyet moratoryumu bir kez daha yenilendi



Sovyetler Birliği nükleer silah denemeleriyle ilgili moratoryumu tek tarafı olarak yeniden 1 Ocak 1987'ye kadar uzattı. SBKP MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov, Sovyet televizyonunda yaptığı konuşmada, Sovyet moratoryumunun başladığı 1 Ağustos 1985'ten bu yana geçen sürede ABD'nin 18 deneme gerçekleştirmesine rağmen bu kararın alındığını vurguladı. Gorbaçov, "bu adımla atmakla, tüm dünya halklarının, siyasi çevrelerin ve uluslararası kamuoyunun Sovyetlerin nükleer deneme alanındaki uzun sessizliğini doğru değerlendireceklerine inanıyoruz" dedi.

AFGANİSTAN:

Kazanımlar pekişiyor

Cenevre'de B.M. gözetiminde Afganistan'la Pakistan arasındaki görüşmelerin yedinci turu sürerken, Sovyetler Birliği'nin Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'nin çağrısı üzerine bu ülkeye gönderdiği sınırlı sayıdaki askerlerinden altı alayın yıl sonundan önce bu ülkeden ayrılabacakları açıklandı.

Konu ile ilgili olarak *Neue Zeit* (32/1986) dergisine bir açıklama yapan Afganistan Demokratik Halk Partisi MK Politbüro üyesi Noor Ahmad Noor özetle şunları belirtti:

"Sovyet ve Afganistan Demokratik Cumhuriyeti hükümetlerinin Afganistan'da bu-

lunan sınırlı sayıdaki Sovyet birliklerinden altı alayın yıl sonundan önce geri çekilmesi üzerine kısa süre önce vardıkları karar, Kabil ve Moskova'nın Cenevre görüşmelerinin başarısı için ellerinden gelen her şeyi yapmaya hazır olduklarını bir kez daha göstermektedir.

Bu karar ülkemizde siyasi durumun istikrar kazanmakta olduğunu ve Afgan halkının devrimci hükümete artan desteğini de göstermektedir. ABD ve bölgedeki gericiğin bşleyip, desteklediği karşı-devrimin tümüyle yenilmiş olduğunu söylemek için vakit erkense de, son aylarda ağır darbeler indirilmiştir ve bir dizi vilayette şimdi çok daha güçsüz durumdadır.

Afgan karşı-devrimine tarruz sürerken, bir yandan da yerel iktidar organları güçlendirilmektedir. Afganistan'da 31 seçim bölgesi vardır ve bunlardan 23'ünde yerel iktidar organları (jirgah) için seçimler tamamlanmıştır, üçünde ise sürmektedir. Eylül'de tüm ülkede yerel seçimler yapılacaktır.

Öte yandan, gelişmeler gösteriyor ki, Afganistan'da Sovyet askeri varlığı üzerine fazlasıyla gürültü koparan Batı sözde "Afgan sorunu"na siyasi bir çözüme ise yanaşmamaktadır. Afgan karşı-devriminin elebaşları Washington, Bonn, Paris ve diğer batı başkentlerinde kabul ediliyor ve bunlara Afgan halkına karşı terör ve sabotajda kullanılmak üzere milyonlarca dolar sağlanıyor. Maruz kaldığımız bu ilan edilmemiş savaş binlerce masum Afgan'ın ölümlüne yol açtı, ekonomimize verdiği zarar 45 milyon afgani'yi geçti.

Mücadelemiz henüz bitmedi. Önümüzde uzun ve çetin bir yıl var. Bu çetin savaşta Sovyetler Birliği'nin yardım ve desteğine güveniyoruz."

ABD başta olmak üzere emperyalist güçlerin Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'ne yönelttiği saldırı sürüyor. Bu saldırının boyutlarını vurgulamak üzere şu sayılara bir göz atmak yeterli: Nisan Devrimi'nden bu yana ABD'nin Afgan halkına karşı kullanı-



Karşı-devrimin kurbanı Afgan çocukları

mak üzere karşı-devrimcilerle yaptığı yardım, devrimden önceki 50 yıl boyunca Afganistan'a yapılan "gelişme yardımı"nın on katından fazladır. Amerikan basınında yer alan bilgilere göre, Afgan karşı-devrimcilerine yapılan ABD askeri yardımı 1980-84 arası altı kat arttı. 1985'te bu yardım yıllık 250 milyon dolara ulaştı. Her yıl 100 milyon dolarlık silah ve cephanenin de CIA kanalıyla Afgan devriminin düşmanlarına ulaştırıldığı biliniyor. Washington Post gazetesi, 1985'te, CIA'nin yıllık gizli operasyon bütçesinin %80'den fazla bir bölümünün bu ilan edilmemiş savaşın sürmesine harcadığını yazdı. Afganistan'a karşı yapılan bu harcama, Vietnam savaşından bu yana CIA'nin "bu tür işlerde" harcadığı en yüksek miktarı oluşturuyor. Ne var ki, emperyalizmin ve karşı-devrimin gücü Afgan halkının kazanımlarını geri döndürmeye, Afgan devriminin yolunu engellemeye yetmeyecek.

Berlin'i ayıran duvar değildir

● Emperyalist propagandanın "Berlin Duvarı" üzerine yalanları gerçekleri gizleyemez.

Ağustos ayı içerisinde emperyalist propaganda ağı 25. yılında "Berlin Duvarı" üzerine binbir yalan yaydı ve bu yalanlar, Demokratik Almanya ve sosyalist sisteme yönelik azgın soğuk savaş saldırılarıyla tamamlandı.

"Berlin Duvarı"nın geçmişi gerçekte 25 yıl değil, 41 yıl öncesine dayanır. Temmuz 1945'te Müttefik Kuvvetler Berlin'e girdiklerinde, savaşın galibi dört devlet (Sovyetler Birliği, ABD, Fransa ve Britanya) temsilcilerinin oluşturduğu Berlin Müttefik Komandanlığı, Potsdam kararlarına uygun olarak çalışmaya başladı. Berlin'in dörtlü statüsü, kentten Sovyet kuvvetlerinin egemenliğindeki bölgeye dahil olarak bütünlüğünün korunmasını ve en üst yetkinin Sovyet komutanda somutlanmasını getiriyordu. Ne var ki işbirliği kısa sürdü... Batılı ülkeler anlaşma hükümlerini geçersiz kılma girişimini hızlandırdıkça, Nazileri eski makamlarına iade etmeye, belli başlı şirketlerin başına da eski sahiplerini oturtmaya başlamışlardı. Mart 1947'de Truman Doktrini ve Haziran 1947'de Marshall Planı ile antikomünizm yeni boyutlar kazanıyor, Almanya ve Berlin so-

ğuk savaşın en önde gelen odaklarından birine dönüşüyordu. Mart 1948'e gelindiğinde dörtlü yönetim pratikte terk edilmişti. Aynı yılın 18 Haziran'ında Almanya'nın batı bölgelerinde ayrı bir para sistemi yürürlüğe konuldu, bu uygulama 23 Haziran'da Berlin'in batı kesimlerinde de başlatıldı. 5 Aralık 1948'de kentten batısında ayrı seçimler yapılarak Berlin bölünmeye götürüldü. Nihayet 21 Aralık günü ABD, Britanya ve Fransa temsilcileri —önceden kabul ettikleri statüyü çiğneyerek— Berlin'in batı kesiminde üçlü, ayrı bir yönetim oluşturdular. Batı Berlin'in ekonomik işleyişi ayrıldı, bunu gaz, su, elektrik ve ulaşım şebekelerinin ayrılması izledi. Batı'nın Almanya'yı bölme politikası 7 Eylül 1949 günü Bonn'da ayrı bir devletin ilanı ile doruğa ulaşacaktı. (Demokratik Alman Cumhuriyeti ise 7 Ekim 1949'da kuruldu.)

1950'li yıllar Batı Berlin'in emperyalizmin casusluk, sabotaj ve saldırı üssü olarak kullanıldığı sayısız girişime tanık oldu. Bu arada Federal Almanya'nın NATO'ya katılımı, Almanya'nın kesin olarak bölünmesine damgasını vurdu.

1961 yılına gelindiğinde Demokratik Almanya'yı işgal planlarından artık açıkça söz ediliyordu. Diğer taraftan, 1949-1961 yılları arasında geçen 12 yılda Demokratik

Almanya ekonomisi göz kamaştırıcı vaatlerle Batı'ya çekilen beyin gücünden, kur farkından vurgun vuranların yola çıktığı ve diğerleriyle birlikte toplam 30 milyar marka varan ağır kayıplara uğramış bulunuyordu. 1961 yazında ise Berlin Krizi daha ağırlaştı. 14 Haziran 1961'de F. Alman parlamentosu Bundestag'da Avrupa'daki mevcut sınırların "gözden geçirilmesi" isteniyordu. 7 Temmuzda ise iktidardaki CDU/CSU bloku Demokratik Almanya'yı "kurtarma" hedefini ve Almanya'nın birleşerek NATO'ya bü-

tünleşmesi amacını açıklıyordu. 25 Temmuz'da ise zamanın F. Alman Savunma Bakanı Franz Josef Strauss, ABD ziyareti sırasında 2. Dünya Savaşı'nın henüz bitmediğini, Batı'nın "bir iç savaşa" hazır olması gerektiğini pervaşızca belirtiyordu. Strauss'un ısrarıyla 1 Ağustos günü NATO birlikleri teyakkuzda geçirildi. Aynı günlerde, F. Alman ordusunun yedekleri silah altına çağırıldı. ABD'nin havadan indirme birlikleri hareket geçirilirken, Fransa ve Britanya birlikleri takviye edildi. Bu sırada Berlin'de provokatif

eylemler sergilendi. 7 Ağustos'ta halk arasında et sıkıntısı yaratıp hoşnutsuzluk yaymak üzere mezbahe yangını çıkarıldı. 11 Ağustos günü sabahın ilk saatlerinde Berlin, Potsdam ve Oder üzerindeki Frankfurt'ta işçi millisleri, sınır kuvvetleri ile birlikte Batı Berlin sınırını çembere aldılar. Gün doğarken Demokratik Alman Halk Ordusu birlikleri kente girdi. Birkaç saatte tamamlanan sınıra tel çekme hareketiyle, Batı'nın Demokratik Almanya'yı işgal hayalleri suya düşürüldü. Bu sırada provokasyon ve sabotaj girişimlerine, Amerikan askerleri ve tanklarının sınırı belirleyen beyaz çizgiye kadar gelip, silahlarını Demokratik Alman topraklarına doğrultması eklenecekti, dünya gergin 16 saat yaşayacaktı. Sonuçta ABD kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalacaktı. Ama bu durum Berlin'in güvenliği konusunu tekrar gündeme getirdi ve duvar inşa edildi.

Batı'da uydurulan yalanların aksine, duvar Demokratik Almanya'ya ve bu ülkeden Batı'ya olağan geçişleri engellemez değildi. Her gün ortalama 70-80 bin kişi Berlin sınırından giriş-çıkış yapmaktadı. Bizzat Batı Berlin Senatosu'nun belirlemelerine göre, 1 Haziran 1985-31 Mayıs 1986 tarihleri arasında Batı Berlin'den 2,1 milyon kişi Demokratik Almanya'ya geçmiş ve vize başvurularının yalnızca



Faşizme karşı zaferi kutlayan Sovyet ve Amerikan askerleri — Torgau, 1945. Ne var ki, bu dostluğu, emperyalizmin savaşın hemen ardından sosyalist sisteme yönelttiği soğuk savaş saldırısı izleyecekti.



Pablo Neruda:

“Tüm insanlığa ait olmakla gurur duyuyorum”

"Eylemlerimin ve yazdıklarımın bizi birbirimize daha bir yaklaştırdığını düşünmek beni mutlu ediyor... Verilen mücadeleye, söylenen şarkıya değer, yaşamış olmaya değer, çünkü onu sevdim."

Ölümünden yıllarca sonra, verilen mücadelenin, hayatın böylesine içinde olan Neruda'yı anarken, bu kez, kısaca da olsa onun siyasi mücadelesine yer vermeyi istedik.

Pablo Neruda şiiriyle tüm dünya halklarına mal olmuştur. Ülkemizde de yaygınca tanınır. Ne ki, bu tanınmada vurgu onun "ozan kişiliği" üzerindedir çoğu kez. Pablo Neruda'ya böyle yaklaşmaksa, onu "üstün yeteneklerini kanıtlayma şansına her zaman sahip ve insanlık kültürünün gelişmesine hizmet eden bir sanatçı" olmakla, kısaca yaratıcılığıyla sınırlamak demektir. Oysa Neruda bundan çok daha engin bir zenginliği barındırır: O partilidir. Onun yazdıklarında kişisel yaratıcılığıyla kolektivitinin bir parçası olmanın getirdiği zenginlik coşkuyla buluşur.

Çoğu sanatçının her türlü siyasi hareket karşısında sıkı sıkıya sarıldığı ve bu yüzden de türlü çözümsüzlüklere, yanlış seçim ve yorumlara düştüğü "bağımsızlık" tavrını Neruda acımasızca mahkum eder:

"Şairin görevlerini mantiki sonuçlarına ulaştırarak doğru ya da yanlış, bu karara vardım. Toplumda ve hayatta yükümlülüğüm alçakgönüllü bir partilinin olmalıdır. Bu kararı parlak başarısızlıklara, kimsesiz zaferlere, sersemletici yenilgilere tanık olduğum halde verdim. Kendimi Amerika'nın mücadeleleri içinde bir aktör bularak, anladım ki, insan olarak görevim; yeteneklerimi, birleşen halkların kabaran gücüne katmaktan, onlara maddi ve manevi olarak, tutku ve umutla katılmaktan başka bir şey değildir. Çünkü yalnızca o kabaran selden, yazarlar ve halklar için gerekli ilerleme doğabilir."

İşçi sınıfından ve onun tarihi misyonundan yana olmaları, işçi sınıfının siyasi hareketi içinde, Partide fiilen ve en üst düzeyde gerçekleştirirken

Pablo Neruda bunun burjuvazinin çarpıtmalarıyla aşlamaya çalıştığı gibi "sanatçı özgürlüğü"nden vazgeçmek olmadığını vurgular. Aksine bu örgütlülük bağı ve disiplinin, sanatçıya, topluma ve dünyaya doğru gözle bakıp onları değiştirmeye sürecinde yer almadığı zengin bir perspektif sunduğunu anlatır:

"Zor olan ortak sorumluluk yolunu seçtim ve bireye sistemin merkezindeki güneş gibi tapındığını tekrarlamak yerine, tüm alçakgönüllü hizmetimi büyücek bir orduya, zaman zaman yanlış yapabilecek ama ödünsüzce ilerleyen, inatçı gericilerin, sabırsız ve habersiz olanların karşısında gün günden ileriye yürüyen güce adamayı yeğledim. Çünkü inanıyorum ki, şair olarak görevim, kardeşliği, yalnızca gül ve ahenk ile, mağrur seveda ve sonsuz sıla özlemi ile değil, şiirime kattığım cefalı insan sorumluluklarıyla da kucaklamaktır."

1936 İspanyasına kadar hümanist ve insan kültürüne sahip çıkan bir demokrat olan Neruda, komünist düşünce ve hareketle o güne kadar etkilenme düzeyinde kalan ilişkilerini derinleştirecek ve onun en önde gelen militan şairlerinden olacaktı. İspanya'daki dostlarına "aydınlar için tek yol olarak" halkın safında mücadele etmeyi gördüğünü yazarken şöyle diyecekti:

"Brakın kıskanç, gücenik, acı hisler uyandıran, şeytan, megalomanyak olanlar halka katılmasın. Onları kendi taraflarında bırakalım... Yalnızca saf, kardeşçe ve onurlu bizimle olsun."

Şiirinin politize olmasından yakınanlara:

"Bana soracaksın: leylaklar nerde? / Nerde gelinciklerle örtülü metafizik? / Nerde suskular ve kuşlarla dolu kelimeleleri / Damutan yağmur? / / Gelin de ölü evimi görün / Yaralı İspanya'yı görün / Gelin görün sokaklar kan / Gelin görün / Sokaklar kan / Gelin görün kanı / Sokaklar boyunca akan " diye

karşılık verecektir. O "saf şiiri" mahkum eder, insan elinin değdiği, insan terinin düştüğü herşeyi kucaklayan "saf olmayan şiir"den yanadır:

"İnsanların ellerini şiirimde göstermeyi hep istedim. Hep parmak izlerinin yer aldığı bir şiiri yeğledim. Suyun şarkılar söyleyebildiği yerdeki güçlü toprağın şiirini. Herkesin yiyebildiği ekmeğin şiirini."

Neruda "şiirin düşmanları, bu meslekçiler ya da müşteriler arasında değil, şiirin kendi içindeki uyum eksikliğindedir. Bu yüzden şiirin çağdaşlarının en cahili ve sömürüleni ile haberleşmede, kendi yeteneksizliğinden daha esaslı bir düşmanı yoktur." der.

Onun "saf olmayan şiiri" bir "dilsiz kıtanın, ulu And dağlarıyla dünyadan tecrit edilmiş ama mücadelesinin tarihiyle tüm ülkelere bağlanmış Şili'nin sevinci, hüznü, umutları, umutsuzluklarıyla doludur. Onun "saf olmayan şiiri" illegal yaşamaya zorlandığı, "insanların gönüllerinde kaybolduğu" koşullarda yazılmıştır. Onun "saf olmayan şiiri", kendinden öncekilerin "tümü paylaşılmsın diye dünya masasına bıraktıkları cömert bir miras—entellektüel sorumluluk, sonsuz bir hümanizm, engin bir vicdan—içeren çıkımı" kucaklamış, "umudun sürekliliğine, adalete ve şiire, insanın sonsuz yaratıcılığına ve geleceğin ürünlerine" olan inancını taşımıştır kendinden sonrakilere. O, çalışmasını yalnızca "geçmişle bağlantılı, onun gerçekleşen güzelliğinin güvencesinde" değil, aynı zamanda "henüz doğmamış insanlar için yazacak diğer yazarların çalışmalarının güvencesinde" sürdürmüştür.

1971 yılında Nobel Ödülü kazananlar adına yaptığı konuşmada söylediği mütevazı ama o denli görkemli cümle yaşamının özetiştir:

"Tüm insanlığa ait olmakla gurur duyuyorum..."

* Alıntılar: Neruda, Şiir Boşuna yazılmış olmayacak, DE yay., Mart 1985.



Pablo Neruda ve Nazım Hikmet, 1952 Dünya Barış Kongresi'nde. Biri And dağlarının sarp kayalarını, diğeri yıllarca zindanlarda tutulduğu ülkesinin mavi sularını geride bırakmaya zorlanıp, sürgünde bulmuşlardır.

Neruda 1904'te doğdu. 11 Eylül 1973 darbesini takip eden günlerde sağlık durumu kötüleşti. Öldüğünde evi, kitapları talan edilmişti. Ama o, kendi deyişiyle bir kere daha ve bu kez ebediyen "insanların gönülünde kaybolmuştu".

Neruda, 1930'lardan başlayarak aktif siyasi faaliyetini, illegal çalışma ve sürgün dahil tüm güçlükleri göğüsleyerek sürdürdü. Son olarak, 1970 seçimleri öncesi Şili Komünist Partisi'nin devlet başkanı adaylığı, Halk Birliği'nin kurulması başarıya ulaşınca, Salvador Allende lehine adaylıktan ayrıldı, onun seçim kampanyasına coşkuyla katıldı. Halk Birliği'nin zaferinden sonra ülkesini uluslararası diplomatik, mali ve kültürel görüşmelerde temsil etti.

bir kitap

Sürgündeki Şili

ORHAN GÖKÇE

Şili hey,
Üzün taç-yapağı seni:
Denizden, şaraptan

ve kardan
Kavuşmamız ne zaman,
Oy ne zaman, ne zaman?

Pablo Neruda

Elimde DE Yayınevin-den çıkmış *Sürgündeki Şili* var. Faşist darbeden sonra ülkeyi terketmek zorunda kalan Şili'li yazar ve şairlerin öyküleri yer alıyor bu antolojide. Kitabın sunusuna yazar Juan Armando Epp-le şu notu düşmüş: "İster Şili'de, ister sürgünde yazılmış olsun, bütün bu yeni yazın aynı yönde ama kırık bir kanatla uçmaya çalışmış bir kültürün anlatımıdır. Ülkenin içinde yazarlar, seslenmek istedikleri uluslararası kitlelerden yalıtılmış olarak yetiştirildi. Sürgün yazını ise bu kitleye ulaşmış bulunuyor, ama doğal yuvasından uzak bir yerde (...). Bu yazarlar, yazında yeni anlatılan bu kolektif tarihin bir bölümünü paylaşacak geniş bir okur kitlesine sesleniyorlar..."

11 Eylül 1973'te ABD emperyalizmi, general Pinochet'in başını çektiği faşist darbe ile Halk Cephesi hükümetini düşürdü. Devlet başkanı Salvador Allende ve binlerce yurtsever, sosyalist, komünist ve Halk Cephesi yandaşları faşizme karşı direndiler. Şili halkının onbinlerce evladı faşist kurşunlara hedef olarak katledildi. Yüzbinlerce Şilili faşizmin zindanlarında işkencenin en

katmerlisine uğrayarak, sakat kaldı. Ama Pinochet yönetiminin zulmü ne direniş ruhunu kırabilirdi, ne de gelecekte yeşerecek filizlenmeyi durdurabilirdi. Bugün rejime karşı kabaran halk hareketinin boyutları, sokaklara taşan insan seli bunun kanıtıdır. Faşizmin stad-yumlara doldurduğu yüzbinler bugün alanları kucaklamakta, yarının nelere gebe olduğunu göstermekte, faşist rejime korkulu günler yaşatmakta, onu kökünden sarsmaktadır.

Sürgündeki Şili'de sekiz öykü yer alıyor. Bu seçilmiş öykülerin her biri okuyucuya bugünkü Şili rejiminin çeşitli yönlerini değerlendirmeye olanağı veriyor. Alfonso Gonzales Dagnino'nun "İlk Günler" adlı öyküsü darbenin ilk günlerini saat saatine anlatması bakımından hem ilginç hem de Halk Cephesi yanlılarının giriş-tikleri destansı direniş ve kararlılık bakımından öğretici. Bu öyküde özellikle ülkemiz ilericilerinin öğrenecekleri çok şeyler olduğu kanısındayım. Şili işçi sınıfının darbecilere karşı mücadele alanlarını ketmemekte gösterdiği direniş, fabrikaları ve işyerlerini savunmaları sınıf hareketi açısından de neyle dolu...

Anibal Quijada'nın "Dikenli Tel" adlı öyküsünde ise cuntanın işkence evleri anlatılıyor. Çağın en "gelişmiş" ve en ilginç tekniklerinin insanları üzerinde denendiği, bu Şili metodlarının 12 Eylül'den sonra ülkemizde uygulandığı artık hiçbir ilericieye, dünya kamuoyuna yabancı bir konu değil. Faşizm

dünyanın neresinde olursa olsun hep o iğrenç yüzü ile çıkıyor insanlığın karşısına... İşkence, kan, ölüm. Bu öykü direnmesini bilenlerin anısına dikilmiş saygın bir anıt gibi geliyor insana.

Dünyanın en güneydeki kentinde, Şili'nin Punta Arenas'ında asker çizmelerinin altında ezilip, dikenli çalınan ortasına atılan, o artık görünüşünden insan olduğu anlaşılamaz hale getirilen kan kütlesinden yine de yükselen inilti, sınırları aşmış ülkeye ulaşıyor: "Ven...ce...remos".

Yazımıza bir şiirinden alıntıyla girdiğimiz büyük ozan Pablo Neruda'nın görkemli, sessiz bir hınçla yüklü cenaze töreni yazar Juan Armando Epple tarafından öyküleştirilmiş. Neruda'nın şiirleriyle süslü bu öykü büyük ozanın cenaze törenini evrenselleştirir. "Düğüne" ve "Dayananlar"a" adanmış bir destan coşkunluğunda sunuluyor.

Faşizm yalnız işkence ve ölümlerden ibaret değil elbet. İnsanlığın tüm ortak mirasına ve değerlerine de düşman... Çürüme, soysuzlaşma, kokuşmuşluk... Cuntanın subaylarının hangi ahlakı değerlerle yüklü olduğunu Üç kuşaktan Şilili yazarların yer aldığı bu antoloji Şili faşizminin 13. yılında hem okunması, hem de dostlara armağan edilmesi gereken bir kitap niteliğinde.

antifaşist sanat

Fritz Cremer

1906'da doğan Cremer küçük yaşta ailesini kaybetti, bir maden işçisi aile yanında büyüdü. 1925-29 yıllarında Essen'de bir taş ocağında çalıştı. 1926'da komünist gençlik hareketine katıldı, 1928'de KPD'ye üye oldu. 1929-34 yılları arasında uygulamalı sanat eğitimi gördü. Aktif olarak siyasi faaliyette bulundu. H. Mann, K. Kollwitz ve Brecht gibi ünlü sanatçılarla dostlukları vardı.

Öğrenim için çeşitli ülkelerde bulunan Cremer'in eserleri çok sayıda ödül kazandı. Evi Nazilerin saldırısına uğradı, karısı tutuklandı. 1946'da profesör olarak Viyana Sanat Akademisi'nde görev aldı. 1950'de Demokratik Almanya'ya yerleşti. 1952'de Buchenwald, 1959-60'da Ravensbrück toplama kampları için anıt yaptı.



Ağlayan Kadınlar, Gestapo, 1936

Sanatçının dünyadaki yeri

KADRIYE E. AĞAOĞLU

Başlangıçta insan insan olma evresine eriştiğinde büyü vardı. İnsan bir vandan doğa üzerinde hakimiyetinin, bilebildiklerinin ve yapabildiklerinin sevincini, öte yandan kavrayamadıklarının ve acının şaşkınlığını, korkusunu büyü ve tapınma ile dile getiriyordu. Çözemediği doğa olaylarını, ayı, yıldızları, ya da dünyayı boynuzlarında taşıdığı sandığı öküzü tabulaştırıyor, onlara tapınıyordu. Başarılı geçmiş bir avlanma sonrasında, bir sonraki avın da iyi geçmesi, bereketin sürmesi için mağara duvarlarına av sahnesini resmediyor, o resmi muhayyalesindeki av tanrısına sunuyordu. Bu tür "hediye"ler değişik topluluklarda değişik biçimler alıyordu. Doğada az bulunan renkli, göz alıcı taşlardan tutun da insana kadar tanrının hoşuna gideceğini düşündüğü her bir şey.

Sonra dans da bu tapınmanın çok önemli bir parçasıydı. Süslenip boyanıp kendini tabu bildiği av hayvanına benzeterek dans ediyordu in-

san. Dansın ritmi avlanma eylemiyle ilişkiydi. İnsan sembolik hareketlerle bir çeşit avlanma sahnesini tekrar yaşıyor, aynı zamanda hem avcının şükranlarını sunuyor, hem de böylece tanrı bildiğini memnun ettiği inancıyla gelecek avın da iyi geçmesi için gerekli sevk ve güveni kendine ve yakınlarına sağlıyordu.

İnsanoğlu böylece doğanın bilinmezlikleri ortasında geçimini sağlama, yani genel anlamda üretim ile kendisi arasında uyumlu bir denge tutturup onu sürdürmeyi amaçlıyordu. Ve yine böylece doğada ve evrende nedenini çözümlendiği her olay çevresini, içinde yaşadığı maddi ortamı bir ölçüde daha hakimiyet altına almasını sağlıyor, bu süreç de yeni yeni tapınma biçimleri doğuruyordu.

İnsanoğlu bilemediklerini çözerek, öğrendiklerini de büyü düzeyinde sistemleştirerek maddi üretimi geliştire yeni aşamalara ulaştı, yeni toplumsal ilişkilere geçti. O zaman tapınma da değişik biçimlere büründü. Ve işte bütün bu süreç sanatı doğurdu. Tapınmanın biçimleri çe-

şitlendiği oranda sanat da zenginleşti. Eski bilinmezlikler, korkular, tabular yeni toplumlarda da çeşitli sembollere (sanatsal biçimlere) dönüşerek yeni toplumun ürettiği ve toplumsal ilişkilere ilişkin sorunlarıyla kaynaşarak, ama aynı zamanda bir çeşit kendi içinde bağımsızlaşarak, kurumsallaşarak etkinliklerini sürdürdüler.

Sanatın bu gelişme süreci geçmişi içinde özümleyerek ve insanın durmadan yenilenen korku, sevinç ve özlemleriyle yoğrulmuş günümüze kadar gelmiştir. Bugün de sanat, geçmişte olduğu gibi ve gelecekte olacağı gibi, insanın kendini arayış biçimidir. Yani toplumsaldır. Çünkü insan toplumsal bir varlık olarak toplumun ürünüdür; hem toplumun ürettiği ve bu şekilde etkisi altındadır, hem de aynı zamanda onların yaratıcısıdır.

Sanatçı bu konum içinde faaliyet gösteren, eylem yapan kişidir. Sanatçının dünyayı, olayları gözlemleme ve değerlendirme biçimi onun

(Devamı 7. sayfamızda)



Kadriye E. Ağaoglu'nun sergisinden

Seramik ve heykel sanatçısı Kadriye Ezel Ağaoglu Berlin'de Kuustlicht sanat galerisinde bir sergi açtı. 23 Eylül'e kadar sürecek olan sergide pişmiş topraktan kabartma heykeller ve kadın büstleri yer alıyor. Sanatçı daha önce İsviçre'nin Stampa ve Zürih şehirlerinde de kişisel sergiler açmış ve 1985 ile 1986 Uluslararası Spiez Keramik Sergisi'ne katılmıştı. Kadriye Ezel Ağaoglu 1980 yılı sonundan beri Zürih'te eşi ve kızıyla birlikte siyasi mülteci olarak yaşıyor.

İnsan kendini yaratmamışsa sanatçı ne yaratsın?

AKMAN YÜZBAŞIOĞLU

Türkiye'dekin benzer bir açmazı F. Almanya'daki Türkiyeli göçmen sanatçılar, üstelik daha yoğun biçimde yaşamaktadırlar. En yetkin ve yetenekli ürünleri bile gelişkin ölçüler kullanıldığında, şiir, öykü, roman saymak mümkün değildir. Çünkü bu ürünlerde insan "mutfakla kenef arasında bir boru" (İbni Haldun) basitliğinde değilse bile, tarihsel ve gelecek bağlantılı boyutlarıyla gelişkin bir sosyal birey değildir; değerler ve kavramlar çoğunlukla antik dünyanın folklorik düzeyini aşmamıştır.

Eleştiri sanatın bu düzensizliğini sanatçıların sırtına yüklemeye eğilimindedir. Bilir bilmez herkesin, kendinde uyanan hevesi yetenek sanıp sanat yapmaya soyunması, "duygularım şiir, hayatım romandır" cesaretiyle kaleme sarılması, yazılıp çizilenlerin hiç bir sosyal eleme engeline takılmadan ve bütünüyle "serbest piyasa" ekonomisinin kanunları himayesinde ortalığa yayılıp saçılmasını, eleştirinin eksikliği kapatmaktadır. Halbuki, kavramsal ve estetik boyutlarıyla bu kadar yapay bir sanatın bu kadar yaygın olmasının ardında, sanatçının iradesini ve yeteneklerini aşan ve bu arada onun da kabiliyetlerini belirleme gücünde olan, başka ve çok daha köklü bir neden olmalıdır.

Bu nedeni Türkiyeli göçmen topluluk bazında irdelemeden önce estetik ve kavramsal zenginliğin ne olup nasıl ortaya çıktığına, ileri sanat ölçülerinin bir "beğenme düzeyi" olmayıp aynı zamanda bir maddi gelişme olduğuna dair kısa bir hatırlatma yapmamızda yarar var.

Gelişme, açıkça yetkinleşmelidir; yetkinleşme, başka hiç bir anlama gelmeyecek biçimde insanlaşmalıdır; soyutta kavranabilir bir insanlaşma tarihi yoktur; dolayısıyla insanlaşma, doyurucu açıklamasına üretim araç ve aletlerinin gelişmesiyle kavuşan bir süreçtir. Bunun kaba bir materyalist açıklama olmadığını kavramak için şu noktaya yoğun bir dikkatle bakmak gerekiyor: İnsan, taş baltadan elektronik torna tezgahlarına, doğada hazır bulduğu bakırdan işlenmiş uranyuma ulaştı. Kim iddia edebilir ki, taş balta ile torna tezgahı aynı estetik boyuttadır? Bu üretim hünerini birazcık somutlayalım; tek telli sazdan piyano üretimine uzanan bir süreci yakalarız. Estetiğin tarihi de burdadır. Kabak kemanesi ya da zurna başka bir insan ölçüsüdür, piyano bambaska bir insanın ölçüsüdür. Tek bir davulun gürlütüsünden haz duyan kulak nite-likçe aynı bir şeydir, yüz değişik sesi birleştiren orkestranın seslendiği kulak başka bir insanda bulunur.

Demek ki estetik boyut, "beğenme" değil "gelişme" sorunudur. İnsanoğlu hayvandan, ürettiği için değil, belli bir kurula göre ürettiği için ayrılır. Bunun anlamı şudur: "Hayvanlar yalnız kendilerini üretirler, oysa insan bütün doğayı yeniden üretir. Hayvanların ürünleri doğrudan doğruya kendi fiziksel varlıklarına bağlıdır; insan ise özgürce, kendi türünün ölçü-

lerine ve ihtiyaçlarına göre yaratır; insan bütün türlerin ölçülerine göre üretilebilir ve nesnenin kendi içinde yatan ölçüsünü her yerde bulabilir. Dolayısıyla insan aynı zamanda güzelliğin kurallarına göre yaratır." (1)

İnsanın kendi fiziksel varlığını üretirken, aynı zamanda doğayı ve bununla birlikte estetik ölçüleri ve güzelliğin doğada saklı ölçüleri, bireysel çabayla açığa çıkar ama toplum aracılığıyla sosyalleşir, giderek evrenselleşir, insanlığın malı olur.

Tanımı burada bırakırsak tarihi üretimden ve onun ayrılmaz parçası estetikten ibaret bir süreç olarak kalır. Halbuki aynı tarihsel süreç, binlerce karsırganın altını üstüne getirdiği, insanın dramdan drama sürüklendiği, bir dizi değerler silsilesinin Nuh'larla beraber sulara gömülüp yeryüzünden silinip gittiği, yerlerine yenilerinin konduğu, bütün ahlakın ve dünya zamanının en ebedi halinde bile varolup-olmamak sınavından geçtiği helezoni bir yol olmuştur. Bugünkü yetkin bireye, onun çok yönlü duygusal yapısına, estetiğin ileri ölçülerine ve gerçekten özgür bir insanın varedebileceği umudunu yaratan olgun şartlara büyük badirelerden geçerek gelinmiştir.

O halde, gerek kendi ölçülerine ve ihtiyaçlarına göre daha gelişkin olanı üreten; gerekse bunu güzele doğru üreten; bu arada manevi dünyasının bütün boyutlarını yaratıp sürekli ilerleyen bir değerler sistematiği ile bütünleştiren birey/insan, kendini böylece yaratmaktadır ve bunları başardığı düzeyde yaratmaktadır.

Bundan sonra dönüp, F. Almanya'daki göçmen Türkiyeli topluluğa, bu topluluğun, sanatçının bir kere daha yaratacağı kendisini kendi eliyle ne kadar yaratabildiğine bakabiliriz. Bunu hakkıyla yaptığımızda, göçmen sanatçılarımızın ürünlerini değerlendireceğimiz nesnel ve adil ölçüyü bulabiliriz.

Avrupa'nın, Latin Amerika'nın, Kuzey Amerika'nın, kıta halkları olarak yaşadıkları, 19. yy'ın, bireyi yeniden yaratan serüvenini Türkiye halkları hiç yaşamadan, tarih bilgisi olarak öğrendiler. Halbuki buralarda, özgürlük savaşlarında ve iç savaşlarda her şey ama her şey, sokaklarda, insan kanından oluşan nehirlerde yıkandı. Bütün bu kıtalar baştan başa, yüzyılımızı hazırlayan sosyal depremlerle sarsılıp yıkıldılar. Kutsal kitaplar ve onların ebedi görünen taçları yerlerde sürüklenip çöplüğe atıldılar. Rusya'da bazan bir avuç Dekabristler, bazan da yüz milyon insan birden, köhnemiş dünyalarının üstüne yürüdüler. Binlerce yıllık köhne geçmiş Fransa'da giyotinden geçerek yeni insanın önünde diz çöküp boyun eğdi.

Türkiye halklarının gündemi, Hegel'den buharlı makineye, Paris Komünü'nden manyetik alana, Balzac'tan Picasso'ya, ... günümüze uzanan 19. yy. köprüsünden geçmeden gelisti. Birey, yepyeni dünya değerleriyle donanıp Batı uygarlığının ve estetiğinin temeli olarak temayüz ederken, Türkiye'de birey bu değişimin sonuçlarıyla, o da bir kaçızyüzyıllık bir gecikmeyle buluşabildi. Zaten, romana, şiire, resme, mimariye, ahlaka ve modern toplumsal normların bizdeki gencecik ta-

rihine bakınız, doğuşları, toplumumuzun nisbi bir sarsıntıyla kendini yeniden yaratmaya çalıştığı elli yıldan ötesine uzanmaz. Bu dahi yığılları kucaklayan, ayağa kaldırdır yükselten bir süreç olarak gerçekleşmez. Öyle olduğu içindir ki bu tarihin üstünde estetik, klasik ölçülerde yükselmez.

F. Almanya'daki göçmen Türkiyeli toplum hangi toplumsal dramı yaşadı ki? Hala daha, gökten vaaz edilmiş ütopyik dünyası bile parçalanmış değildir. Avrupa'nın ortaçağ müzelerindeki "bekaret kemerini" namus madalyası gibi boynunda taşımayı sürdürmektedir. Yüzde otuzbeşi tek, bir yüzde otuzbeşi de çift kişilik ailelerden oluşan bir toplumun içinde on kişilik ailesinden birinin kopup gitmesi (başına buyruk özgürleşmesi) kıyamet sayılmaktadır. "Vatan hasreti", "ana-baba hasreti", "evlat hasreti" vb. gibi manevi dünyası hasret çeşitlemesinden ibaret bireylerden oluşan bu göçmen topluluğun, sanattaki gelişkin estetik ölçülere ihtiyaç göstermeyen boyutsuzluğu sanatçı için nesnel bir veridir. Drama ihtiyacı yoktur, bu yapaylığı trajedinin kalıplarıyla dahi kucaklamak mümkündür; bundan roman çıkmaz, çünkü tarif ettiğimiz yaşamak, masala sığmaktadır; şiirin estetiği bu birey/fakirliğin üstünde durmaz, çünkü buna destan, ya da ağıt denk düşmektedir. Bu bireye stajyer mimarın dahi tasarımı pahalıdır; çünkü o "arşundan" başka ölçü bilmemektedir. Bin kere hünerle bezenmiş insanı dinlendiren müzik onu yormaktadır; çünkü Küçük Emrah ya da Gencebay'dan çıkan iniltiler, ya da zurnadan gelen gürlütüler, ondaki kulak kıvrımlarına yetmektedir; ve ilh.

Bu, göçmen topluluğun genelinden soyutlanarak çıkarılmış bir birey tarifidir ve göçmen topluluk bazında da geneldir. Konumuzun vurgusu açısından köşeli çizilmiştir, gerçekte böyle bir şey bulunmaz. Çünkü, insan hiç bir sosyal ve siyasal "yapıda" durağan değildir; hangi düzeyde olursa olsun, estetikten tad alma potansiyel yetkinliğine sahiptir; kaldı ki, insanla estetik arasında her zaman dolaysız bir ilişki kurulabilmektedir; hatta insanın bizzatlı kendisi kainatın en yüce estetiğidir.

Burada bir çelişkiye yakalandığımızı, estetik boyutları gelişkin olmasa da, her bireyi bizzat estetiğin kendisi olarak gördüğümüzü, insanla güzellik arasında dolaysız bir ilişki bulduğumuzu okuyucu gözden kaçırılmamıştır. Düşüm de budur ya: "Güzellikten tad almanın dolaysız oluşu ve aynı zamanda eğitim gerektiriyor oluşu çelişiyor gibi görünür. Ama insan eğitim yoluyla insan olur ve gerçek yaradılışını bulur." (2)

"Eğitim" ama, kuşku yok ki "maarif eğitimi" değil, teknik, sosyal, felsefi, estetik ve ahlaki boyutlarıyla sosyalleşme kapsamında eğitimidir bu. Sanat bu eğitimin (insanlaşmanın) araçlarından biridir ve kendi yetkinleşmesini eyleminin sonuçlarından alır.

İnsan kendini yaratmamışsa sanatçı ne yaratsın? diye sorarak yazımıza başlamıştık. Sorunun cevabını şimdi verecek

durumda olmalıyız. İnsan kendini mutlaka belli bir düzeyde yaratmıştır ve tarihsel faktörler tarafından belirlenen bu düzeyi ilerletmek için sanatçı, insanı her defasında yeniden yaratabilir; kendi yarattığının suretini toplumda her zaman, hatta daha gelişkin olarak bulabilir; kendi estetik soyutlamasında en önde bulunup nesnel hayat sürecinin arkasından, kopmaksızın sürüklenebilir. Fakat bunun için, genelin naturasını ifade etmek kolaylığından kaçınarak kendini "zora koşması", özel ve gelişkin olanı, belirgin karakteriyle ve genelden farklılıklarıyla yakalayıp tanıması, tanıdığını tanıtmadan önce ondaki ölçüleri hem güzelliğin, hem de toplumsal yararın, yahut bu toplumsal yarar tarihsel olarak yükümlenmiş sınıfsal yararın gereklerine göre ayıklamalı, ondan sonra da dayatmalıdır. Unutulmamalıdır ki, sanatın nesnesini toplum "hazır halde" sunmaktadır; sunduğunun bilincinde değildir; sanatçıdan beklediği bunun estetik olarak tarif edilmiş özüdür; aynı şeyin ideolojik ve politik olarak tarifini siyasal güçlerden beklemektedir; dolayısıyla sanatçı, kendinden umulanı kendi keyfince tayin etme hakkından da yoksundur; ama kendini kendisine sorulmadan çizilmiş alan üzerinde keyfince özgür hissedebilir; yaratıcı dehansı kendine yansıyan estetik yorumunda özgürce kullanabilir.

Sanatçı olmak için bu kadarı bir yetkinlik sorunudur ve ilk koşuldur ama kafi değildir. Diyelim Türkiye'de toplumun, 12 Eylül'den bu yana geçirdiği sarsıntı, klasik ölçüler düzeyinde bir tarihsel dram değildir ama, halk yığınlarını tepeden tırnağa sarsan, ekonomi, politika, sosyoloji bilgisiyyle bakıldığında daha da sarsacağı anlaşılan bir süreçtir. Bu süreç, yaşanmış burjuva devrimlerinin ve periyodik ekonomik krizlerin aşındırdığı fakat yıkamadığı değerleri yerle bir edecek, sosyal bireyi gelişkin ölçülerine yaratacağı; daha şimdiden, sanatçıya malzeme olacak genişlikte bu sosyal/birey ortaya çıkmıştır bile. Bunun çözümlemesini yapacak olan sanat, bugün olmazsa yarın, bir yerlerden uç verecek, kendi bireysel trajedilerini romana, öyküye, şiire dönüştürüp liberal piyasayı tutanları öne katıp sürükleyecektir.

F. Almanya'daki göçmen Türkiye'li topluluk, 12 Eylül'den de yeterince etkilenmemiş olarak, baştan vaaz edilmiş değerleriyle yaşamını sürdürmektedir. Kapitalizmle temas halinde yavaşça aşınmakta, tepkisel dinamiklere dayanarak bir gün mutlaka yaşamak zorunda kalacağı dramı ertelemektedir. Göçmen topluluğun sanatçıları bu kalın çizgilerden estetik çıkaramadıkları için kusurlu sayılmazlar. Ama, zorlama yöntemlerle, mesele "Mardin Münih Hattı" gibi trajik-komik serüvenleri estetiğin uyar kalıplarına sokmaya çalışmak da eleştiriden azade değildir. Aynı malzemeyle daha ileri estetik ölçülere varıp varlamayacağını, burada üretilmiş değişik sanat ürünlerini, bizzat sanatçılarımızın kendileriyle ve okurlarımızla birlikte ele alarak bulmaya çalışacağız.

(1-2) Marx, Sanat Kuramı, Ararat yay.

14. Avrupa Atletizm Şampiyonası

14. Avrupa Atletizm Şampiyonası F.Almanya'nın Stuttgart şehrinde 26 ilâ 31 Ağustos tarihleri arasında yapıldı. Avrupa atletizm şampiyonaları spor dünyasının önde gelen yarışmalarından birisi. Olimpiyat oyunları gibi her

4 yılda bir yapılıyor. Olimpiyatlardan ve yine 4 yılda bir yapılan dünya atletizm şampiyonasından sonra atletizmin en önemli ve ilgi çekici yarışması olarak kabul ediliyor. Yarışmalar son derece çekişmeli ve heyecanlı geçti; se-

zon sonu olmasına rağmen üç dünya ve bir Avrupa rekoru kırıldı, bir dünya ve Avrupa rekoru egale edildi.

Madalya dağılımı tablosundan görüleceği gibi Şampiyona'nın en başarılı ülkesi Sovyetler Birliği oldu. Toplam 129 madalyanın 36'sını, yani 1/4'ünden fazlasını tek başına SSCB'li sporcular topladılar. Madalyaların yaklaşık bir diğeri 1/4'ü de Demokratik Almanya'lı sporcular tarafından devşirildi. Kısacası bu iki ülkenin sporcularına giden madalyalar, toplamın yarısından fazlasını oluşturdu. Sovyet erkek yarışmacıları, erkeklerle verilen madalyaların yaklaşık 1/3'ünü elde ederken kadınlarda ilk üçe giren her üç sporcudan biri DAC'li oldu.

Yarışmaların bir başka başarılı ülkesi Bulgaristan idi. Erkeklerde 3 adım atlama Avrupa rekortmeni Markov'un kazandığı altına ilaveten kadınlarda Bulgar atletlerin elde ettikleri 7 madalya bu ülkenin sıralamada gelişkin kapitalist ülkelerin ezici çoğunluğunun üstünde yer almasını sağladı.

Şampiyonanın görece başarılı bir ülkesi de Büyük Britanya* oldu. Koşullarda büyük başarı gösteren B. Britanya atletleri, dekatlonla yıllardır geçilemeyen ünlü Thompson ile birlikte şimdiye kadar hiç bir şampiyonada kazanmadıkları sayıda (8 adet) birincilik elde ettiler. İtalyan atletleri de ülkelerinin normal seviyede kalmaması sağladılar. Buna karşılık F. Almanya, bundan önceki 1982 Atina Şampiyonası ile kıyaslandığında 8 altın madalyadan iki-

ye düşerek hissedilir bir gerileme gösterdi. Geriye kalan diğer ülkeler ister kapitalist kamptan olsun, ister sosyalist-üzzerlerinde fazla durulmayı gerektirmeyecek derecelere aldılar. Bu arada atletizmde köklü geleneğe sahip Finlandiya'nın büyük bir gerileme içinde olduğu görüldü. B.Britanya ve F.Almanya ile şampiyonalarda aynı seviyeleri tutturana Polonya ise beklelenmedik ölçüde kötü sonuç aldı.

Yarışmalara Türkiye de 6 atletle katıldı. Beklenildiği gibi bunların hepsi seçmelerde, serilerinde sonuncu olup elendiler. Uluslararası platformda az çok başarılı olan maratoncuların Şampiyonaya gönderilmemeleri şaşkınlığın daniskasıydı. Kısacası, yarışmaların en başarısız ülkesi Türkiye oldu. Bu da doğal. Türkiye'de başarının kıstası "voli vurmak" olduğu sürece, ne spor diye yutturulan futbolun sıfırın altındaki kalitesi zerre kadar yükselir, ne de atletizm yapmaya hevesli gençler enayi görülmekten kurtulabilirler!

Özetele, 14. Avrupa Atletizm Şampiyonası tüm sporların anası sayılan atletizmin sosyalist bir düzende en gelişkin kapitalist ülkelerle kıyaslandığında nasıl çok daha elverişli gelişme şartlarına sahip olduğunu bir kere daha gün yüzüne serdi.

**Bizde genellikle —ve yanlış olarak— İngiltere denir. Oysa B.Britanya İngiltere'nin de içinde yer aldığı ve ilaveten İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda'dan oluşan Birleşik Krallık'tır.*



Son 1 ayda 3 defa dünya rekoru kıran Bulgar atleti Donkova

MADALYA SIRALAMASI

	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
SSCB	11	13	12	36
DAC	11	10	8	29
B.BRİTANYA	8	2	5	15
İTALYA	2	6	2	10
F.ALMANYA	2	4	5	11
BULGARİSTAN	3	4	1	8
FRANSA	1	1	2	4
İSPANYA	1	—	2	3
İSVEÇ	—	1	2	3
ÇEKOSLOVAKYA	1	—	—	1
NORVEÇ	1	—	—	1
PORTEKİZ	1	—	—	1
İSVİÇRE	1	—	—	1
ROMANYA	—	1	1	2
FINLANDIYA	—	1	—	1
HOLLANDA	—	1	1	2
POLONYA	—	—	1	1
SOSYALİST ÜLKELER	26	28	23	77
KAPİTALİST ÜLKELER	17	15	20	52

TİKSİNTİ

(Baştarafı 1. sayfada)

lu olduğu da bir kere daha gün yüzüne çıktı. Ve böyle bir başbakanın başında olduğu hükümetin, Çankaya'nın —yani askerlerin— dümen suyundan ayrılmasının asla ve kat'a mümkün olmadığı, yani B.Ulus hükümetiyle bu hükümet arasında bir fark bulunmadığı, bir başka deyişle 12 Eylül rejiminin özde bir değişiklik olmaksızın sürdürüldüğü anlaşıldı.

Aslında, biliyoruz Evren ve şürekasının kararı —niyeti değil— 12 Eylül rejimini 6 Kasım 1983 seçimlerinden sonra da sürdürmekti. Pek çokları Özal'ın TBMM'de çoğunluğu sağlamasıyla bu oyunun bozulduğunu sanmıştı. Gerçi seçim sonuçları askerlerin bu kararını protesto mahiyetindeydi ama askerler de kararlarını uygulamakta kararlıydılar. Ve Özal'ın 12 Eylül rejiminin sürdürülmesine bir engel teşkil etmeyeceğini, hatta böylesine cuk oturacağını tecrübelerinden biliyorlardı. İşte bunun ilginç bir kanıtı:

Tercüman gazetesinin 20 Ağustos 1986 tarihli nüshasında Yavuz Donat'la Özal arasında geçen bir sohbetin bir bölümü şöyle:

"Özal: Evet. O (Demirel'i kastediyor) Hamzaköy'den döndü. Bizim hanım ziyarete gitti. Ardından bayram geldi, ben telefon ettim.

Y.D: Sonra?

Özal: İkaz ettiler.

Y.D: Niçin?

Özal: Görüşmemem için. Bürokrasiden ziyaret etmişler. Hoşnut kalınmamış."

Ve Özal Demirel'le ilişkisini kesiyor!

Özal Demirel'in darbe öncesinde en mutemet adamı. Ağabey-kardeş gibi yakın bir ilişki içinde oldukları söyleniyor. Ve kardeş, ağabeyini askerlerin ufak bir "ikazı" üzerine satıyor! Evren'e bundan âlâ başbakan mı olur?

Özal, ABD'nin mutemet adamı, burjuvazinin MESS gibi en kavi kalelerinden birisinin başına getirdiği kişi, askerlerin, kurtarsın diye ekonomiyi eline teslim ettikleri adam, geleceğin başbakanı adayı... Ve insan diye aramızda dolaşıyor!.. Tiksindiniz değil mi?

ARA SEÇİMLERDE POLİTİK ORTAM HAREKETLENDİ

(Baştarafı 1. sayfada)

mokrasinin bulunmadığı, emekçilerin demokratik hak ve özgürlüklerinin ağır bir devlet terörü altında boğulduğu koşullarda yapılacak seçimleri bir demokrasi göstergesi gibi sunmak ve bu seçimlerde "milli irade"nin özgürce belirebileceğini öne sürmek, tam bir siyasi sahtekarlıktır. Özal ve ardındaki cuntanın bu sahtekarlığı iç ve dış kamuoyunda mutlaka teşhir edilmeli ve "12 Eylül tipi demokrasi"nin içyüzlü gözler önüne serilmelidir.

Seçimler, en başta işçi sınıfımızın siyasi güçlerine, halk güçlerine tümüyle kapalıdır. Terör, baskı ve zorbalık rejimi, tüm demokrasi güçlerine yönelik saldırılarını ara vermezken sürdürmektedir. Diktatörlük, demokrasi düşmanı yüzünü her gün yeni yeni örneklerle sergilemektedir. Türk-İş ve SHP örgütleri üzerinde bile estirilen amansız baskı, son haftalarda giderek sıklaşan gözdağı çabaları, seçimlerin hangi ortamda yapıldığını apaçık göstermektedir. Demokrasinin "d"sine dahi tahammülü olmayan diktatör-

SANATÇININ DÜNYADAKİ YERİ

(Baştarafı 6. sayfada)

dünya görüşüne belirlenir. Ama aynı zamanda sanatçının çevresine bakış ve olayları değerlendirme biçimi de onun dünya görüşünü belirler. Sanatçılar, büyük çoğunlukla, eylemlerinin kökenini ilk başta belirttiği niteliğinden ötürü, insana ve insanın yeryüzünde gelişimine en yakışan, onu en iyi açıklığa kavuşturan dünya görüşünün insanlarıdır. O nedenle de dünyanın ve insanın bugünkü konumunda toplumsal olayları doğru çözümlenmenin, her yerde kitlenin çıkarılmasında, barıştan ve insanın özgürlüğünden yana olmanın sorumluluğunu en başta duyan ve dile getirenler de onlardır.

lük, seçimleri "kazasız belası" atlatılmak ve ANAP'ın mümkün olduğunca az kan kaybına uğraması için her yola başvurmaktadır. Ancak bütün bunlara rağmen ara seçimler, antifaşist mücadele açısından değerlendirilmesi gereken önemli bir fırsat niteliğindedir ve bu fırsatın gereğince değerlendirilebilmesi, demokrasiden yana güçlerin birlikteliğine bağlıdır.

Seçimler, esas itibarıyla SHP-ANAP çekişmesinin sahne olacaktır. Demokrasi güçleriyle demokrasi düşmanları arasındaki kutuplaşma da öncelikle bu çekişmede yansacaktır. Bu yüzden SHP'nin kazanacağı oy oranı ile milletvekili sayısı ve bunun ANAP'la kıyaslanması, seçim değerlendirmelerinde ilk sırayı alacaktır. Elbette ki DSP'nin alacağı oylar da demokrasi güçlerinin hanesine yazılacaktır. Ancak yığınların demokrasi özelemleri, DSP'nin sınırlı desteği ile değil, asıl olarak SHP'nin kazanacağı oylarla ve ANAP karşısında kaydedeceği gelişimle, siyasi dengeleri Türkiye çapında etkileyebilecek bir sonuca ulaşabileceklerdir.

Ara seçimleri, ANAP ile ardındaki cuntaya güçlü bir tokat indirerek diktatörlüğün tecritini hızlandıracak ve demokrasi lehine kazanımlar elde edebilecek şekilde ve en önemlisi, yığınsal mücadelenin bir basamağı olarak değerlendirilecek, halk güçlerinin, gerçek sol güçlerin çabalarına bağlıdır.

Yapılacak olan ara seçimler Türkiye'deki mevcut güçler dengesinde herhangi bir değişiklik meydana getirmese bile seçim nedeniyle politik ortamın hareketlenmesi ve rejime yönelik eleştirilerin artması açısından seçim ortamı ve sonrası demokrasi güçlerinin lehine bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Bu konuda da kuşkusuz en büyük görev kuşkusuz ki sol'a ve solun önümüzdeki dönemde vereceği mücadeleye bağlıdır.

CUNTA'NIN "SINIR OPERASYONU"

(Baştarafı 1. sayfada)

saldırıda 200 kişinin öldürüldüğünü böbürlenerek açıklarken, çeşitli haber ajansları ölü sayısının 300'e yaklaştığını bildirdi.

Bilindiği gibi, 12 Eylül cuntası Mayıs 1983'te de Saddam rejiminin onayıyla Irak Kürtlerine karşı benzeri bir tenkil harekâtı, soykırım seferi düzenlemişti. Son saldırıda da Saddam rejimi Ankara'daki diktatörlükle suç ortaklığına girmişti. Saldırı uluslararası demokratik kamuoyunca nefretle kınanmış, Libya ve İran yönetimleri de Türkiye'yi resmen protesto etmişlerdir.

Ankara ve Bağdat yönetimleri arasında varılan bir anlaşma gereğince, Türk ordusu Irak sınırından 10 km. içerile kademeli olarak geri çekildi. İçerisinde askeri harekâta girişebilmektedir. İki rejimin Kürt halkına karşı giriştikleri suç ortaklığına, geçmişteki diğer örnekleri gibi belgeleyen bu yüz karası anlaşma sayesinde, Türkiye'nin saldırıları uluslararası hukuk kuralları açısından güya "kılıfına uydurulmuş" olmaktadır. Ancak bu anlaşma saldırıların niteliğini kesinlikle değiştirmemektedir. Cuntanın giriştiği son tenkil harekâtı, tıpkı bundan önceki gibi, düpedüz korsanlık, her türlü uluslararası hukuk kuralı ve teamülün kabaca ihlalidir ve sözcüleri ABD'nin Libya'yı bombalamasından veya İsrail ve Güney Afrika'daki ırkçı yönetimlerin benzeri eşkiyalıklarından hiçbir farkı yoktur. Türkiye'nin giriştiği bu askeri saldırılar, bölge ve dünya barışı ile güvenliğini tehdit etmektedir ve özellikle ABD emperyalizminin Orta Doğu'ya yönelik karanlık hesaplarıyla uyum içerisinde, Türkiye'yi ikinci bir İsrail'e dönüştürmenin, bölge halklarının başına bela olan sürekli bir saldırı odağı haline getirmenin birer adımı niteliğindedir.

Evren-Özal yönetimi, Meclis'te son saldırılarıyla ilgili bilgi vermek zahmetine dahi katlanmayarak, bugünkü

SIGINMA YASASI DEĞİŞTİRİLDİ

(Baştarafı 3. sayfada)

başvurmaktan da geri durmuyorlar.

Yalanlardan birisi, sığınmacıların ölçüde Demokratik Almanya Cumhuriyeti üzerinden F.Almanya'ya girdiği iddiasıdır. Rakamlar ise bunun tam aksini söylüyor. Bu yılın ilk altı ayında sığınma müracaatında bulunan 42286 kişinin 15.034'ü Batı Berlin üzerinden gelirken, 27.234'ü ise F.Almanya'ya sınır Batı Avrupa ülkelerinden girmişlerdir. (Die Zeit, 8.8.86). Sığınma müracaatında bulunanların üçte ikisinin uçak, tren ve başka yollarla Viyana, Brüksel, Amsterdam ve Frankfurt üzerinden F.Almanya'ya girdiklerinin biliniyor olmasına rağmen, Zimmermann ve Strauss'ların DAC'yi hedef alan propaganda ve iftiralara, açıkça şunu demeye getiriyor. İşsizliğin sebebi yabancı işçiler ve sığınmacılardır, bu belayı başımıza saran da sosyalist ülkeler, özellikle de DAC'dir...

Gerici Kohl hükümetinin asıl hedeflediği kesimin, faşist ve gerici yönetimlerin hüküm sürdüğü ülkelerden gelen ilericiler ve demokratik insanlar olduğu, yasadaki değişikliklerin sosyalist ülkelerden gelen rejim kaçınlarını içermemesinden de belli oluyor.

Özünde yabancı düşmanlığı kışkırtan bu politikalar Alman toplumu içerisinde belli yankılar bulsa da, Alman halkı gerici, ırkçı politikaların sonunu kestirebilecek tarihsel deneye sahiptir. 1987 seçimleri bunun böyle olduğunu gösterecek, yabancı düşmanlığı bir seçim "yatırımı" olarak gören gerici Kohl hükümeti hüsrana uğrayacaktır.

TBMM'nin gerçek niteliğini de bir kez daha gözler önüne sermiştir. Alelacele çıkartılan bir kanun gücünde karamane ile saldırı "kitabına uydurulmuş", Meclis devre dışı bırakılmıştır. Elbette aksi yapılsaydı da bu saldırının her açıdan gayrimeşru ve insanlık dışı niteliği değişmeyecekti. Ancak bu uygulamanın sadece bu saldırıyla da sınırlı olmadığı ve ileride çok daha tehlikeli girişimlere kapı aradığı gözden kaçırılmamalıdır. Böylelikle, Evren ve Özal, omuzu kalabalık generallerle birlikte ve Pentagon'la işbirliği halinde, herhangi bir bahane ile Türkiye'nin sınırları dışında askeri harekât düzenleme konusunda istedikleri şekilde karara varabileceklerdir. Bu tehlikeli girişimlere kapı aradığı gözden kaçırılmamalıdır. Böylelikle, Evren ve Özal, omuzu kalabalık generallerle birlikte ve Pentagon'la işbirliği halinde, herhangi bir bahane ile Türkiye'nin sınırları dışında askeri harekât düzenleme konusunda istedikleri şekilde karara varabileceklerdir. Bu tehlikeli girişimlere kapı aradığı gözden kaçırılmamalıdır. Böylelikle, Evren ve Özal, omuzu kalabalık generallerle birlikte ve Pentagon'la işbirliği halinde, herhangi bir bahane ile Türkiye'nin sınırları dışında askeri harekât düzenleme konusunda istedikleri şekilde karara varabileceklerdir.

Bu arada, ilerici demokrat aydınların önemli bir bölümünün, Türk ordusunun son eşkiyalığını destekleyip, soven "milli birlik ve beraberlik" korosuna katılmaları, en azından ibret vericidir. Kürt halkına kan kusturan cuntanın uygulamalarına şöyle ya da böyle destek olmak, soykırımcı niteliği böylesine açık bir saldırıya dahi alkış tutmak, ne aydın onuruyla, ne de demokratlık ve ilerilikle bağdaşabilir.

Son saldırı, halklarımızın birlikte mücadelesinin önemini bir kez daha göstermiştir. Cunta ancak bu mücadele ile alaşağı edilebilir ve ırkçı, soven, asimilasyoncu uygulamalara, estirilen devlet terörüne karşı mücadele, ancak bu şekilde başarıya ulaşabilir.

12 EYLÜL FAŞİST

(Baştarafı 1. sayfada)

lüğü rahatsız ediyor.

F.Almanya'da bir araya gelen Av. Dev-Genç, Birlik Yolu, Dıf, Devrimci Kurtuluş, Fidef, Gerçek ADK, Göçmen, İşçi Gerçeği, Kkdk, Komkar ve Kurdkom, bölgelerde 7-12 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilecek eylemlerin ardından 13 Eylül günü Duisburg'da bir yürüyüş düzenlemeyi kararlaştırdılar. Devrimci İşçi, Kürdistanlı Devrimciler ve TSK-DK tarafından desteklenen yürüyüşte Afrika Ulusal Kongresi, Latin Amerika Komitesi ve Irak ilericiler örgütlerinin cephesi CUT'tan da birer temsilci konuşacak. Örgütler ayrıca ortak afiş ve bildiri de hazırladı. Merkezi olarak dağıtılan bildiriye zorba rejime karşı çıkıp, onu teşhir etmenin insanlık görevi olduğu vurgulanarak şöyle denildi: "Tüm yurtsever, demokrat ve devrimcileri; zindanlarda çürütülmek istenen, idamla yargılanan politik tutuklulara sahip çıkmaya; işkence, baskı ve zulme, Kürdistan'daki katliamlara karşı çıkmaya halklarımızın insan hakları ve demokrasi mücadelesiyle dayanışmaya çağırıyoruz."

ŞİLİ'DE FAŞİZM

(Baştarafı 1. sayfada)

lemi olan genel grev sırasında 8 kişi öldürüldü, dokuzuncu kurban komada. Her protesto gününde, her grevde öldürülenler oluyor, ama eylemler, faşist Pinochet diktatörlüğüne karşı mücadele saflarına katılanların sayısı azalmıyor, artıyor.

Faşist darbeden bu yana geçen sürede, toplumsal muhalefetin değişik kesimleri, ilk kez geçtiğimiz bahar aylarında diktatörlüğe karşı mücadelede güçlerini birleştirdiler ve "Ulusal Halk Meclisi"ni oluşturdular. Şili İşçi Sendikaları başta olmak üzere sayıları 250'yi bulan emekçi, kadın, gençlik, meslek ve kitle örgütleri "Yenebiliriz ve Yenmeliyiz" şiarı ile biraraya geldiler.

1 Eylül Dünya Barış Günüdür

«Çocukluğumdan hatırladığım tek şey savaş»

1 Eylül, insanlığın bu güne dek yaşadığı en kanlı savaş olan 2. Dünya Savaşı'nın başladığı gündür. Bu savaşın yolaçtığı insan kayıpları, uğranılan maddi yıkım bugün sayılarıyla, belgeleriyle önümüzdedir. Ancak sayılara, belgelere dökülmeyen manevi kayıpları hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Ama bildiğimiz, bu "görünmeyen" kayıpların kendisini dünya halklarının yükselen barış mücadelesinde gösterdiği.

İkinci Dünya Savaşı sırasında -1939-1945- 13 milyon çocuk öldü. Milyonlarca ise çocukluklarını anlayamadan, insanlığın en derin acılarını bedenlerinde ve ruhlarında yaşamak zorunda kaldılar. Aşağıda faşizm karşı savaşta 20 milyon evladını kaybeden Sovyet halkının o sırada çocuk olan savaş kuşağından anılar aktarıyoruz. Bu anılar 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde, barış için mücadele eden, hem de emperyalizmin bu kez insanlığı topyekün ortadan kaldırmaya yönelik nükleer savaş tehdidi karşısında taşıdığı hayati önemi bir kere daha vurguluyor.

"ÇOCUKLUĞUMDAN HATIRLADIĞIM YALNIZCA SAVAŞ"

(TAMARA FROLOVA, 3 yaşındaydı. Şimdi mühendis)

Askerlerimiz beni ölü annemin yanında bulmuşlar, ağlıyordum. Bu Minsk yakınlarında oluyordu. Beni bir trene koyup cephe gerisinde tanımadığım insanların yanına gönderdiler. Çerkasovların beni evlat edindiği Khvalynsk'e gittim. Anne ve babamı hatırlamıyorum. O sırada çok küçüktüm... Tüm hayatım boyunca beni savaşın doğurduğunu düşündüm, çünkü çocukluğumdan hatırladığım tek şey savaş.

"O HAYAL GÖZLERİMİN ÖNÜNDEN HİÇ GİTMEMEYECİK"

(LENA KRAVÇENKO, 6 yaşındaydı. Şimdi kitap satıcısı)

Bizi sıralar halinde sürdüklerini ve annemin benden uzaklaştırıldığını gördüm. Elini yakalamış, eteğine sıkıca yapışmışım. Ağlıyordum. Bir Nazi dipçisiyle bana vurarak ondan koparıp yere düşürdü beni tekmeledi. Bir kadın beni yerden kaldırdı. Uyandırdım bir yük vagonundaydım ve büyüklerin konuşmalarından anladığım, bizi Almanya'ya götürmekte olduklarıydı. Herkese soruyordum, Almanların benim gibi küçük bir kızla ne işleri vardı, beni neden götürüyorlardı. Karanlık basınca kadınlar beni yanlarına çağırıp, vagonun altına attılar, kaçarsam kurtulabileceğimi söylediler. Bir çukura yuvarlandım ve orada kendimden geçtim. Hava soğuktu ama annemi düşünüyordum. Beni sıcak bir şeye sarıyor, tatlı sözler söylüyordu. Bu hayal yaşadığım sürece gözlerimin önünden hiç gitmeyecek.

"KORKU HER YERDEYDİ"

(OLYA GLAZKO, 12 yaşındaydı. Şimdi ticaret görevlisi)

Almanlar her zaman peşimizdeydi. Koruluğa saklanırdık, peşimizden gelirlerdi. Çalılıkların içinde kaybolurduk, hemen arkamızdaydılar. Onların gözünde biz partizandık. Nasıl partizandık ki? Biz kadınlar ve çocuklardık yalnızca. Ve korku her yerdeydi, gece-gündüz ormanda, tarlada, bataklıkta. Bugün bile ilkbaharı sevmem. Çünkü baharda ağaçlar çıplaktır, herşey uzaktan görünür, sesler uzaktan duyulur. Ama sonbaharda hışırdayan yapraklar saklanmayı kolaylaştırır. Yılın o aylarında saklanmak daha kolaydı.

"NASIL ÖLDÜRÜLDÜKLERİNİ GÖRDÜM"

(YURA KARPOVIÇ, 8 yaşındaydı. Şimdi şoför)

Almanlar bir sıra savaş esirini köyümüzden geçirerek gidiyorlardı. Geride kalanları vurup öldürdüklerini gördüm. Bu ilkbahardı... Boyunlarına sarı nokta koydukları insanları boyunduruğa geçirdiler, diğerleri onları at gibi sürdü. Boyunlarına sarı nokta koyulanları vurduklarını gördüm.

Yanan bir kedi gördüm. Yakılmış bir evin kalıntılarını içinde oturuyordum. Yalnızca kuyruğu beyaz kalmıştı, her tarafı yanmıştı. Onu yıkamak istedim, yıkayamadım. Derisi, kuru yaprak gibi hışırdıyordu.

"SAVAŞ BABASIZLIK DEMEKTİR"

(ZENYA BİLKEVIÇ, 5 yaşındaydı. Bugün işçi)

Annemle babam bizim uyuduğumuzu sanıyorlardı. Oysa ben kızkardeşimin yanına uzanmış, uyur gibi yapıyordum. Babamın, annemin yüzünü, ellerini nasıl uzun uzun öptüğünü gördüm. Sonra dışarı çıktılar, ben de pençereye koştum. Annem babamın boynuna sarılmıştı, onu bırakmak istemiyordu. Babam kendisini ondan kurtardı, koşmaya başladı. Annem onun ardından yetişti, tekrar geri çekmek istedi. Bağırarak bir şeyler söylüyordu ona. Ben de haykırdım: "Baba!"

Küçük kız ve erkek kardeşlerim de uyanmışlardı. Onlar da "baba" diye bağırmağa başladılar. Üçümüz birlikte merdivene koştuk. Gözümün önünde hep canlıdır, babam bizi gördü, elleriyle yüzünü kapatıp gitti. Koşuyordu denebilir. Bir kez daha dönüp bakmaya cesaret edemedim...

Başımızın üstünde güneş öyle parlaktı ki şimdi bile babamın o sabah cepheye gittiğine inanmıyorum. O sırada epey küçüktüm, ama yine de, onu son görüşüm olduğunu hissetmişim.

Bana göre savaş babasızlık demektir.

"DAHA SAVAŞIN İLK AYINDA SAKAT KALDIM"

(VİKTOR KURPEVIÇ, 12 yaşında. Bugün köy öğretmeni)

O korkunç "savaş" sözünü duyduğumda, gökyüzü sanki tümden kararmaya başlamıştı. Herkes ağlıyordu, konuşulan tek şey savaştı. Daha önce "savaş" oynamayı seven biz çocuklar, onu sevmekten vazgeçtik. Hiç birimiz o oyunu oynamak istemiyordu artık.

Bir keresinde atlarımızı çayıra doğru sürüyorduk. Mermi nereden geldi bilmiyorum. Hiç acı duymadım, yalnızca düştüğümü hatırlıyorum. Ayağa kalkmaya çalıştım ama tekrar yığıldım. Bacağımın parçalandığını ve yalnızca bir deri parçasının ucunda sallanıp durduğunu daha farkedememişim. Sirtüstü yattım ve yardım istedim. Ama etrafta yalnızca çocuklar ve atlar vardı, köy oldukça uzaktaydı.

Savaşın daha en başında, işte böyle sakat kaldım.



"ANNELER ÖLMELEİYDİ"

(ANYA GRUBINA, 12 yaşındaydı. Şimdi sanatçı)

Ben Leningrad'da doğdum. Babam kuşatma sırasında öldü. Bizi annem kurtardı. Leningrad'da kısa bir sürede bütün babalarımız öldü. Annelerimiz bize bakıyordu. Onlar sağ kalmak zorundaydılar. Yoksa bize kim bakacaktı? Babalarımız onları bize baksınlar diye bırakmışlardı geride.

Bizi Urallara, Karpinsk'e gönderdiler. Bütün okulumuz oraya gönderildi. Hemen parka koştuk. Ama oynamaya değil. Parkı yedik, evet yedik... Özellikle çam ağaçlarını, kozalaklarını, yeni filizlerini yedik, çimenleri kemirdik. Oradaki ilk yılmızda doğadan hiçbir şey anlamadık. O sırada tek isteğimiz vardı, etraftaki her şeyi deneyip, yenilir olup olmadığını anlamak. Urallarda doğanın ne kadar güzel olduğunu ancak bir yıl sonra farkettilim. Ve resim yapmaya başladım.



"İNSANLAR BİZE ACIDI VE BİZİ DOYURDU"

(LIDA POGOZELSKAYA, 7 yaşındaydı. Şimdi öğretim üyesi)

Savaşın ilk günü annem bizi erkenden uyandırdı ve "SAVAŞ" dedi. Çabucak herşeyi topladık. Herşey o kadar çabuk oldu ki, ben yanıma ne alacağımı bile düşünemedim, ama kardeşim bebeğini yanına aldı. Annem erkek kardeşimizi kucağına aldı. Yola çıktığımızda üstümüze bombaların atıldığını hatırlıyorum.

Volga kıyısında bir köye getirildik. Annem bir kolektif çiftlikte çalışmaya gitti. Tanya Morozova teyzeyi hatırlıyorum. İki çocuğunu tahliye sırasında kaybetmişti, tek başındaydı. Bizi çok sevdi. Bize tümüyle yabancı biriydi, ama tıpkı annemiz gibi bizim için her fedakarlığa katlandı, yemedi yedirirdi. Savaş bizi birbirimize bağladı. Erkek kardeşim büyüdüğünde şöyle diyecekti: "Babamız yoktu ama iki annemiz vardı, annemle Tanya teyzemiz. İnsanlar bize acıdılar ve verebilecekleri her şeyi verdiler..."

"ANNEM NEREDE?"

(TAMARA PARKİMOVIÇ, 11 yaşındaydı. Bugün sekreter)

1941 yazında bir pioner kampında tatilleydim. Bir gece kampımız bombalandı. Çadırlarımızdan fırladık, koşmaya ve "anne, anne" diye bağırmağa başladık. Öğretmen beni omuzlarından tutup sarsarak yatırtmaya çalıştı. Ama ben bağırmağa devam ettim: "Annem nerede?"

Eteğim, beyaz bluzum ve kırmızı pioner eşarım yatağımın başucundaydı. Hemen giyiniş Minsk'e gittim. Yolda pek çok ana-baba çocuğunu karşıladı, ama benim annem görünürde yoktu. Birden Almanların kentte olduğunu duyduk, hep birlikte geri döndük. Birisi bana annemin öldüğünü söyledi. Bundan sonrası hatırlamıyorum. Öksüzler yurduna nasıl geldiğimi bilmiyorum. Yalnızca orada benim gibi bir çoğumuzun olduğunu ve bir yatakta iki kişi uyuduğumuzu hatırlıyorum.

Bir gün kantinden çıkarken, annemin geldiğini söylediler. Her gece rüyamda görüyordum annemi. Ve şimdi, birdenbire, karşımdaydı işte. Rüya da görmüyordum. Gerçekten oydu! Gözlerime inanmıyordum. Annem ağlıyordu, bense haykırdım: "Annemi öldürdüler..."

"ANNEMİ BABAMI TEKRAR BULAMADIM"

(MARİNA KİRYANOVA, 4 yaşındaydı. Şimdi filmcilik işçisi)

Çocukluğun ne demek olduğuna herkesin vereceği cevap ayırdır. Benim için çocukluk, anne, baba ve şeker demektir. Savaşın sonra ilk şekeri yediğimde 12 yaşındaydım. Annemle babamı ise tekrar bulamadım. Gerçek adımın ne olduğunu bile bilmiyorum.

"EVİMİZİ YAKMAYIN"

(NİNA RAÇITSKAYA, 7 yaşındaydı. Şimdi işçi)

Savaşın hatırladıklarım parça parça. Bazıları çok canlı olarak belleğimde. Nazilerin motosikletleriyle köyümüze girişlerini hatırlıyorum örneğin... Saklandık. Biri iki, diğeri dört yaşında iki erkek kardeşim vardı. Yatağın altına saklanıp, bütün gün orada kaldık.

Almanlar evimize yerleşti. Herşeyimizi aldılar, aç kaldık. Mutfağa girmemize izin vermiyorlardı. Her gün bezelye çorbası pişiriyorlar ve çorba güzel kokuyordu. Bir keresinde kardeşim kokuya dayanamayıp sürünerek mutfağa kadar gitti. Beş dakika kadar sonra çiğliğini daha doğrusu korkunç feryadını duydum. Yiyecek bir şeyler istediği için Naziler başından aşağıya kaynar su dökmüşlerdi. Öyle açtı ki, annemden en sevdiği oyuncak tüylü ördeği pişirmesini istiyor, "ördeği pişirip, hepimiz iyice doyalım" diyordu.

Almanlar geri çekilirken evimizi ateşe verdiler. Annem taş kesilmişti. Biz çocuklar "evimizi yakmayın, lütfen yakmayın" diye ağlıyorduk. Evden hiçbir şeyi kurtaramadık. Alabildiğim tek şey alfabe oldu. Onu tüm savaş boyunca başından aşağıya sakladım. Öğrenmeyi o kadar istiyordum ki.

(S. Aleksiyeviç, "Son Tanıklar'dan, STP, 8/1986)

Ecevit Neye Hizmet Ediyor?

28 Eylül ara seçiminin genel bir kamuoyu yoklaması ya da bir referandum niteliği taşıyacağı Türkiye basınında sık sık ileri sürülüyor. Oysa T. Özal ve iktidar konusunda kamuoyunun ne düşündüğünü tespit için böyle bir yoklamaya ne gerek var? Millet bu konuda hükmünü çoktan verdi. 1983 Kasımından bu yana hayatında değişen ya da hiç değişmeden olduğu gibi kalan ne varsa onlarla verdi. Böyle bir iktidarın seçmen çoğunluğunun tercihine rağmen iş başına geldiği ve yine öyle iş başında kaldığı hep bilinen bir gerçek. 6 Kasım, 12 Eylül iktidar gaspının bir devamıdır ve o günden beri ülkeye getirdikleri ve ülkeden götürdükleriyle çoktan kamuoyunda mahkum edilmiştir. Kaldı ki, bu iktidarın her Allahın günü sergilemekte olduğu manzaraya bakınız! Bu bile, tek başına, kamuoyunda mahkum edilmeye yetmez mi?

Fakat bu elbette demek değil ki önümüzdeki ara seçimin sonucu bugünden bellidir. Seçmenin bir iktidar, bir yönetici ekip ve bir yönetim anlayışı hakkındaki duygu ve görüşlerinin seçim sonuçlarına yansımaları büyük ölçüde "teknik" bir olaydır. Sadece kazanılan ya da yitirilen oyların elde edilen milletvekili sayısı arasındaki ilişki açısından da değil. Seçmene pekala duygularının ve görüşlerinin tersi istikamette yönlendirilebilir. Bunun burjuva demokrasisinde çok bilinen teknikleri olduğu gibi, örtülü ya da yarı örtülü faşizmde haydi haydi vardır. Dolayısıyla en kaba ölçülerle dahi demokratik olmadığı apaçık ortada olan Eylül ara seçiminde Anavatan Partisinin faraza başarı kazanması —mesela oy oranında faraza bir düşme olmamasını sağlayabilmesi— ne genel kamuoyunun, ne de seçim yapılacak bölgelerdeki seçmenlerin Anavatan Partisi iktidarını onayladıkları anlamına gelir. Bu bakımdan ara seçime bir "referandum" niteliği atfedip bunu sürekli vurgulamak hem yanlıştır, hem de yanlış. Bu seçim bir referandum gibi algılanmasını en çok isteyen de zaten T. Özal'ın kendisi. Bütün referandumlarda olduğu gibi burada da elindeki tüm gizli, açık imkanları kullanarak, baskıyla, tehditle, aldatmayla gerçeğin üzerine örtmeye, suçlarını gizlemeye, günahlarını sevalparmış gibi sunmaya, yani genel kamuoyunu olduğundan başkaymış gibi göstermeye çalışacak.

Bu durumda bu ara seçimde Özal iktidarı gibi bir belâdan bir an önce kurtulma gereğini duyan ve demokrasiden yana olan herkese düşen görev genel kamuoyunun bu iktidar hakkındaki hükmünün seçim sonuçlarına olabildiğince doğru ve sağlıklı yansıtılmasını sağlamaktır. Hem oy oranı olarak, hem de Anavatan Partisinden koparılabilecek milletvekili sayısıyla. Bu başarıldığı takdirde Özal iktidarı bir kere daha ve açıkça, kendi oyununda, mahkum edilmiş olacaktır. Özal ve adamları sık sık "Bire karşı on bir!" deyip övünüyorlar. Sahiden de bu seçimde görülen manzara (teferruat partileri de bir yana bırakarak) Anavatan iktidarının ülkede ne denli azınlıkta olduğunu göstergesidir. Seçimde SHP başta olmak üzere muhalefet partilerine, DYP'ye, RP'ye, DSP'ye, hatta HPD'ye verilecek oyların her biri Anavatan iktidarı hakkında kamuoyunun ne düşündüğünün tescil belgesi olacaktır. Ve sırtını askere dayayıp onunla açık işbirliği halinde 82 Anayasasının sağladığı imkanlarla keyfince iktidar süren T. Özal ve şürekâsının suratlarına incek bu oy şamarı herşeyden önce bu iktidarın çoğunluğa karşı, tepeden inme ve gaspçı niteliğini büsbütün açıklığa kavuşturacak, gerçeğin üzerine bir de seçmen hükmünün damgasını basacaktır.

Ne ki bu kadarı yetmez. Yetmez, çünkü SHP dışındaki partilerden HDP başta olmak üzere DYP ve RP'nin bu seçimin daha da önemli, hayati bir doğrultuda, demokrasi mücadelesi doğrultusunda değerlendirilmesinden yana olmadıkları bilinen bir gerçek. Onları ilgilendiren, sadece, yıllardır çevirdiği marifetlerden sonra hâlâ "En büyük benim!" diyen Özal'a haddinin bildirilmesidir. Oysa bu seçimin asıl önemi, seçime giden süreçte ve seçim sonuçlarında demokrasi sorununun hayati âciliyetinin öne çıkarılarak vurgulanmasıdır.

Bugün Türkiye'de herkes —ya da temennilerini gerçekleştirme olgunluğuna erişmiş herkes— Doğru Yol Partisinin Anavatan Partisi karşısında oylarını arttırmasının dışı dokunur demokratik bir anlamı olmayacağını biliyor. Böyle bir sonuçtan, daha çok, S. Demirel ve çevresi kendi kişisel dâvaları ve sağ, tutucu politikayı kendi platformları odağında toparlama yolunda olumlu puan toplayacaklar. DYP'nin Mecliste gurup kurduktan bu yana çizdiği eğri, MHP'lerle sıkı fıkı ilişkileri (Ayvaz Gökdemir gibi ünlü bir faşisti aday gös-

Ara seçimde Özal'ın partisine ve onun ardında faşizme indirilmesi gereken şamarı hiç önemsemediklerini —seçim kampanyasında Özal'ı değil de SHP'yi boy hedefi yaparak— ortaya koymuşlardır. Ecevitçilerin sırf sosyal demokrat tabanı kendilerine çekmek için sarıldıkları bu egoist tutumun olumsuz etkileri, kaçınılmaz olarak seçim sonuçlarına da yansıtacaktır. Çünkü seçim propagandalarından sadece sosyal demokrat taban değil tüm seçmenler etkilenmektedir. DSP'nin SHP'yi yerme politikası, bir anlamda Özal'ın alternatifsiz olduğu iddiasının doğal uzantısı olarak işlev görmekte ve Türkiye'de oranı azımsanmayacak yüzdelere varan "ortadaki" seçmenin seçişinde olumsuz rol oynamaktadır.

terme gayretleri), başta Demirel'in kendisinin ve tüm sözcülerinin açık beyanları bu partinin hangi sınırlar içinde, hangi amaçlarla Özal'ın ve rejiminin muhalifi olduğunu gösteriyor.

Refah Partisi, eski MSP çevresi ise bütün sözde demokratik tercihlerine, faşizme, emperyalizme "cephesiz" almasına, vb. rağmen gerçekte nelere gönül rahatlığıyla katlanmaya ve kimlerle işbirliği yapmaya hazır olduğunu şimdide de çok göstermiştir. Bu partinin alacağı ya da arttıracığı oyların demokrasinin kazanç hânesine yazılabilmesi ancak teoride mümkündür! İş pratiğe kaldığında, faşizm altında pırpı oturmakta, el altından işlerini yürütüp politikada, devlet dairelerinde, iş aleminde köşe kapmakta bire birdirler. Geçmiş tecrübeyle de sabittir ki bu çevreyi yönlendirenler ve yerel temsilcilerinin her çeşit demokrasinin ve halk düşmanlığına karşı, bu arada Anavatan iktidarıyla da el altından, tekkelerde, sıh odalarında her türlü bezirgân pazarlığına oturmaları, hatta Anavatan Partisi adaylarına bu defa da yine "ödünç" oy sağlamaları işten bile değildir.

Hürriyetçi Demokratik Parti'nin, M. Yazar ve hayranlarının toplayacakları oyların sayısı, bu partinin kurulması kadar hâlâ varlığını sürdürmeye çalışmasının da hangi akla —ya da akılsızlığa— hizmet ettiğini iyice açığa çıkarmakla kalmaktadır. Cuntadan berahat iktidar heveskârları ya da onmaz Demirel düşmanları topluluğuna tek tük yerel nüfuz mihraklarının zoruyla çıkacak oylardan demokrasiye hiç bir hayır gelmeyecektir.

Yukarıda adı sayılmayan partilerden Milliyetçi Çalışma Partisi'nin alacağı oyların ise Anavatan Partisine karşı oylar olması, demokrasinin çanına büsbütün ot tıkama yoluna adanmış olmalarını değiştirmeyecektir.

Demokratik Sol Parti'ye gelince, bu partinin oylarının elbette ki demokrasiye verilmiş oylar olacağına şüphe yoktur. Fakat bu oyların aynı zamanda ne kadar Anavatan iktidarına, ne kadar da SHP'ye karşı oylar olacağı pek o kadar açık değil. Alelacele seçime katılmaları sağlanan sürüsüne bereket parti arasında T. Özal'ın hesaplarına en uygun düşen partinin DSP olması bundan ileri geliyor. DSP'nin SHP'ye karşı alacağı oyların önemi üzerinde birazdan durulacak. Ondan önce DSP üzerine birkaç söz söylemekte yarar var.

Karı-koca Ecevitler ilerici basında ve politik çevrelerde "bölücü"likle bir hayli suçlanıyorlar. Oysa asıl irdelenmesi gereken bu partinin bu seçimde oynayacağı böyle bir rol değil, doğrudan doğruya varlığı ve niteliği. Çünkü elbette ki DSP'yi kuranlar onu ne zaman yapacağı bilinmeyen herhangi bir ara seçimde SHP'nin oylarını bölmek amacıyla kurmuşlardır.

DSP bir iddia üzerine kurulan ve iddia üzerine kurulu giden bir parti. Ama temelde içi boş bir iddia bu. Çünkü DSP, olduğunu iddia ettiği, olmakla övündüğü herşeyin tam tersi bir parti. Ve şimdiden görüldüğü kadarıyla da asıl bu niteliğiyle belli çevrelerde itibara ve itimada şayan görülmüyor.

DSP demokrasiden yana olduğunu söylüyor, demokratik ajitasyonu kimi zaman lâfta ileri boyutlara götürüyor, fakat mesela bir Ergun Göze'ye taş çıkartan antikomünizmi ve milliyetçiliğiyle demokrasi düşmanlarının değerirmesine sürekli su taşıyor. Cuntanın zoruyla meşruiyete konmuş MCP'nin kapısına kucak dolusu çiçek taşırken, küçük burjuva devrim-

cerlerin ve komünistlerin politik ve toplumsal meşruiyet dışına sürülüp orta tutulmalarından kendisine siyasi sermaye çıkarmak için elinden geleni geri komuyor. DSP devlet-halk ikiliğini ana ajitasyon temalarından biri olarak sık sık dile doluyor, fakat B. Ecevit Avrupa Konseyi Sosyalist Grubu'nun İstanbul'da düzenlediği özel toplantıya katılmaktan "devletin itibarına gölge düşürmemek" gerekçesiyle imtina ediyor, ya da sık sık cuntadan sağladığı özel izinle çıktığı dış gezilerinde devletin gönüllü avukatlığını üstleniyor. DSP'liler iktidarın bir bütün diğer partilerin, bu arada SHP'nin de cuntadan icazetle kurulduklarını ileri sürüyor, kendilerinin "en güç koşullarda" partileşme hakkını kopara kopara aldıklarını iddia ediyorlar, fakat herkes biliyor ki karı-koca Ecevitler partilerini kurmak için cuntanın icazet sınırlarının daha da genişlemesini belediler, onun dışında ne gibi bir "kavga" verdikleri meçhul ve meşhuk. Ecevit'in başından geçen iki kısa süreli hapis macerasından ikide bir milletin başına kakarcasına söz edip övünmesindeki isabet ise, Türkiye'de hapsin, işkencenin, alelumum baskının boyutları karşısında herkesi Nasrettin Hoca misali "Biraz da biz hapse girelim!" derirtecek düzeyde! Karı-koca Ecevitler SODEP'in cunta yaratığı Halkçı Parti ile birleşmesini eleştirirler, hâlâ da eleştirmekten vazgeçmiş değiller, fakat cuntanın asker belediye başkanı ve cunta yaratığı Halkçı Partinin milletvekili kendi partilerine genel sekreter yaptılar. Yarın öbür gün kapalı kapılar ardında başlayıp kapalı kapılar ardında sonuçlanan yeni bir ihtilâfta kendilerine "ayak uyduramadı" diye ayağını kaydırabilirler, ama arada sağlanan icazet onlara kalır. Yine karı-koca Ecevitler "taban örgütlenmesi" diye birşey tutturmuşlar, habire halkın kendi girişiminden, parti ve ülke yönetimine doğrudan müdahalesinden söz edip duruyorlar, fakat fiyatta tam anlamıyla tepeden inme buyrukla partilerini örgütleyiyorlar, yönetiyorlar. DSP kadar ideolojisinden uzun vadeli politikasına, günlük ajitasyonundan propagandasına kadar her birşeyini tek kişinin belirlediği, tek kişinin "doğal lider"lik iddiasına dayalı ve tek kişinin "karizma"ıyla sürdürülen, geliştirilmek istenen —bununla da üstelik övünen!— bir başka partinin daha Türkiye'de var olduğunu söyleyen beri gelsin!

Bütün bu özellikler DSP'yi çelişkilerle dolu, tezat kumkuması bir parti yapıyor, ve bütün bu çelişkilere tek kişinin, B. Ecevit'in illâ politik yapma, onu da illâ tek başına yapma iddiasında çözüme kavuşuyor. Tüm politik hayatı boyunca tek gerçek başarısı İsmet İnönü'nün ayağını kaydırmak olan, ondan sonra önüne çıkan her imkanı, her potansiyeli ve umudu yüzüne gözüne bulaştıran, askerlerin yetki gaspıyla üzerinden aldıkları milletvekili sıfatından sessiz sedasız soyunduktan sonra aynı yetki gaspıyla kapatılan partisinin başkanlığından fırsat bu fırsat deyip ayrılarak o kapatılmanın "meşruiyet"ine bir de kendi mührünü basan, halk diye tutturup da faşizme karşı, demokrasinin rafa kaldırılmasına, hukukun ayaklar altına alınmasına karşı halkla birlikte, halkın bağrında hiç bir işe girişmeden Çankaya sirtlarında üç gözlü evinin duvarları arasında, cuntanın gözünün dibinde ve nezareti altında hep "politika" yapmış olmakla övünen; yani, bir başka deyişle, faşizm milletten anasını ağlatırken politika yapma adına kendine gelecek için politik kariyer hazırlayan ve en sade sanatçılardan esirgenen izinlerle çıktığı yurt dışı gezilerinde Avrupa sosyal demokrasilerinin kapılarını aşındıra aşındıra kendi adına politik meşruiyet sağlamaya çalışırken aynı Avrupa sosyal demokrasilerinin benzer koşullarda yerine getirdikleri ya da en azından yerine getirmeye savaştıkları klasik görevlerden hulûsu kalple yan çizen bir "doğal lider" için sahidenden de pek övünülecek bir iddia!

Bu durumda besbelli ortada ki DSP'nin varlık nedeni de, politikasının ve propagandalarının gerekçeleri de doğrudan doğruya sosyal demokrasinin tabanına ve toplumsal meşruiyetine hazırdan tesahüp yolunda SHP ile rekabettir. Böyle olunca da Ecevitlerin partisinin meselâ bu ara seçimde "bölücü" bir rol üstlenmesi bu partinin objektif konumunun bir sonucu ve hatta gereğidir. DSP'nin bu ara seçimdeki tavrının Özal'ın hesaplarına cuk oturması bundandır, yoksa Ecevitlerin subjektif niyetlerinden illâ da bölücü olmak istemelerinden değil. Eylül ara seçimlerindeki tavrıyla DSP ve öncülleri bugünkü momentte akıllıca kullanılması gereken bir fırsatın heder olması ihtimalinden hiç de rahatsızlık duymayarak iddiaları uğruna herşeyi göze alacaklarını göstermişlerdir. Ara seçimde Özal'ın partisine ve onun ardında faşizme indirilmesi gereken şamarı hiç önemsemediklerini —seçim kampanyasında Özal'ı değil de SHP'yi boy hedefi yaparak— ortaya koymuşlardır. Ecevitçilerin, sırf sosyal demokrat tabanı kendilerine çekmek için sarıldıkları bu egoist tutumun olumsuz etkileri, kaçınılmaz olarak seçim sonuçlarına da yansıtacaktır. Çünkü seçim propagandalarından sadece sosyal demokrat taban değil tüm seçmenler etkilenmektedir. DSP'nin SHP'yi yerme politikası, bir anlamda Özal'ın alternatifsiz olduğu iddiasının doğal uzantısı olarak işlev görmekte ve Türkiye'de oranı azımsanmayacak yüzdelere varan "ortadaki" seçmenin seçişinde olumsuz rol oynamaktadır.

Kaldı ki sıradan seçmen seçim sonuçlarını, oy yüzdelere bakarak değerlendirmenin yanı sıra —ve daha da çok— milletvekili sayısı ölçmeye meyyaldır. Gerçi yukarıda değinildiği gibi DSP'ye giden oylar da demokrasiye verilmiş sayılırlar, ama, bu soyut planda böyledir. Somutta ise SHP'nin milletvekili kaybemesine yol açacak her DSP oyu, demokrasi adına heba edilmiş oy olacaktır.

Bütün yetersizliklerine ve ikirciklerine rağmen SHP bugünün koşullarında ve bu momentte demokrasi adına ve rejimin temel yönelimlerine, günlük uygulamalarına, demokrasinin ve işçi düşmanlığına karşı somut taahhütler altına girmiştir. Bunların ileride ne kadarının laftan ibaret kalacağı, ne kadarına SHP'nin fiilen sahip çıkacağı sadece SHP yöneticilerine ve tabanına değil, tüm demokrasi güçlerine, bu arada sosyal demokrasinin solunda yer alan küçük burjuva demokrat kesimlerin ve en önemlisi de komünistlerin davranışına bağlı olacaktır. Mevcut koşullarda günün gereği bu taahhütleriyle SHP'ye bu seçimde destek sağlamak, olabildiğince yığınsal seçmen desteğini bu taahhütlerin ardına yığmaktır. Büyük seçmen çoğunluğunun, yığınların desteği, zaten objektif durumları gereği, partisel bağlılıklarından ve sempatiyelerinden bağımsız olarak, şimdiden bu taahhütlerin ardındadır. Sorun, başta da belirtildiği gibi, bu desteği kuvveden fiile çıkarmaya başarmaktır. Başarının yolu —mevcut yaşama koşulları insanlarımızın o kadar burasına gelmiş durumda ve gelecek de o kadar karankul ki— seçime giden süreçte onların şimdide kadar bastırılmış öfkelerini, uyanmaya başlayan umutlarını, özgürlük özlemlerini ve kendi kaderlerine hükmetme alanına adım atma şevk ve iradelerini harekete geçirmekten, kendi taleplerine, tercihlerine ve eylemlerine, kısacası kendilerine güvenlerini canlandırmaktan geçer. SHP'nin demokrasi konusundaki taahhütlerini, soyut aydın özlüklerinin gecikmiş bir ifadesi ya da yığınların mağduriyetini sosyal demokrasinin çıkarmaz yoluna sevk etme manivelası olmaktan çıkartıp politikleşmiş yığınsal acil talepler düzeyine yükseltecek sürecin bu momentteki adımı budur.

Unutmamak gerekiyor: bu seçimi bir "referandum" a çeviren en başta kendi toplayacağı oylarla SHP'nin oylarını kıyaslayarak milletinin bu tür taahhütlere sözümona itibar etmediğini ispatlamak isteyen T. Özal kendisidir. Hatta seçimden sonra, diğer sağ partilerin aldıkları oyları da kendininkilere katıp "millet" in sağ ve tutucu (muhafazakâr) tercihlerini öne çıkararak sağın toparlanmasına adına kıyametleri koparacağı bugünden bellidir. Bunun içindir ki bu çok yönlü ve çok taraflı manevraya karşı SHP'nin bu ara seçimde alacağı oyların, hem demokrasi sorununu 88 seçimine kadar politik gündemin açıl maddelerinin başında tutmak, hem de bu seçimden sonra kızsacak olan sağda toparlanma gayretlerinin karşısına geniş kitle desteğine dayalı, bilimsel sosyalistlerden sıradan demokrata kadar herkesi kucaklayan, bir demokratik blok alternatifini —legal imkanlardan azami ölçüde yararlanarak— örme perspektifi açısından küçümsemeyecek değeri olacaktır.

Bayar'ın politik misyonu

GEÇTİĞİMİZ günlerde "Türkiye'nin en yaşlı politikacısı" olarak ölen Celal Bayar hem siyasi felsefesiyle ve buna uygun kariyeriyle, hem de hayatının ve kişisel misyonunun uzun sürmesi nedeniyle, Türkiye burjuvazisinin yüzyılındaki politik serüveninin ve zihniyetinin en prototip temsilcisi olarak anılmaya hak kazanmıştır.

Bir çok ülkenin siyasi tarihinde belli bir dönem, hatta uzunca bir dönem pek önemli rol oynamış nice politikacı vardır ki, siyasetten çekildikten sonra unutulup gitmişlerdir ve ölümleri de basın için birinci sayfa değeri taşımayan bir haber olarak verilmiştir.

O tür örneklerin tersine Celal Bayar'a gösterilen rağbeti bir raslantı ya da abartma saymamak gerekir. Son yıllarda da gördüğümüz gibi pek çok politikacı onun elini öpmek, onayını ve desteğini almak için birbiriyle yarış etmişse, gene aynı politikacılar onun ölümünden kendilerine pay çıkarmak için yarış sürdürdüye bunun bir nedeni olsa gerektir.

Bu neden ise, Bayar'ın halk tarafından sevilen, sayılan, önemsenen bir kişi olmasından ileri gelmektedir. Bayar'ın bu denli önemsenen ve önemsetmeye çalışan halk değil, bizzat burjuvazimizin kendisidir. Çünkü Bayar ömrünün son günlerinde bile burjuvazimizin temel siyasi görüşlerini, —dolayısıyla bu görüşleri belirleyen hayatı çıkarlarını— çok iyi temsil edebilmiş birisidir. Günümüzde bir çok politikacının Bayar'ı yanına almak —hiç değilse onun hayır duasını— için bu denli yarış etmiş olması, onun politik etkisinden ve nüfuzundan yararlanmak istemesi daha çok Bayar'ın burjuvazi için taşıdığı sembolik önemden ileri geliyordu. Bir başka deyişle, bir çok politikacı, işadama, yazar-çizer Bayar'ı Kabele haline getirdilerse, onun fikirlerinden yararlanmak, ona akıl danışmak için değil, onda sembolleşen kavramlara bağlılıklarını yeniden ve yeniden kanıtlamak ihtiyacını duydukları için böyle yapıyorlardı. O kavramlar burjuvazi ve onun çeşitli sözcüleri açısından dün olduğu gibi bugün de çok önemli, çok hayati, çok vazgeçilmez olduğu için Bayar bu denli ragbette kaldı.

Bayar'ın uzun politik kariyeri ile, temsil ettiği sınıf çıkarlarının politik evrimi arasındaki uyum ve özdeşlik, ifadesini bir takım siyasal özelliklerde bulmaktadır.

BAYAR VE ANTİKÖMÜNİZM

BAYAR'IN en belirgin vasfı şiddetli ve azgın bir anti-kömünizm olmuştur; Türkiye burjuvazisinin fikriyatını ve hissiyatını en iyi yansıtan özelliği budur. İleri yaşı nedeniyle akli melekelerinin ve muhake-me yeteneğinin zayıfladığı, politik ve toplumsal yaşama değgin görüşlerinin bir kaç klişeye indirmediği son yıllarında bile ağzından düşürmediği, olur olmaz tekrarlayıp durduğu şey "Kömünizm tehlikesi" idi. Bayar'daki kömünizm fobisi yüz yaşına doğru o denli had safhaya varmıştı ki, bir ara her ziyaretçisine "Bu kış kömünizm gelecek" deyip durduğunu gazeteler bile yazmıştı.

Hakkını yememek için not edelim: Hayatı kömünizme karşı mücadeleye geçmiş olan bu politikacı bir ara bir "Kömünist Fırkası" kurmuştu. Yanlış anlamayınız, Bayar, gençliğinde bir dönem kömünist olmuş, sonra da safını burjuvazinin yanında seçmiş bir dönem değildi. Onun safı başından beri belliydi. Başkan olduğu "Kömünist Fırkası"na gelince, bu partiyi Mustafa Kemal'in emriyle kurmuştu. Zira Komintern II. Dünya Kongresi'nde, ulusal kurtuluş savaşlarına yardım etmek için, işçi sınıfının bağimsız örgütlenmesinin yani Kömünist Partisi'nin serbest olması koşul olarak öngörülmüştü. Ankara hükümeti de "İşte bizde de bir Kömünist Partisi var" diyebilme için kendi mutemed adamlarıyla böyle bir kukla parti peydahlamıştı. Ne var ki, Komintern Mustafa Kemal'in icadettiği sahte kömünist partisini tanıyanca saray entrikalarından bir hayli esinlenmiş olan genç burjuvazimizin bu manevrasını sökmüdü. (Buna rağmen, Ankara hükümeti ve onun önderi, Komintern üyesi olarak kurulan gerçek Kömünist Partisi'nin önderlerini katlederek burjuvazimizin ulusal kurtuluşu olduğu yıllarda bile ne yaman antikömünist olduğunu en çarpıcı örneğini verecekti.)

İŞ BANKASI BAŞKANLIĞINDAN DEVLET BAŞKANLIĞINA

MİLLİ mücadele yıllarının Galip Hoca'sı, eski ittihatçı Celal Bey'in burjuva devrimciliği ulusal kurtuluş savaşıyla sona erdi. Yerli burjuvazi kendi bağimsız devletini kurmuş ve iç pazarına sahip çıkmıştı. Artık devrimciler yılları geride kalmış, sara burjuva diktatörlüğünü sağlamlaştırmaya, bu devlet eliyle burjuvaziyi güçlendirmeye gelmişti. Bu süreçte Celal Bayar'ın asıl misyonu da başlayacaktı. Celal Bey önce Gazi'nin emriyle İş Bankası'nı kurdu; İş Bankası, İzmir İktisat Kongresi'nin belirlediği ekonomik doğrultunun ürünüydü. Devlet kapitalizmi özel sektörü yaratmaya ve güçlendirmeye yönelmişti. Nitekim daha sonraki yıllarda gelişme bu doğrultuda oldu. Dünya kapitalizminin

girdiği 1929-32 krizinin vol açtığı çeşitli duraksamalara rağmen özel sektör kendisini yeşertip büyüyen devlet kapitalizmi ile içiçe ve kol kola karma ekonomi halinde yollarına devam etti. Celal Bayar ise Atatürk tarafından önce İktisat Vekilliği'ne, sonra da —İsmet Paşa'nın yerine— Başvekilliğe getirildi. (1937) Bu yükseliş özel sektörün yükselen grafiğinin politik ifadesiydi.

Ertesi yıl Atatürk ölünce, ordu, kendinden birinin Ebedi Şef'in yerine geçmesini istiyordu. Avrupa bir dünya savaşının eşliğindeydi, devletin başında tecrübeli ve güçlü bir asker bulunması orduya güven verecekti. Böylece Cumhurbaşkanı'nın seçileceği gün Mareşal Fevzi Çakmak işi garantiye almak için Meclis'i askeri birliklerle kuşattı ve İsmet İnönü Cumhurbaşkanı'na seçildi.

Patlak veren savaş yıllarında da karma ekonomi devam etti. Bir yandan devlet kapitalizmi uygulanırken, öte yandan sermaye birikimi sürüyor, özel teşebbüsçüler daha da palazlanıyordu. Savaş zenginleri türüyordu. Savaşın bitiminde ise Türkiye yeni bir siyasal döneme giriyordu. Bu dönemde Celal Bayar CHP'den ayrılıp Demokrat Parti'yi kuruyor ve 1946 seçimleriyle birlikte burjuva siyaseti çok partili bir evreye giriyordu. Ana muhalefet partisi başkanı Celal Bayar bol bol demokrasi-den sözediyor ve DP, kitlelerin uzun yıllar süren tek parti yönetimine karşı tepkilerini sahte demokratik türküleriyle yanına alarak 1950'de büyük bir seçim zaferiyle iktidara geliyordu. Bundan sonra on yıl süreyle cumhurbaşkanlığı yapan Celal Bayar 27 Mayıs'ı izleyen tutukluluk yıllarından sonra yeniden siyaset sahnesine çıkıyor, siyasal haklarını geri kazanıyor, fakat yaşının hayli ilerlemiş olması nedeniyle aktif siyasete giremediğinden "eli öpülecek adam olarak" günümüze kadar siyaset arenasında varılmaya devam ediyordu.

SIYASAL GERİCİLİK VE DEMOKRASİ DÜŞMANLIĞI

BAYAR'IN anti-kömünizminin dozu, hiç şüphesiz onun gericiliğinin ikiz kardeşidir. Bu özellik doğal olarak demokrasi anlayışını da belirlemektedir. Ve Bayar'ın demokrasi anlayışıyla Türkiye burjuvazisinin demokrasi anlayışı arasında hiç bir fark yoktur. 60 yılı aşan cumhuriyet tarihi boyunca Halk Fırkası'ndan Demokrat Parti'ye, oradan Adalet Partisi'ne ve ürünlerine kadar burjuva siyasal gericiliğinin devamlılığı ve gelinen noktada Bayar'ın devlet nezdindeki, sağ partiler arasındaki itibarı bunun kanıtıdır. Kurtuluş savaşı yıllarında oluşan kısmi demokrasi 1925'de Mustafa Kemal'in Takrir-i Sükun'u ile tamamen ortadan kaldırıldığında Celal Bey Halk Fırkası'nın muteber adamlarından dandı. Yani 1946'dan sonra tek parti istibdadına karşı demokrasi havarisi kesilen Bayar bu istibdadın önde gelen suç ortaklarından dı. Bayar kuvvetler ayırımı, insan temel hak ve özgürlükleri, siyasal özgürlükler, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, işçi hakları vb. gibi klasik burjuva demokrasilerinde varolan demokratik özelliklerden hiç birisini içermeyen 1924 Anayasasının baş savunucularından ve uygulayıcılarından oldu. Dahası da Takrir-i Sükun mezalimine, İstiklal Mahkemeleri'ne sahip çıktı. Aynı rejimle İktisat Vekilliği'ne ve Başvekilliğe yükselen Bayar burjuvazi tarafından kendisine bir parti kurma görevi verilinceye kadar CHP içindeki ya da devlet görevlerinde hiç bir zaman demokrasiyi savunmadı.

Nitekim Celal Bayar çiçeği burnunda Demokrat (!) Partisiyle iktidar koltuğuna kurulduktan sonra on yıl boyunca 1924 Anayasasıyla hükümet etti.

Kendisini iktidara getiren seçim kanununu geriye doğru değiştiren, bu konudaki kısmi demokratik özellikleri de ortadan kaldırarak Bayar'dı. 1946'daki seçim hilelerine ve baskılara karşı çıkarken, aynı yöntemleri 1957'de deneyen gene Bayar'ın kendisiydi.

Ve nihayet Takrir-i Sükun'un 1960 versiyonu olan Tahkikat Komisyonu kanununu çıkartan da oydu. Kanunun Meclis'ten geçtiği günün ertesinde İstanbul ve Ankara'da rejime ve onun hükümetine karşı büyük öğrenci hareketleri patlak verdiğinde "Tenkil, Tenkil" diye haykırıyor ve üniversite profesörlerine, öğrencilere, münevverlere (aydınlara) şiddet sağıyordu.

Kendisi bir askeri darbe ile devrilen Bayar, 12 Mart'ın destekçisi, 12 Eylül'ün alkışçısı olacaktı.

46 RUHU

ÜLKEMİZDE siyaset arenasının sağ kanadındaki politikacılar Demokrat Parti muhalefetinin ortaya çıkmasını Türkiye'de demokrasinin başlangıcı olarak nitelerler ve 40 yıldır 46 ruhu sözünü dillerinden eksik etmezler. Bu koroya 12 Eylül'den sonra kimi sabık devrimciler de katıldılarsa da, barutları bir atımlık olduğundan, 46 ruhunun şampiyonluğunu Demirel'lerden, Cindoruk'lardan, Yazar'lardan alamadılar. 1946'dan bu yana geçen yarım yüzyıla yakın zamanda hem dünyada hem de Türkiye'de çok şey değiştiği, Türkiye toplumunda önemli toplum-

sal olaylar meydana geldiği halde burjuva muhalefetinin 46 ruhu sahiplerinin gözünde hâlâ demokrasinin ölçütüdür. Bu demektir ki, burjuvazimizin demokrasi anlayışı 1946 yılının ötesine geçmemiştir.

46 Ruhunun ise siyasal demokrasiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. 46 çıkışının tek parti diktatörlüğüne ve Milli Şef'e karşı yönelmiş olması, bu çıkışı yapanların demokrasinin için yeterli bir ölçüt sayılmaz. Çünkü, 46 ile amaçlanan demokrasi ABD'nin kimi az gelişmiş ülkeler için öngördüğü göstermelik demokrasiden başka bir şey olmamıştır. O yıllarda uluslararası politik literatürde bu demokrasiye "Filipin tipi demokrasi" ya da kısaca "Filipin demokrasi" denilmekteydi. Birbirinden nitel her hangi bir farkı bulunmayan iki burjuva partisinin siyasal gericilik temelinde parlamentoculuk oynamasından ibaret olan böyle bir rejim burjuva demokrasinin hiçbir temel kuralını benimsemeyen, genel oy, temsili kurumlar vb. gibi birtakım kavramları ise tümüyle içleri boşaltılmış, demokratik özlere soyutlanmış bir biçimde —bir yutturmaca olarak— kullanılan bir politik sistemden başka değildi. (Nitekim 12 Eylül şefleri de 1983'de "çok partili rejime geçiyoruz" dediklerinde böyle bir sistemi amaçlıyorlardı.)

DP'lilerin "46 Ruhunu", 14 Mayıs 1950 seçimlerinde "Beyaz İhtilal"e dönüştü. Türkiye tarihinde ilk kez yönetim değişikliği oluyor ve bu değişiklik genel seçimlerle gerçekleşiyordu. Ne var ki, iktidara gelen partinin adından başka hiç bir şeyi demokrat değildi. Ona verilmiş oylar ise —tıpkı 6 Kasım 1983'de ANAP'a verilmiş oylar gibi— tepki oylarıydı.

Gerçekten de, 46 Ruhunun DP iktidarı ülkede hiç bir demokratik adım atmadı, demokratikleşme yönünde herhangi bir üstü yapı düzenlemesine girişmedi. Yukarıda da değindiğimiz gibi tek Parti'ye 27 yıl süreyle iktidar olanağı tanyan 1924 Anayasasının uygulayıcısı olmaya devam etti.

İlginçtir ki, 10 yıllık DP iktidarı döneminde şöyle böyle bir demokrasi biçiminde de olsa demokrasiyi savunmak, —27 yıllık şeffik rejiminden sonra ana muhalefet partisi konumuna geçen— CHP'ye düştü. Burjuvazi tarafından iskartaya çıkarılan CHP bir evrim geçirerek kurulmak istenen DP istibdadına karşı çıkarken, sağlamış olduğu aydın desteğinin, kent küçük burjuvazisinin bazı kesimlerinin etkileriyle yetersiz de olsa belli demokratik ilkeleri (örneğin yargı bağimsızlığını, hakim teminatını, genel oy hakkının daha da geriyeye götürülmemesini, hükümetin keyfilğine ve pervasızlığına karşı icra organı üzerinde yasama organının denetimini kurulumunu, giderek belli bir basın özgürlüğünü, devlet radyosunun özerkliğini, üniversite özerkliğini vb.) savunmaya başladı. (1961 Anayasası'nı hazırlayan Kurucu Meclis'te CHP etkinliğini düşürürsek, DP'ye karşı CHP'nin on yıl boyunca yaptığı muhalefeti şike bir muhalefet, demokrasiyi öngörmeyen bir iktidar yarışı olarak algılamak gerektiği ortaya çıkar. CHP muhalefeti emekçiden yana değildi ama misyonu Filipin demokrasisi gibi tahtaravallı oynamak da değildi.)

46 Ruhunun Demokrat Partisi ise gazeteleri kapatmaya, kendisine sivri gelen muhalefet gazetecilerini tutuklamaya, yurdun her yanında CHP'li yerel yöneticilere ve yurttaşlara baskı uygulamaya, kendinden başkasına hayat hakkı tanınamaya girişti. Devlet radyosunu hükümetin daha sıkı denetimine aldı. Bayar'ın, Menderes'in, bakanların yurt gezilerinde ya da Meclis'te yaptıkları nutukları saatlerce yayınladı, radyodan kendi propagandasını haber, yorum ya da siyasi sohbet konuşmalarından, bitmez, tükenmez "Vatan Cephesi'ne İltihak Listeleri"ne kadar yayınlattı. (İktidar, DP'ye bağlı "kitle örgütü" olarak Vatan Cephesi adlı bir örgütlenmeye giderek bir vurucu güç oluşturmak istemiş. Köylere kadar uzanan Vatan Cephesi teşkilatlarına katılanların adları saatlerce radyolardan okunurdu. Muzip yurt-severlerin bazen kedi, köpek adlarını da yazıp üye diye radyoda yayınlattıkları Vatan Cephesi, herkesin alay konusu haline gelecek bir soytarıhğa dönüştü ve etkisiz kaldı.)

46 ruhunun "genel oy" savunucuları, 1950'yi izleyen 1954 seçimlerinde siyasi partilerin radyo konuşmaları yapmasını seçim kanunundan çıkarttılar. İnönü'nün seçim bölgesi Malatya ile Bölükbaşı'nın seçim bölgesi Kırşehir vilayetlerini ikiye bölerek (Adıyaman ve Nevşehir diye iki yeni vilayet kurarak) muhalefet iskemlesinin sayısını bu yolla üç-beş adet azaltmaktan bile medet umdular. Böylece muhalefete karşı ne denli tahammülsüz olduklarını ve daha önemlisi genel oy'dan ne anlamlarını pek güzel kanıtadılar. 1954 sonrasında kendilerinin 513 milletvekiline karşılık 27 milletvekillik CHP muhalefetiyle bile çileden çıktılar. Baskıları arttırdılar. 4 milletvekillik MP'nin başkanı Bölükbaşı'nın dokunulmazlığını kaldırıp, partisini kapatıp, kendisini tutukladılar. Bunlar da yetmeyince, 1958 seçimlerini 8 ay önceye alıp, DP'den ayrılarak yeni kurulmuş HP'nin CHP ile seçim ittifakını önlediler, seçim günü oy verme sürerken saat 13'den başlayarak seçim sonuçlarını yayınlamaya ve DP'nin "kahir ekseriyetini" ilan etmeye başladılar; tıpkı 1946'da kendilerine ya-

pıldığı gibi sandıkları çaldılar, imha ettiler, her türlü baskı ve hileye başvururdular. Muhalefet partilerine çıkan oyları sayım sırasında iptal ettirmek için her çareyi kullandılar. Buna rağmen parlamentoya 200 civarında muhalif milletvekili girince büsbütün zıvanadan çıktılar. Uşak'da, İstanbul Topkapı'da ana muhalefet partisi başkanına karşı parayla tutulmuş lumpen gürhurlarını, fanatik DP'lilerin amigoluğu eşliğinde saldırtıp, İnönü'nün canına kastetmek istediler, ya da onun seyahat özgürlüğünü bile kısıtlayıp, bindiği trene saldırtı tertipleyip, Kayseri yolundan geri çevirmek istediler. Çanakkale'den dönen CHP genel sekreterini Galata rıhtımında —1. Şube müdürünün yönetimindeki— bir polis-lumpen çetesinin emir kullarına bir Tahkikat Komisyonu kurdu durtular, DP'li milletvekillerinden oluşan bu komisyonu her türlü yargılamaya, tutuklamaya, idam cezası dahil her türlü cezayı verebilme, partileri kapatma vb. yetkisiyle donattılar.

Dikkat edilecek olursa, burada anımsattığımız bu olayların tümü ana muhalefet partisine, yani burjuva muhalefete yönelik baskı ve terör uygulamalarıydı. Burjuva muhalefete bile böylesine şiddetle saldıran bir iktidardan işçileri, geniş emekçi yığınları nasıl ezdiğini, onlara en küçük bir hak tanımadığını uzun uzun anlatmaya gerek yok.

İşte, ısıtılıp ısıtılıp karşımıza getirilen 46 Ruhunu demokrasi anlayışı budur. Ve şimdi bu anlayış dün olduğu gibi bugün de burjuvazimizin önde gelen kesimlerinin anlayışıyla tümüyle çakışmaktadır.

AMERIKAN İŞBİRLİKÇİLİĞİ

BAYAR-Menderes yönetiminin yukarıda değindiğimiz siyasi gericiliğinin bütünleyici ögesi kendisini uluslararası politika arenasında göstermiştir. Bu yönetim Soğuk Savaş'a, onun anti-kömünist ve anti-Sovyetik politikasına, dolayısıyla, Amerikan emperyalizminin ekonomik, politik ve askeri yayılmasına tümüyle uygun bir dış politika gütmüştür. T. C. 'nin İsmet Paşa zamanında Marshall Planı ve Truman Doktrini ile başlayan ABD uyduluğuna yönelme politikası, 1950 sonrasında DP iktidarında tümüyle Amerikan uydusu olma noktasına kadar getirilmiştir.

NATO'ya girmeyi savunan İsmet Paşa'nın bile karşı çıktığı Kore'ye asker gönderme politikasıyla başlayan bu uyduluk, NATO'ya en fazla asker veren ülke olarak Pakt'a girmekle sürmüş, Türkiye-ABD arasındaki ikili askeri anlaşmalarla Türkiye'yi ABD'nin ileri karakolu durumuna getirmiş ve ülkemizi Amerikan üleriyle donatılmıştır. Madenler, petrol ve yeraltı servetleri emperyalizme peşkeş çekilmiştir. Amerikancılık ve Amerikan propagandası resmi ideolojinin bir parçası haline dönüştürülmüştür. Ülkede Amerikan hayranlığı için her türlü teşvik ve propaganda yürütülmüş, bu arada Rus salatasının adı bile Amerikan salatası'na çevrilmiştir.

Bayar-Menderes yönetimi aracılığıyla sürdürülen azılı anti-Sovyetizm ve anti-kömünizm, aynı zamanda bölge halklarına karşı, Orta Doğu'da, tüm dünyada sömürüye ve bağımlı ulusların kurtuluş mücadelesine karşı düşmanlıkla bütünleştirilmiştir. DP şefleri Irak'taki işbirlikçi Nuri Sait ve Kral Faysal rejiminin, işbirlikçi, monarko-faşist Şah Rıza Pehlevi'nin, işbirlikçi, gerici Mirza diktatörlüğünün (Pakistan) en yakın dostlarından olmuşlardır. ABD'nin talimatıyla Türkiye-İrak-İran ve Pakistan arasında Bağdat Paktı kurulmuştur. 1958'de Irak'da kömünistlerin de içinde yer aldığı cephenin önderliğiyle ulusal demokratik devrim gerçekleştirildi DP yönetimi kömünist dostu Abdülkerim Kasım'ın liderliğindeki hükümeti devirmek için Irak'a asker bile göndermeye niyetlenmiştir. Irak'ın Pakt'tan çekilmesinden sonra, adı CENTO'ya dönüşen askeri ittifak, zamanla bölgedeki ulusal uyanış nedeniyle tecrit olmuş önemsizleşmiş, 1978'de Rıza Pehlevi'nin devrilmesine kadar sürecek bir ok-sijen çadırı devresine girmiştir.

Gene aynı DP iktidarı Ürdün'ün işbirlikçi Hüseyin rejiminin yakın dostu olmuş, Ürdün ordusunun eğitimine kapılarını açmıştır. Mısır'ın İngiliz uşağı kralı Faruk devrildikten sonra anti-emperyalist Nasır rejimine düşmanlık gütmüştür. Cezayir'in kurtuluş savaşına karşı sömürgeci Fransız rejimini desteklemiştir. Afrika'daki ulusal kurtuluş mücadelelerine karşı BM'de daima emperyalistlerin yanında oy kullanmış, mazlum ulusların nefretini toplamıştır. Bandung Konferansı ile kurulan Bağlantısızlar Bloku'na DP iktidarının bakışı ABD'ninkinin aynı olmuştur. Dahası da, 1958'de Lübnan'da ilerici ve ulusal güçler iktidara gelmek üzereyken ABD'nin yaptığı askeri müdahalede kullanılan, indirme birliklerini taşıyan uçaklar İncirlik'teki Amerikan üslerinden havalandırılmıştır.

Bireyin gerçek özgürlüğü sosyalizmdir

ÖNCEKİ yazımızda insan/bireyin felsefi idealizm tarafından nasıl ele alındığını, bu ele alış tarzının tarihsel uzantısının kapitalist toplumdaki burjuva ideolojisine nasıl yerleştiğini, bu ideolojinin, aynı zamanda özgürleşmenin ve insanlaşmanın tarihi olmak gereken gelişmesine kapitalizmle birlikte nokta koyarken hangi argümanları kullandığını ve bireyi nasıl da rastlantılar kaosu terk edip geleceksiz bıraktığını, çok kısa bir özet kapsamına sığdırmaya çalışmış, sonunda da sormuştuk: Madem ki kapitalizmden öteye yol yok, o halde Paris Komünü'nden bu yana insanlar bir ütopya için mi savaşıyorlar? Petersburglu işçiler, dünyanın altını üstüne getirmeye oyun mu oynamışlardır? Rus, Özbek, Bulgar, Çek, Macar vb. gibi milyarı aşkın birey başka bir dünya kurdular; uğruna o kadar çok insan öldü ve o kadar çok çile çekildi ki, kurdukları bu yeni hayatı ve insanların ellerinden çekip geri almak, değil "pi" sayısını bile değiştirmeye gücü yetmeyen tanrının, insan beyninde kendi kendini kavrama mucizesini yaratan "maddenin" dahi gücünü aşar. Bu kesin buyruk, görülmüş bir rüyanın yanlış tefsiri olabilir mi?

Ya biz, "ötekiler", böyle bir yeni hayatın nesnel sonuçlarını algılamaktan henüz uzak, ama onun teorik cazibesine ve "reel" örneklerinin cazibesine kapılarak, Fransa'da, Lübnan'da, Paraguay'da... ve mesela Türkiye'de, sosyalizm için mücadeleyi tükenmez bir sabırla sürdürenler olarak, tarihin, sonunda elimizde kalacak çürük bir halkasından mı tutmaktayız; yoksa gerçekten gelecekteki özgürlüğümüz uğruna savaşmayı seçtiğimiz için daha bu gündün özgür olmayı başaran bireyler miyiz?

Ne gariptir ki, kolayca sorduğumuz bu soruların cevabını verebilmek için kapitalizmle komünizm arasında yerleşen ve her bakımdan tarihsel bir geçiş çağı karakteri gösteren, ancak böyle olduğu içindir ki; bireyin "geçici varlığı" kapsamında olgunlaşmış sonuçlarıyla değil, bireyin "kalıcı varlığı" kapsamında hazırlanmış olduğu geleceğin şimdiden uç vermiş göstergeleriyle kavranabilecek olan somut sosyalizm örneklerine bakmaktan başka çaremiz yoktur. Gariplik şurada ki; birey, beş bin yıl sonra ortaya çıkacak olsa dahi, eyleminin sonuçlarına, Spartaküs'ten bu yana bağlıdır; bu eylemin, bireyin biyolojik varlığıyla sınırlı bir yanı bulunsa bile, onun insan olarak evrendeki sonsuz varlığıyla ilintili yönüdür asıl olan. Her insan, eyleminin kendi biyolojik eğiliminin ötesine sarkan sonuçlarını tartışma eğiliminde olsa bile, bu eyleminin tarihsel gelişmenin bilimsel kesinlikle ortaya konmuş yasalarını tabii kabul edilmişse eğer, daha yaşarken bunun sonuçlarından emin olabileceği gibi, bireysel en ileri yetkinliğine, amaçlarının henüz gerçekleşip toplumsallaşmadığı durumda da ulaşabilir. Bireyin kendisi ile hesaplaşması yönünden bu nokta dikkatle, ama felsefi bir olgunlukla analiz edilebilir. Peki nasıl? Bireysel karakteri oluşturduğunu kesinlikle bildiğimiz biyolojik ve toplumsal önkoşulların dışında, insanda başka bir boyutun daha bulunduğunu kavrayarak. Bireyin kendi özgün subjektif bir yapısı vardır ve bu faktör dolayısıyla, toplumsal koşullardan soyutlayarak düşünemediğimiz bireyin her tür faaliyetini ve her zaman, toplumsal koşullar kapsamında ele almamız da mümkün olmaz. Tipatip ya da benzer koşulların farklı bireyler tarafından farklı algılanması ve biri öbüründen çok farklı tepkilerle konu olması bundandır. "Koleliğe karşı savaşan köle, artık köle değildir, devrimcidir." (Lenin Toplu Eserler, c.13, s.53.) sözü, bireydeki, biyolojik ve toplumsal önkoşulları aşabilen özgün subjektif boyuta dikkat çekmektedir. Türkiye'nin bugünkü koşullarında pek çok "birey" denk düştüğü için sık sık tekrarladığımız; "siyasette kişinin kendi kendisine koyduğu yasaktan başka yasak olamaz" sözümüz de bu noktanın bilincine parmak basmak içindir.

Yeniden bu noktaya dönmek üzere, şimdi geniş bir parantez açarak, özgür bireylerin ilişkisi demek olan ileri komünist topluma yükselişin zorunlu tarihsel evresini yaşamakta olan reel sosyalist toplumlarda bireyin gösterdiği gelişmeye bakabiliriz.

BİREYİN ZENGİNLEŞMESİ NEDİR?

BİREYİN çıkarıyla toplumsal çıkarın ilişkisini ortadan kaldırmanın bilinen tek yolu, *kamusal mülkiyeti* egemen kılacak mülkiyeti fiilen yaygınlaştırmak, kamu mülkiyet bilincini toplumsal boyutlarda kökleştirip, bireysel mülkiyet bilincini bir ileri tarihsel basamağa yükseltmektir. Bilenebilen tek yol budur; çünkü, bireysel çıkarla toplumsal çıkar arasındaki ilişkiyle birlikte bireyin bağımlılık süreçlerini de yarattığı bilinen tek şey özel mülkiyet olgusudur. Bu aynı zamanda insan topluluğunun, *insan doğasına* uygun ilk mülkiyet tavrının yokolmasının da başlangıcıdır.

Birey-toplum ilişkisinin özel mülkiyet temelini yok edebilmenin ön koşulları, binler-

ce yıllık bir sınıflı toplumlar tarihinin geçmesinden sonra, kapitalizmle birlikte doğar. Bir yandan kapitalizmin kendi gelişmesinin doğal sonuçlarından biri olarak "sosyal mülkiyet" biçimi ortaya çıkarak, mülkiyetin bundan sonraki *genel biçimini* ortaya koyar; bir yandan da, mülkiyetin bu şeklini (sosyal mülkiyet şeklini) kabule hazır (benimsenebilir) bir sınıf (işçi sınıfı) tarih sahnesine çıkararak, mülkiyetin bu tarihsel dönüşümüne tekabül eden siyasal ve sosyal devrimlerin öncüllüğünü üstlenir.

Açıktır ki bu "dönüşümler sürecine" damgasını vuran her şey sınıfsal bir nitelik taşır; dolayısıyla sosyalist toplumdaki bireyin durumu kendi özgün boyutlarıyla beraber ayrıca tanımlanmalıdır. Gerçekten de bireye bir yeryüzü cenneti vaad edilmiştir; bu henüz gerçekleşmemiş olsa bile belirlenmiş olmalıdır; kapitalist toplumun maddi bakımından esir, *özgür* bireylerinin yerini hangi bireyin alacağı, Marksizmin genel tarifini doğrulayacak biçimde somutlanabilmektedir.

Sosyalist toplumun çıkarlarıyla uyumlu bir kişiliğin şekillendirilmesi, aynı zamanda, hem sosyalist toplumu yaratma görevlerini yerine getirmenin bir vasıtasıdır; hem de bu sürecin amacıdır. Ayrıca bu *yetkin kişilik*, tarihin özellikle bu safhasında, bir kez kazanılan ve kazanıldıktan sonra sürgit öyle kalan bir özellik değildir; tersine, sürekli hareketi, tüm insanlığın kültürünü edinip benimsemeyi, yaratıcı insan faaliyetinin sürekliliğini, yeni ve bilinmeyenleri araştırmayı kapsar. Burada söz konusu olan, bireyin kimliğini yitirmesi, ya da bilinç ve tavır olarak kolektif olanla tamamen kaynaşması değildir. Söz konusu olan, bireyin zenginleşmesi ve çeşitlilik kazanmasıdır. Çünkü sosyalist toplumun kolektif zenginlik ölçüsü nesnelere yahut üretilmiş maddi değerler olmayıp, bizatihi bireylerin ulaştığı bulundukları yetkinliktir. İnsandan başka bir toplumsal zenginlik ölçüsü kullananlara sorulan şu sorunun tam yeridir: "Şimdi, (sınırlı burjuva biçimi eskikiyip bir yana atıldığında) zenginlik, bireylerin evrensel değişim sürecinde üretilen ihtiyaçları, yetenekleri, tüketimi, üretici güçleri vb.'nin evrenselliğinden başka nedir? İnsan doğa güçleri, doğa denilen şeyin ve kendi doğasının güçleri üzerinde tam egemenliğinin gelişmesinden başka nedir? Yaratıcı potansiyelinin, ölçsüz fakat önceki tarihsel gelişmeye sahip olarak, gelişmenin bütünlüğünü kendi içinde amaç edinerek mutlak gelişmesinden, yani, tüm insan güçlerinin verili herhangi bir standarda bakılmaksızın gelişmesinden başka nedir? Kendisini belirli bir sınırlılık içinde değil de kendi bütünlüğünü üretmesinden başka nedir? Zaten varolan birşeyi oluşturmak değil de oluşumun sürekli ve mutlak hareketi içinde olmaktan başka nedir?" (Marx, *Grundrisse* s. 387).

BİREY-TOPLUM KAYNAŞMASININ SINIRI

BU, insanın sosyalist mülkiyet ilişkileri temeli üstünde çok yönlü kişilik kazanması süreci, "yetkin bile olsa, prodan bir *toplumsal insan yarattığı*" töhmetinden kesinlikle muaftır. Hangi somut durumda olursa olsun bireyin toplumla kaynaşması sınırlanmış olarak kalır. Bireyle toplum arasında bir farklılık, daima kendini korur. Birey insan soyunun bir birimi olmayıp, en zayıf halinde bile sürdürür. Bireysel farklılıklar, her şeyden önce biyolojik olarak koşullandır. Yeryüzünün tüm insanları içinde iki insan yoktur ki aynı geno-tip'te olsun. Bu biyolojik önkoşullar birey için sadece özgün olanaklar sunar. Bu olanaklar tarihi olarak belirlenmiş toplumsal koşullarda, insanın yaşayıp işlev kazandığı koşulların etkisi altında somut birey olarak biçim kazanırlar.

Bireye biçimini kazandıran bu koşulları; a- genel (bir bütün olarak verili toplum, toplumsal yapı, tarihi dönem), b- özel (ulusal, sınıfsal ve mesleki karakter), c- bireysel (aile, iş birimi, dar çevre) olmak üzere gruplandırarak, bunların her birinin birey üzerinde, eğer tarihsel bir amaca dönük olarak yoğunluk kazanmış bir yönlendirmeye bağlanmamışsa, farklı, çelişkili, uyumlu vb. gibi karmaşık ve "çeşitlenmeyi" artıran etkiler yaratacağını, kapitalist toplumda da durumun böyle olduğunu ifade etmek mümkündür. Ama şu soru, buna bağlı olarak haklılık kazanır mı: Eğer toplumsal koşulların iç farklılıkları, insan bireylerinin çeşitliliğinin bir kaynağıysa, o takdirde toplumsal olarak homojen bir yapıda, sınıfsız toplumda bu kaynak fakirleşmeyecek midir?

Böyle olmamaktadır. Toplumda heterojenliği ortadan kalkması (ya da en azınca) toplumun iç farklılığını ortadan kaldırmadı. Özgür bireylerin birliği olan komünist toplumsallıkta da iç farklılıkların süreci, sosyalizmin bugünkü uygulaması tarafından da kanıtlanmıştır. Kişiliklerin şekillendiği ortam ise, tabii ki bütünüyle maddi ve sosyal eşitlik temelinden kaynaklanacaktır. Bu aynı zamanda her yaş kuşağının değişik iç sosyal koşullarda şekilleneceği anlamına da gelir. Bir kuşağın bir önceki kuşakla gelişmesi anlamında değil,

gelişmenin ileri evrelerine uygun düşen kuşakların oluşması, süreci sahiplenmeleri ve ona işlerlik sağlamaları anlamında...

Bireysel çıkarla toplumsal çıkarın uyduğu sosyalist toplumsallık durumu, özel mülkiyeti kamusal mülkiyete dönüştürmüş olmanın sihirli bir sonucu olarak anlaşılabilir. İkna edici olmaz. Sosyal mülkiyetin kabullenilmesi başka, sahiplenilmesi başka bir bilinç düzeyini gerektirir. Öte yandan sosyalist demokrasi, burjuva demokrasinin devralınmış bazı biçim ve kavramları büyük ölçüde koruyarak gelişir; bu biçim ve kavramların yeni bir sınıfsal öze kavuşması, öze damgasını vuran sınıfın büyük çoğunluğunu hızla kucaklaya bile, toplumun bütün katmanlarına, "yönetmeyle" yayılan bir tavır olarak değil, bilinçten ve gönüllükten kaynaklanan bir tavır olarak malolması, toplumsallığın bu yeni tavır etrafında oluşması gerekir. Başka bir ifadeyle, zaten "zincirlerinden başka kaybedecek birşeyi bulunmayan" işçi sınıfı (hatta onun sadece sınıf bilinçli kesimi) sosyalist mülkiyete geçişle birlikte kendi dünyasını kazanmış, o sınıfın üyesi olan bireyler kendi benliklerine kavuşmuş olurlar. Doğaldır ki bu, yine de "bir sınıfın" çıkarlarının toplumsal çıkar haline yükselmesi ve birey-toplum ilişkisinin çözümünü anlamına gelmemektedir. Toplumun bütün bireyleri için genel çıkarla özel çıkarın özdeşleşmesi durumu, bu sorunu önce ideolojik düzeyde, sonra da hayata karşı pratik tutum düzeyinde çözümlenmiş bir sınıfın, en azından böyle bir sınıfın en fedakar kesimlerinin öncüllüğünü zorunlu kılar.

SOSYALİZMDE BİREYSEL ZENGİNLİK

REEL sosyalizmde demokrasi, birey-toplum ilişkisini yoketmeye, bunun maddi altyapısını kurmaya ve insanın yaratmaya dönük olarak yapılır. Bunun yükünü başlangıçta, bu en yüce insanlık ideali için yaşamlarını dahi ortaya koymakta tereddüt göstermeyen komünistler taşımıştır. Bu komünist insanların tarihsel rolü öylesine tayin edicidir ki; ve onların siyasal eyleminde öylesine ahlaki bir yoğunluk dile gelmektedir ki, kimi tarihi koşullarda bir kaç on bin insanın şahsında bir ulusun, bazan da bütün insanlığın kişilik kazanması mümkün olmuştur. Toplumun olgunlaşması bütünlüğünü temsil kendini eskimiş düzene ve ahlaka karşı öne sürülenler, soylu bir "adamlık" gibi gözükürken durumları, bu insani ölçünün gerisinde kalanlara jakobenlik, enayilik, kahramanlık, hayalcilik, inatçılık, dindarlık vb. gibi görünebilir; gerçekte bu bireyin "sonuna kadar özgürlüğü"nden, bireysel çıkarın, toplum çıkarının da üstünde, insanlığın çıkarıyla bütünleşmesinden başka anlama gelmez.

Bireyin sözünü ettiğimiz "özgürlük durumu", ister istemez bireysel ve toplumsal çıkar ilişkisi olarak tarif ettik. Başka bir sözcük, daha anlamlı olabilir. Sosyalizm, bireysel çıkar, aynı zamanda toplumsal çıkar olarak üretmenin ortamı demektir. Elbette kişinin emek ürünü ile onun kendi ihtiyaçları arasında dolaysız bir ilişki, bu sanat ürünü değilse eğer, hiçbir zaman kurulamaz. Kişinin sosyalist öz taşıyan demokratik özgürlüğü *doğal* tür bir özgürlük de değildir. Sömürüye son verilmiş olması birey ile onun emek ürünü arasında, önceki sınıflı toplumlarda olmayan imajiner bir ilişki yaratır. Bireysel olarak harcanan emeğin, kimi "anlaşılmaz süreçlerden" geçtikten sonra, aynı bireyin karşısına başka bir *bireysel servet* olarak dikilmesi durumu yoksa, bireyin kendi emegine yabancılaşmış gidermenin maddi şartlarına varılmaz. Bireyin maddi zenginliği hiç değişmeden kalsa bile kapitalizm ile sosyalizm arasındaki bu derin fark, bireysel özgürleşme yönünde atılmış muazzam bir adım deketir. Sosyal mülkiyetin, bu mülkiyete denk düşen *insan tipiyle* bütünleşerek genelleştiği aşamada, birey, kendi emeğinin sonuçlarını, her yerde ve kendi tüketiminde açık olarak bulabilir.

Burjuva bireyciliğinin temel argümanlarından olan bireysel maddi zenginlik veya tüketim standartları ölçü olarak kullanıldığında, sosyalist toplumdaki bireyle kapitalist toplumun bireyi arasında *niteliksel fark* gözükmez, hatta gelişkin kapitalist toplum standartlarında, kapitalist toplum bireyi lehine kanıtlar bulunabilir. Sosyalizm, aynı zamanda kapitalizme karşı bir maddi zenginlik yarışa da olduğu için bu nokta küçümsenmeye gelmez. Şu var ki, bilimsel ve teknolojik gelişme, kapitalizmin daha ileride olduğu varsayımı bile bireyin özgürlüğü ve mutluluğu açısından vardığımız genel sonuçları değiştiriyor; tam tersine pekiştiriyor; çünkü bilimsel ve teknolojik gelişme kapitalist toplumda bireyin maddi bağımlılığını daha da yoğunlaştırıyor; fakat aynı gelişme sosyalist mülkiyet tarzında gerçekleştiğinde bireyi biraz daha yetkinleştirip özgür kılıyor. *Bireysel zenginlik* kavramını kapitalist toplum bireyi "edilmiş şey"lerin dolar cinsinden ifadesi olarak algılar ve "tüketimi" kendi içinde bir amaç olarak benimserken, sosyalist birey zenginliği, maddi ihtiyaçların karşılanmasının yanısıra ve en az bunun kadar önemli olarak

manevi ihtiyaçların karşılanması, gerilsiz, kardeşlik ve dayanışma üreten bir yaşam ortamı, paylaşma hazası, bilgi edinme ve araştırma imkanı, beyin potansiyelinin en geniş kullanımı, ileri düzeyde estetik ve ahlak olarak benimsemektedir.

"ÖZGÜR BİREY" OLMAYA DOĞRU

KENDİ bireysel durumunu şöyle veya böyle kavrayıp olmak, açıktır ki toplumsal bir olaydır. Sosyalist toplumda, hazır bir maddi ilişkiler temeli mevcut bulunduğundan ve bireyin eğitimi böyle bir somutlukta gerçekleşmekte olduğundan dolayı "özgür birey" daha kolay ortaya çıkarken; kapitalist toplumda bunun maddi ilişkiler temeli bulunmadığı için, bireyin kendisiyle hesaplaşması, kendi kişiliğini buna göre hazırlayıp hayatına, toplumların tarihsel gelişmesine denk düşen bir ilkeye yön vermesi daha zor olmaktadır, daha çok çaba istemektedir. Potansiyel olarak böyle bir gelişmeye en yatkın ve bunun doğasını taşıyan işçi sınıfının üyesi bireyler de içinde olmak üzere, kapitalist toplumda her fert, kapitalizmin ve sınıflı toplum birikiminin kendi üzerindeki olumsuz etkilerine karşı *sürekli* bir mücadele içinde olmak, her şey ama her şey tersine zorlarken, yaşamını tüm insanlığın, bilimsel olarak da kanıtlanmış bulunan geleceğini kurmaya adanmak; insanca olanı varoluşunun amaç ve ilkesi düzeyine yükselterek gücünü buna bağışlamak zorundaysa ve bu zorunluluğun bilincine ulaşmışsa, özgür olmuş demektir. Böyle bir birey elbette ki *tek başına* değildir; kendinden menkul bir ahlak taşımamaktadır; toplumun, aynı ülke içinde mücadele yürüten güçleriyle bütünleşmiş olduğu için böyle bir ahlağa ulaşmıştır; başka bir deyişle, fonksiyonel bir ahlaklı söz konusu olan. Bütün bunların bir sentez olarak somutlanabildiği komünist kişilik, kapitalist toplumdaki bireyin isteyip ulaşabileceği en ileri hedef olabilir ancak.

Bu genel çerçeveye Türkiye somutundan bakmaya çalıştığımızda oldukça "özgün" çizgiler görmekteyiz. 12 Eylül sonrasında siyasal baskı ve ekonomik kriz koşullarında bu çizgiler, daha net analizler yapmaya elverecek ölçüde belirginleştiler. Bireyi yetkin bir insan olarak donatan değerler silsilesinin Türkiye toplumdaki derinliği ve kök salmışlığı yeniden tartışma alanına girdi. Kabul etmek gerekir ki, Türkiye'de toplumsal tarih, günümüzdeki yoğunlukta ve gelecekte bundan da yoğun olarak yaşanacak sarsıcı toplumsal şartlara göğüs gerecek güçte bireyleri çok az yarattı. Hiçbir değer, birileri çıkıp hatırlatmadıkça hatırlanmıyor. Birikim, hiçbir manevraya gerek duymaksızın, doğrudan yok sayılabiliyor. Hayat haffife alınıyor. İnsana, etten, kemikten ve zaafardan ibaret bir varlıkmiş gibi bakılabiliyor. Bireyin tarihsel kurtuluşunu hazırlayan yol üzerindeki evrensel çaptaki mücadeleye, bu mücadelenin muazzam kültürüne ve bu kültürün Türkiye'deki uzantılarına "yabancılaşma" sürüyor. İnsan çabasıyla ve yetmiş yıl önceden başlayarak bir bir yıkılan köhnemiş kapitalist yapıların en köhnemiş olanlarından biri, Türkiye kapitalizmi ebedi ve mutlak sanılıyor. Birey, başkaldırmaya hazır olduğu kadar, boyun eğmeye de hazır görünüyor. Tabii siyasal yenilgiler, başarısız kalmış küçük çaplı mücadeleler, büyük tarihsel olaylarla, mesela İspanya iç savaşı ya da antifaşist partizan savaşlarıyla aynı kefedede tartıldığı için umutsuzluk kök salıyor. Kendi *işlerini* bile yoluna koymaktan aciz, ama çok iddialı bireyler, üstelik sadece bireyler olarak sosyalizme kara çalmakta yarışıyorlar.

Halbuki, insanlığın soylu amaçlarına ortak olabilmek, Türkiye'de yaşayan insanlar için aynı gelişmeleri temenni edebilmek, sadece hukuki birey olarak değil, sınıflı toplumun kendine biçtiği bütün kavrayış biçimlerinden de bağımsız olarak özgür olmaya karar vermiş bireylerin varlığına gereklidir. İnsanın yeryüzündeki varlığının bir "raslantı" olmadığını, geleceğini de raslantıların değil, kendi bilinçli müdahalesinin tayin edeceğini, kendi toplumsal varlığıyla bireysel varlığının bütünlüğünü, bireysel kurtuluşunun, sosyal kurtuluştan kopmazlığını; buna ancak ve son tahlilde kendisinin karar vermek yetkininde ve yetkinliğinde bulunduğunu, derinlemesine bilen kişilere ihtiyaç vardır. Hiç kolay geçmeyeceği, durulup yeniden kabarcacağı, yapay gerekçeleri yok edip, köksüz değerleri savurup atacağı, toplumu silkeleyip sarsacağı, bireyi kalıptan kalıba sokup yeniden yaratacağı ve yığınlar için *öğretici özdeneyim* olacağı besbelli olan önmümüzdeki yılların kalıcı geleneği bu *kişiliklerle* kurulacaktır. Toplama yön vermek gücüne ulaşmadan önce bireyler, kendi kişiliklerini, kişiliklerinin siyasal boyutlarını ve en az bunlar kadar önemli olan kendi subjektif yanlarını sonuna kadar olgunlaştırmak zorundadırlar.

Sosyalizme, insanın ve insanlığın kesin kurtuluşuna olan inancın, böyle somut ve yetkin kişilikle bütünleşmediği sürece, her an terkedilebilir bir "dini inanç" iğretliğinde kaldığı bilinmektedir.

Şahinkaya: Herşey apaçık ortada

12 Eylül darbesinin Hava Kuvvetleri komutanı ve MGK üyesi Tahsin Şahinkaya'nın Bandırma'da üs komutanı olduğu yıllardan bu yana işadamlarıyla kurduğu ve 1983 sonbaharında F-16 uçaklarının satın alınmasıyla ilgili Off-set anlaşmasına kadar geliştirdiği menfaat ilişkileri GERÇEK gazetesi'nin Ocak 1984 tarihli Özel Sayı'yla kamuoyuna açıklanmış ve adı geçen sayı son derece başarılı bir çalışmayla yurdun dört bir yanına ulaştırılarak konu yığınların bilgisine maledilmişti.

Daha sonra savcılık iddianamelerine "Şahinkaya Kampanyası" adıyla geçecek olan bu çalışma sonucunda bir ay gibi kısa bir zaman içinde Türkiye'de yediden yetmiş kadar herkes "Şahinkaya Olayı"ndan haberdar olmuştu. Denilebilir ki, 12 Eylül'ün önde gelen isimlerinden Şahinkaya'nın kirli çamaşırlarını ortaya döken bu çalışma, yaygınlığıyla ve ulaştığı sonuçla, 12 Eylül rejimine karşı sol'un yürütmüş olduğu mücadelenin gerçek bir başarısı niteliğindedir.

Nitekim, o günlerde edindiğimiz bilgilere göre haber ilk önce siyasal kulislerde ve iş çevrelerinde, gerekse basın çevrelerinde ve aydınlar arasında bomba gibi patlamıştı. Şahinkaya hemen bir açıklama(!) yapıp, "komünistlerin kendisine iftira attıklarını", amacın "12 Eylül Bayrak Harekati'ni yıpratmak" olduğunu söylemek istemişti, ama silah arkadaşları ve özellikle istihbarat yetkilileri böyle bir beyanat için o sırada Suudi Arabistan'da bulunan Evren'in yurda dönmesini beklemesini istemişlerdi. Böylece, haber Suudi Arabistan'daki Evren'e şifreli telexle iletilmiş, o da kendisi gelinceye kadar birşey yapılmamasını emretmişti. Aynı günlerde sadece Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Beyhan Cenkçi'nin konuya üstü kapalı değinen ve sola küfreden bir basın bildirisi devlet radyo ve televizyonlarında uzun uzun yayınlandı. (Nitekim Cenkçi, geçtiğimiz kurban bayramında çıkan Ankara Bayram gazetesinde Şahinkaya'nın kendisini çağırarak dert yandırdığını yazmakta — fakat cemiyet üyesi gazeteciler adına hiç utanmadan yayınladığı küfürnmeden söz etmemektedir.)

Evren, geziden döndükten sonra Şahinkaya'ya susmasını söyleyerek böylece olayın külleneneceğini umacaktı. Aynı şekilde, Şahinkaya'nın iş ortaklarından Recep Gencer de o günlerde çevresindekilere "çok üzülmediğini, uyulanın kaçtığı, yemedi içmedi kesilip, zavıfladığını" ve şirketi adına açıklama yapmasının önlendiğini söylüyordu. Çanakkale Seramik'in sahibi İbrahim Bodur ise sessiz kalmayı yeğliyordu.

Olayın üzerinden bir buçuk yıl geçtikten sonra, geçen yaz konu üstü kapalı olarak basına yansıdı. F-16 uçaklarının satın alınmasıyla ilgili olarak yapıcı firma General Dynamics'in eski bir temsilcisi Türk yetkililerine rüşvet verildiğini açıklayınca ve Amerikan Kongresi konuyla ilgili bir Soruşturma Komisyonu kurulunca, Türk basını da bu olaya yer vermek zorunda kaldı. Ne var ki, o günlerde basında çıkan haberlerde Tahsin Şahinkaya'nın adından söz edilmiyor, ama gazetelerin haber servisleri, redaksiyonunda dillerinin altında bir bakla olduğunu gizlemeyen bir üslup kullanıyorlardı. Nitekim Milliyet gazetesi F-16 siparişiyle ilgili Off-set anlaşmasında adı geçen şirketlerden İŞKUR'un 16 kurucu ortağının adlarını yayınlıyor ve bu ortaklar arasında Sema Şahinkaya'nın da isminin yer aldığını kamuoyuna duyuruyordu.

Basın F-16 satın alımı ile bir süre ilgilenirken sonra olay yeniden küllenmeye terk edildi. Aradan bir yıl geçti, bu kez SHP milletvekili Cüneyt Canver, "Şahinkaya hakkında ki iddialar" sözkonusu eden bir önergeyi Meclis Başkanlık Divanı'na verdi. Gerçi Canver soru önergesinde Şahinkaya olayını iki buçuk yıl önce kamuoyuna açıklamış olanlar için yakışsız bir ifade kullanıyor ve hiç gereği yokken resmi ideolojinin jargonuna düşerek önergesini yumuşatmak istiyordu, ama olayın kamuoyunda yeniden alevlenmesiyle Canver'in yerverdiği sözkonusu uygunsuz ibareler bir anda önemini yitiriyor, projektörler doğrudan doğruya Şahinkaya'nın üzerine çevriliyordu.

Kamuoyu, bu kez basınla birlikte günlerce "Şahinkaya Olayı" ile ilgilendi. Sonuçta Şahinkaya "malvarlığı" adı altında — esas olarak sahip bulunduğu gayrimenkulleri içeren — bir listeyi açıklarak olayı kapatmak istedi. Ne var ki, eski kuvvet komutanının açıkladığı listede ne eşinin ve çocuklarının hangi şirketlere ortak oldukları yazılıydı, ne de nama muharrer (isme yazılı) olmayan hisse senetlerinden söz edilmekteydi. Oysa herkesin de çok iyi bildiği gibi, isim hanesinde sadece "hamiline" ibaresi bulunan ve kime ait olduğu bilinmeyen, ama piyasada, iş dünyasında elden ele adeta para gibi dolaşan hisse senetleri kara paranın ve kara parayla iş çevirmenin en yaygın yöntemi idi. Gene, sahibi sadece ilgili banka yöneticileri tarafından bilinen hiçbir şekilde hiç kimseye açıklanmayan "sırdas hesap" uygulaması da kara paranın kullanımından, hileli iflaslara kadar iş dünyasının

ve özellikle dolandırıcıların, rüşvetçilerin, sahtekarların, hayali ihracatçıların sık sık vurduğu bir araçtı.

Şahinkaya'nın malvarlığını(!) açıklaması hiç kimseyi ikna etmedi. Bu listede "hamiline" tanzim olmuş hisse senetlerinin ve sırdas hesapların yer almaması nedeniyle bunları da açıklaması konusunda kendisine yöneltilen sorulara cevap olarak Tahsin Şahinkaya bir kez daha kaçamak cevaplar verdi. "Hamiline" yazılı hisse senetlerini sessizlikle geçiştirirken, sırdas hesabının bulunmadığı yolundaki sözlerini ise, "ne sırdas hesabı, benim borcum var" diye kanıtlamak istedi.

Oysa gene herkes bilir ki, iş dünyasında "borç yiğidin kamçısıdır". Yani kapitalist olmak daima yeni yatırımları gerektirir, yeni yatırımlar ise krediler. Hiçbir işadımı parasını bankada tutup, onun faizi ile yetinmez. Servetini, yani sermayesini daima yeni iş alanlarına yatırır ve sahip olduğu sermayeyi teminat olarak gösterir, onun kaç katı kredi çekerek işini ve iş alanını genişletir. Bu nedenle, Şahinkaya'nın borcu olduğunu söylemesi, belki kapitalizm çarkının işleyişinden haberi olmayan ve bakkal borcunun nasıl ödeyeceğini düşünen dar gelirli vatandaşları ikna edebilir, ama iş aleminin bilen, sermayenin mantığından haberdar olan kimseler için borçlu bir sermaye yeni işler peşinde koşan, kredi almasını becerebilecek kadar geniş ilişkilere sahip bulunan, yani piyasada kredisi olan makbul bir sermayedardır. O borçlu işadımı borçlarını ödeyememe noktasına gelip iflas edinceye kadar iş dünyasında itibarını sürdürür.

Şahinkaya'nın borçlu olması da işlerinin yolunda gittiğinin, dünyalığının genişlemeye devam ettiğinin kanıtıdır. Bu nedenle de hazretin banka sırdas hesabının bulunmadığı sanırız doğrudur. Zira yanıtlamaktan kaçındığı ve kendisinin, aile fertlerinin hamiline yazılı hisse senetlerinin miktarı Şahinkaya'nın asıl sermayesidir. Açıkladığı mal varlığı ise ayzberg'in sadece su yüzünde gözüken kısmıdır. (Bu durumda diyebiliriz ki, kendisinin hangi bankalara kaç milyar borçlu olduğunu ve bu kredilerle ne yaptığını yurt içinde ve yurt dışında hangi yatırımlara harcadığını açıklamasını istemek kamuoyunun hakkıdır. Bu nedenle, "mal varlığı" nı açıklayan(!) Şahinkaya'nın bir de "borç varlığı" nı açıklamasını talep ediyoruz!)

"Şahinkaya Olayı" şu anda yeni bir suskunluk dönemine girmiş durumda. Fakat konunun son olarak basında yazılıp çizilmesi sırasında dile getirilen veriler GERÇEK gazetesinin adı geçen Özel Sayı'nda bir nokta hariç doğrulayan nitelikteydiler. Doğrulanmayan tek nokta, TIME dergisinin 14 Kasım 1983 tarihli sayısında Şahinkaya'yı Dünya'nın En Zengin On Generali arasında gösterdiğiydi. Şahinkaya Olayı hakkında GERÇEK gazetesine gerekli verileri ileten kaynak, aynı zamanda TIME dergisinin böyle bir yayından söz etmişti. Özel sayının hazırlanması sırasında TIME dergisinin Türkiye'de satılan Kasım 1983 sayıları bayilerden arandığında,

sadece tek bir sayı bulunamamıştı. Bu sayı yurda sokulması yasaklanan sayıydı. (Yasaklanma haberi ise Hürriyet gazetesinde yer almıştı.) Aynı sayı Avrupa'da aratıldı, ama adı geçen yayına rastlanmadı. Ne var ki, o sırada, birinci kaynakla ilişkisi olmayan bir başka kaynak da TIME'nin böyle bir yayından söz edince, haberin doğru olduğu, böyle bir yayının ABD baskısında yer aldığı sanılarak GERÇEK'te bundan sözedildi. Oysa derginin Amerikan baskısında yer almadığı çok sonra öğrenilebildi. Bununla birlikte Şahinkaya hakkında Batı basınında, TIME'de değil ama bir başka dergi ya da gazetede böyle bir yayının yer aldığı konusundaki kanımız devam etmektedir. Nitekim geçtiğimiz günlerde bir Yunan gazetesi de Gerçek özel sayısından habersiz olarak Şahinkaya'nın dünyanın en zengin 5. generali olduğunu söylemiştir.

TIME dergisiyle ilgili haber dışında Gerçek Gazetesinde dile getirilen bütün noktaların doğrulandığını söylemiştik. Bunları kısaca hatırlatmak istiyoruz.

● Şahinkaya'nın Bandırma yıllarından beri İbrahim Bodur ve onun Çanakkale Seramik şirketiyle yakın ilişkiler içinde olduğu doğrulanmıştır.

● Şahinkaya 1969'da Bodur grubundan Kalefleks'in 225.000 TL'lik hissesini satın almıştır.

● Tahsin Şahinkaya'nın çocukları Sevgi ve Serdar Şahinkaya namına yazılı hisse senetleri bulunduğu açıklanmıştır. Ailenin nama yazılı olmayan hisse senetleri ise açıklanmamakla birlikte, ANKA'nın bültenine göre Sevgi ve Serdar Şahinkaya'nın ada yazılı hisselerinde gösterilen adres şirketin büyük ortaklarından Kemal Sözen'in adresidir. (Cumhuriyet 29. 7. 1986).

● Bodur'un Şahinkaya'yı savunmak için yaptığı açıklama ise şerikleri ele vermeye yetiyor. Bodur 1969 yılında başlayan ortaklığı kastederek şöyle diyor: "Adamın o yıllarda cebinden çıkan 300 bin lira. Ne Hava Kuvvetleri Komutanı, ne bilmem ne. Orduda bir subay." (1969 Ağustos'undaki devalüasyonundan önce bir Dolar 925 kuruştur. Bir tuğgeneralin maaşı ise uçur zammıyla birlikte 3 bin lirayı ancak aşırıyordu. Şahinkaya'nın 300 bin lira biriktirebilmesi içinse yüzbaşılık yıllarından başlayarak 15 yıl hiç para harcamadan maaşlarını bankaya yatırması gerekiyordu. Tuğgeneral Şahinkaya'nın 1969'da cebindeki bu kadar büyük paranın kaynağı acaba neydi?)

● Gene Şahinkaya'nın Bandırma'dan ilişki kurduğu Recep Gencer'in BAĞFAŞ adlı şirketine Şahinkaya'nın ortak olduğu hususu doğrulanmış, şirketin 28 Mart 1986 tarihli genel kurulunun ortaklar listesinde Sema Şahinkaya'nın adının yer aldığı görülmüştür. (Cumhuriyet, 29. 7. 1986). BAĞFAŞ 1985 yılında 65,7 milyar liralık cirosuyla Türkiye'nin en büyük 11. şirketi olmuştur.

● BAĞFAŞ'ın kardeş şirketi olarak 1972'

de kurulan İŞKUR'un 20 eşit hisseli kurucu hissedarından birisinin Tahsin Şahinkaya olduğu, kendisi daha sonra Hava Kuvvetleri Komutanlığına gelince hisselerini Sema Şahinkaya'ya devrettiği açıklandı. (Cumhuriyet, 1. 8. 1986).

● Günlük basında Şahinkaya Olayı ile ilgili haber ve değerlendirmelerde F-16 konusunun şimdilik kuralanmadığı dikkati çekti. Buna karşılık General Dynamics firmasının F-16'lar için bazı önemli Türk yetkililerine Aydın Corp. aracılığıyla 1,4 milyon dolarlık rüşvet verdiği ve paranın İsviçre Bankalarına yatırıldığı konusunu yineliyor.

● F-16 satın alımları için hazırlanan off-set anlaşmasında ise, GERÇEK Özel Sayısının da belirttiği gibi BAĞFAŞ, İŞKUR, GAMA gibi şirketlerin tezgaha dahil olduğu biliniyor.

GERÇEK Gazetesinin konuyla ilgili verdiği verilere ve Amerikan basınından aldığı kaynaklara ilaveten, son olarak yaptığımız taramaları da kısaca not edelim:

● F-16 uçaklarının mı, yoksa rakip NORTHROP ve McDONNELL DOUGLAS'ın F-18 uçaklarının mı satın alınacağı konusunda son ana kadar karar verilemediği, sonuçta kararın Kenan Evren'e bırakıldığı *Financial Times*'in 8 Eylül 1983 tarihli sayısında yer alıyordu. 9 Eylül 1983 tarihli *Financial Times* da ise Türkiye'nin 4,2 milyar dolarlık F-16 siparişi kabul ettiği ABD'de açıklandığı belirtiliyordu.

● 16 Aralık 1983 tarihli *Financial Times*'da ise "işbaşından çekilmek üzere olan" askeri hükümetin giderayak yaptığı son şeyin bu anlaşmayı imzalamak olduğu yazılıyor, yeni başbakanlığa getirilen Turgut Özal'ın kabinesinin bu anlaşmadan pek hoşnut kalmadığı iddia ediliyor ve "Türk hava kuvvetlerinin başı Tahsin Şahinkaya'nın konuyla ilgili bir açıklamasına yer veriliyordu. Aynı gazetesinin 19 Aralık 1983 tarihli yayını ise pek çok yabancıların bu büyük siparişe şaşıtlarını, çünkü Türkiye ekonomisinin bu satın alımla büyük ve gereksiz bir darboğaza gireceğini düşündüklerini kaydediyor, fakat IMF'nin ve diğer kredi kuruluşlarının başlangıçta getirdikleri itirazların anlaşma sonrasında duracağı umulduğunu belirtiyordu.

● Öyle görülüyor ki, 10 yıllık bir süreyle yapılacak olan satın alım, önümüzdeki yıllarda Türk hükümetlerinin başını bir hayli ağrıttacaktır.

● Konunun sürekli gündemde kalması, off-set ödemelerinin şekillenmesi, koşullara bağlı değişimler göstermesi ise Tahsin Şahinkaya olayını sürekli olarak Türkiye'nin gündeminde tutacaktır. Kısacası, konuyu bir kez daha kişiyukusuna sokan Şahinkaya ve suç ortakları bu beladan yakalarını kurtaramayacaklardır.

● Basında Şahinkaya Olayı etrafında başka noktalar da açığa çıktı, Şahinkaya'yı tanıyanlar onun parayı çok sevdiğini belirttiler. Bir emekli hava generali, Bandırma Üssünün 3 hangarını Şahinkaya'nın Devlet Üretme Çiftliklerine beheri 13.400 liradan kiraya verdiğini, fakat para yerine koyun, kuzu, tavuk, civciv vb. aldığını, hayvanların akibetinin bilinmediğini, bunu için Şahinkaya hakkında soruşturma açılmış olduğunu söyledi. (Cumhuriyet, 4. 8. 1986). Masa, sandalye gibi demirbaş kaydedilemeyen, para gibi kasa girdi-çıkışı da yapılamayan koyun, kuzu, tavuk, civciv vb.'yi kira olarak kiracıdan alan Şahinkaya, bu hayvancılıkla kendisine menfaat sağlamış olmalı. Böylece şereflili general ordunun kayıtsız kuyutsuz hayvanlarını fiilen "zimmetine geçirecek" yani çalarak zenaatine bir de tavuk hirsızlığını eklemiştir. Nitekim bir başka emekli hava generali, Şahinkaya'nın Bandırma'dayken "tavuk çiftliği, hayvan çiftliği falan" kurduğunu açıklamıştır. Aynı general Şahinkaya'nın iş dünyasıyla ilişkilerini, Bodur'la, Gencer'le Bandırma'dayken kurduğunu da sözlerine eklemiştir. (NOKTA, 10. 8. 1986).

● Şahinkaya'nın "işte mal varlığım" diye göğsünü gere gere açıkladığı liste bile tek başına yüz karasıdır. Bugünkü değeri 400 milyon lirayı bulan bu büyük gayri menkul devlet maaşıyla sağlanabilir mi? Bir devlet memuru delikanlı oğluna 15 milyon değerinde bir tekne yaptırabilir mi? Kaldı ki, açıklanan listede yer alan Bursa'daki arsa bir hava albayından yok pahasına satın alınmıştır. Satıcı albay daha sonra Konsey tarafından Danışma Meclisi'ne üyeliğine seçilmiştir. Gene Kadıköy'de "babadan kalma" diye gösterdiği işhanı KAYALAR İnşaat tarafından yapılmıştır. Fenerbahçe Klübü Başkanı Tahsin Kaya'ya ait olan bu şirket ise Hava Kuvvetlerinden, Silahlı Kuvvetlerden sürekli ihale alan büyük bir müteahhlik firmasıdır. (Milli Gazete, 6. 8. 1986).

Kısacası "Şahinkaya Olayı" hakkında söylenenler doğrulandığı gibi deşildikçe daha pek çok kirli çamaşırın da ortaya çıktığı görülmüştür.



"İstikbal göklerde dir."

TW



Kardesleri Lenin'i Anlatıyor

-4-

BU sabırsız gençlerin edindikleri izlenime bakılırsa, Marx'ın objektifliğinin ardında yatan, hareketsizlikten başka bir şey olmayıp, bu, en iyimser ihtimalle yaşlılığın verdiği akıldanelik, en kötümser ihtimalle de kendi iyiliğinin derdine düşme kaygısıydı. Aynı şekilde sürgünden geri dönen, hapisten salıverilen eski Rus devrimcileri de, Rus marksistleri hakkında aynı şeyleri düşünüyorlardı. Gençliğin devrimci olarak tanıdığı bu kimselerdi. Gençlikleri, her şeye kudreti yeten baskı düzenine karşı cesur ve amansız bir mücadele ile geçmişti. Onlarsa, şimdi, gençliğe yakışmayacak derecede ciddi gözükün ve baskı düzeninin temellerinde en küçük bir sarsıntı olmazken, halkın durumu eskisi gibi içler acıyken kalmı bilimsel kitaplara gömülebilecek derecede "vurdumduymaz" bu gençliğe elem dolu duygularla bakıyor, davranışlarını onaylamıyorlardı. Bu gençliğin katı yürekli olduğuna inanıyor, onların davranışlarını Nekrasov'un şu dizelerine uydurma eğilimi gösteriyorlardı:

"Kalbi soğuksa bir vatandaşın;
vatana layık değildir o,
ne denli sert olursa olsun suçlama,
ona karşı haksızlık sayılmaz..."

Her çağın gerektirdiği hususlar vardır. Yaşlı kuşağın, başka toplumsal koşullarda düşünmeye başlayan gençliğin ideal ve özlemlerine yeterince anlayış göstermemesi, bilinen şeydir. Her ne kadar Rusya'da siyasi koşullar değişmeden kalsa da, ekonomik koşullar esaslı olarak değişmeye başlamıştı. Kapitalizm giderek daha geniş alanları fethediyordu. Gelişmenin bizde de batıdaki gibi seyredeceği, yani devrimde öncülüğü işçi sınıfının yapacağı gittikçe kesinlik kazanmaya başladı. Burada söz-konusu olanın, umursamazlık ya da kötü niyet olmayıp, gelişmenin doğal seyri olduğunu ve ne denli özverili olursa olsun hiçbir tutkunun buna ayak direyemeyeceğini kavrayamayan eski Narodniklerde marksistlerin köri körüne batının yolunu izledikleri ve tüm köylüleri "fabrika kazanlarında kaynatarak değiştirecekleri" duygusu hakim oluyordu. Onlar köylülerin zaten komünist fikirlerle sahip olduğu ve bu fikirleri sayesinde kuruluş aşamasında halka sayısız acılar ve sıkıntılar getiren kapitalizmden geçme zorunluluğundan kurtulabilecekleri görüşündeydiler. W. W. (Woronzov), Yuşakov ve diğer önderleriyle birlikte, "en iyisi kapitalizm olmadan" diyorlar ve bunu kanıtlamak için uğraşıyorlardı. Hastanın ancak ameliyatla iyileşeceğini göremeyen bir insan; böylesi bir ameliyatı yapmakta ısrar ederek hastaya bundan dolayı acı çektiren doktora nasıl öfke duyarsa, onlar da marksistlere öyle öfke duyuyorlardı.

Vladimir İlyiç o zamanlar bu, "en iyisi kapitalizm olmadan" sadıllığını hem sözlü olarak, hem de çoğunlukla Narodnik akımın eleştirisi olan ilk yazılarında, alaya alıyordu. Okuyucunun dikkatini, daha önce de sözü edilen "Halkın Dostları" Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaşılır adlı ve Vladimir İlyiç'in o zamanki görüşleri hakkında iyi bir fikir veren; gençliğin ispirotolu teksir baskısı broşürlerden dönüp dolaşıp tekrar okuduğu yazısına çekelim.

Vladimir İlyiç, daha bu broşürler yayınlanmazdan önce 1893 kışı Moskova'da Narodniklere karşı tavrı aldı. Bu, Noel tatilinde bizi ziyarete geldiğinde olmuştu. Tatil akşamları arkadaşlarımız arasında sohbet toplantıları yapmak alışkanlık haline gelmişti. Böylesi akşamlardan birinde, bir öğrenci evinde hareketli tartışmalar yapılırken, Vladimir İlyiç Narodniklere saldırdı. Bunu yaparken de en başta Narodniklerin tanınmış yazarı W.W. (Woronzov) ile karşı karşıya geldi. Bu şahıs önceden görmediği için kime karşı savaş açtığını bilmiyordu. Sonradan kendisini bu topluluğa getirip tanıtan bayan arkadaşlarına, rakibinin kim olduğunu söylemedikleri için kızdı. O, kendisine özgü cesaretiyle, tüm bilgisini ve ikna etme gücünü ortaya koyarak konuşuyor, tüm topluluğun ilgisini üstünde topluyordu. Karşı tarafın yandaşları, bu genç adamın çüretkarlığını ölçsüz buluyorlardı. Marksist gençler ise, hiç hesapta olmayan bu destekten memnun olmakla birlikte, yabancının W. W.'ye dersini verdikten sonra, yitip gitmesine üzülüyordu. W. W. eskimiş düşüncelerini itiraz kabul etmez bir biçimde öne sürdüğünde, Vladimir İlyiç, böylesi güvenlik önemi olmayan bir yerde tahrike kapılıp sinirlendikten sonra kendine hakim olabiliyordu. Bir kez daha şans yardım etti: Bu Noel günlerinde Moskova polisi de bayram havasına kapılmıştı. Bir de adını bilen yoktu. Ona, yalnızca "Petersburglu" diyorlardı. Yaptığı konuşma, Moskova gençliği için çok önemliydi. Bu konuşma, genç marksistler için bir çok hususa açıklığa kavuşturuyor, onlara bir dayanak sağlıyor, onları daha ileriye götürüyordu.

VLADİMİR İlyiç, o kış Petersburg'ta da fazla arkadaşlık ilişkisi kurmadı. Krossin kardesler çevresindeki teknokratlardan oluşan bir grupta ilişkiye geçti. Adı gençlerle bağlantıyı Nişni-Novgorod üzerinden sağlamıştı. Sonraları sınıf bilincine sahip bir kaç aktif işçile de tanıştı. Bunların arasında, 1905 devriminden sonra Sibirya'da vurulan Babuşkin'le uzun süreden beri gözleri görmeyen ve şimdilerde a-naların yayınlayan Selgunov da bulunuyordu. Onların dışında; P. B. Struve, A. N. Potresov gibi legal marksizmin birkaç yazarıyla da tanıştı. Onu bu kimselere bağlayan, Narodniklere karşı verdikleri ortak mücadeleydi. Daha sonraları Potresov, 1903'teki II. Parti Kongresi'ndeki bölünmeye kadar, İskra'da en yakın çalışma arkadaşı olmuştu. Struve'ya gelince: Vladimir İlyiç, onda varolan ve devrimci olmayan birinin insanda uyandırdığı yabancı duygunun farkına daha Narodniklere karşı

ortak mücadele ederken varmıştı. Struve, Marx'ın öğretisinin tüm gereklerini yerine getirmeyip, salt legal, burjuva salon marksistliğinde kalmıştı. Bu adamda geleceğin "Kadetliğini" sezinlemiş; 1895'te Potresov tarafından "İktisadi Gelişmemizin Karakteristiğine İlişkin Materyaller" başlığıyla yayınlanan toplu eserlerde K. Tulin takma adıyla yer alan bir makalesinde, bu tehlikeli sapmalara karşı sert saldırılar yöneltilmişti. Plehanov'un Beltov takma adıyla yayınlanan "Monist (Birci) Tarih Anlayışının Gelişme Sorunu Üzerine" adlı kitabının sansürden sıyrılabilmesine karşın, onun kitabı ise takılıp kalmıştı. Plehanov'un, Narodniklere karşı sert saldırılar içeren ve devrimci marksistlerin görüşlerini savunan bu kitabını karışık olan başlığı kurtarmıştı. "Materyaller" ise, bir kaç kuru ve içi sayılarla dolu yazı içerse de, Tulin'in makalesinden dolayı sansürden geçememiş ve yakılmıştı. Yalnızca bir kaç nüsha kurtarılabildi. Bu yüzden de pek az kimse Vladimir İlyiç'in yazısını okuyabilmişti.

Böylelikle sansür, sosyal-demokrasinin devrimci olan marksizmiyle, "legal marksizm" arasındaki farkı pek çabuk keşfetmişti. Narodniklerden de devrimci düşünceye yakın olan bazıları aradaki bu farkı keşfetmiş, rakipleri olan sosyal-demokratların aslında devrimci olduklarını ve "legal marksistlerle" bir tutulamayacaklarını anlamışlardı. O "legal marksistler ki", Rusya'nın "kapitalizmde çiraklık eğitimi yapacağı" gerçeğini (Struve'nin "Rusya'nın Gelişmesi Üzerine Kritik Mülâhazalar" adındaki kitabının sloganı) tespit etmişler, ne ki buradan, var olan düzene karşı savaşmak gerektiği sonucunu çıkarmamışlardı. Köy topluluğumuzun rolünü o kadar önemli saymayan bazı genç Narodnikler, sosyal-demokratlarla yanaşmaya başlamışlardı. Çünkü bunlar, sosyal-demokratların siyasi savaş reddetmedikleri gibi, onu kendilerine bayrak ettiklerinin farkına varmışlardı. Petersburg'da kendilerine ait bir basımevine sahip olan Narodnikler, kendiliklerinden, sosyal-demokratlarla, onların broşür ve bildirilerini basmayı önermişlerdi. Bunlar her iki akım arasındaki farklılığın yalnızca sosyal-demokratların işçilere yönelmesinde olduğu görüşündeydiler. Gene de sosyal-demokratları devrimci bir akım olarak tanıyorlardı. Narodniklerin basımevinde Vladimir İlyiç'in yazdığı bir çok bildirinin yanında "Para Cezaları Üzerine" (1) adındaki broşürü de basıldı. "Grevler Üzerine" adlı broşürüyle, basımevinin ortaya çıkarılmasından sonra müsadere edildi ve yitti. Sözü geçen olay daha sonraları gerçekleşmişler. Petersburg'daki ilk kıştan sonra 1894 yazını Vladimir İlyiç bizimle Moskova yakınlarında, Kurs demiryolu üzerindeki Lyubliно istasyonundan uzakta olmayan Kuzminski'de geçirdi. Oldukça münzevi bir biçimde yaşıyor ve çok çalışıyordu. Dinlenmek için bizden küçük kardeslerimizle çevrede geziler yapıyor, sosyal-demokrat öğretisinin temel kavramlarını öğretirdi. Moskovalı sosyal demokratlardan olup, kendisiyle önceden Nişni-Novgorod'da tanıştığı Miskeviç ile, Ganşin ve bir de Maslennikov kardeslerle buluşmaları oldu. Adı geçenler, "Halkın dostları" Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaşılır başlığını taşıyan makalesini çoğaltmayı üzerlerine almışlardı. Makale sonraları 1894 yılında Moskova ve Petersburg'ta ispirotu teksiriyle basılıp yayınlandı. Mihaylovski ile yaptığı bu hesaplaşmayı müveddelerinden okuma fırsatı bulamayıp, sonraları Moskova'da arayıp bulunduğumu anımsıyorum. Bu iş o kadar kolay olmadı. Çünkü Mihaylovski'nin sosyal-demokratlara saldırısı büyük bir öfke uyandırdığından, ona yanıt olmak üzere bir çok el yazması ya da ilkel basıyla çoğaltılmış yazılar Moskova'da piyasada dolaşıyordu. Bu yanıtların hiç birisini legal olarak yayınlama olanağı yoktu. Mihaylovski'ye karşı uyanan öfkenin bir diğer nedeni de, onun, saldırılarını ve iftiralarını eli kolu bağlı insanlara yöneltmiş olmasıydı. Böylesi yanıtların iki ya da üçünden bana sözedilmişti. Bunların özelliklerini belirtirken; "bir tanesi özellikle sağlam temele oturtulmuş ve yalnız onun anlamı güçlü" deniyordu. Hemen ilgi duyup, "Ne gibi güçlü örneğin?" diye sordum. "Örneğin; Mihaylovski'nin bir çamura düştüğü, gibi deyimler" (2) denilince, "Hemen bana bunu sağlayın lütfen" diye rica ettim. Böylesi sözlerin Volodya'ya ait olacağına hemen anlamıştım. Sonraları onun bu çalışmasını şaşırmasızın tanınamaya yarayan bu alamete epey gülliştük.

Ekonomistlere karşı savaş

NARODNIKLER ve "legal marksistlerin" dışında Vladimir İlyiç, "ekonomistlerle" de boğuşmak zorundaydı. Bu akım, işçilerin siyasi mücadele de yürütme zorunda olduğunu kabul etmiyor, işçi kitleleri arasında bu yönde ajitasyon yapılmasını reddediyordu. Bu düşünce, siyasi yönden hiç gelişmemiş, kitlesel olarak hâlâ Çar'a inanan işçilere günlük sıkıntı ve istemlerinden hareket ederek yaşam gibi, sağlıklı ve doğal istemlerden kaynaklanıyordu. Sözü geçen akım; işçi kitlelerine yönelik ilk adımlara önem veriyor, bu kitlelerin onlarda haysiyetlerini savunma güdülerinin yanında, kurtuluşun yalnızca birlikte ve güçleri birleştirmede yattığı bilincini geliştirerek ve onların birleşmelerini destekleyerek uyarılması gerektiğini savunuyorlardı. İşçiler; yalnızca, doğrudan doğruya açıkça görülebilen sıkıntılarından hareket ederek ve her şeyden önce, patronları tarafından köleleştirilmelerine karşı tepkilerine dayanarak, birleştirilebilir. Yani işçilere; birbir türlü dolandırıcılık dümeniyle ücretlerinin kesilmesine karşı; öğle paydosunda sıcak su verilmesi, cumartesileri yikanabilmek için erken paydos yapılması, haksız yere konulan para cezalarının kaldırılması, veyahut da acımasız ve tepeden bakan ustabaşların uzaklaştırılması için çağrı yapıldığında, bunu en geri kalmışları bile anlıyordu.

İşçiler; böylesi günlük olağan sıkıntılardan hareketle bir araya geldiklerinde, birlik halinde savaşıp dayanmayı, ortak çıkarlarını savunmayı öğreniyorlar, gösterdikleri başarı onların mücadelesinde bilincin güçlendiğini, onları birbirine daha çok yaklaştırıyordu. İlk grevlerde elde ettikleri başarılar, -talepleri ne denli mütevazı ve haklıysa, haklarını elde etmeleri de o denli kolay oluyordu- onları coşturup, herhangi bir ajitasyon yapabileceğinden çok daha ileri götürdü. Yaşam düzeylerini iyileştirici haklar elde ettikten sonra, bu yeni ulaştıkları durum sayesinde okuma-yazma öğrenme, bilgilerinin geliştirme olanağı buldular. İşçi kitlelerine hitap eden tüm sosyal-demokratlar, ajitasyon yaparken, onların ekonomik sıkıntılarına ele alıyorlardı. Vladimir İlyiç'in kaleme aldığı bildiriler de tek tek işyerlerinde işçilerin en ivedi taleplerini konu ediniyor ve böylelikle etkileri büyük oluyordu. İşverenlerin; işçilerin taleplerini barışçı yollardan yerine getirmeyi reddetmeleri halinde, işçilere grev yapmaları salık veriliyordu. Bir işyerinde grevle başarıya ulaşıldığında, diğer işyerlerinde de bu mücadele yönteminin uygulanması sözkonusu oluyordu.

Küçük arkadaş gruplarında yapılan çalışmalar, propaganda, kitleler arasında çalışmaya, ajitasyona geçmenin zamanı gelmişti. Vladimir İlyiç de bu geçişin gerçekleşmesi için çaba harcıyordu. Tümünden geri kalmış işçilere ilk yaklaşımda, öyle gerektirdiği için, onların ivedi ekonomik sıkıntılarında hare-



İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği-Petersburg, 1897

ket etme zorunluluğu varsa da söz konusu durumun yalnız başlangıç için gerekli olduğunu ve daha ilk tartışmalarda, ilk bildirilerde siyasi bilincin geliştirilmesine yönelmenin zorunluluğunu hiç kimse Vladimir İlyiç'ten daha kararlı anlatmamıştı. 1895 güzü sonlarında, tutuklanmasından kısa bir süre önce onu gene Petersburg'da ziyaret ettiğimde, yaptığımız bir konuşmayı anımsıyorum.

Moskova'daki işçileri düşünerek ona demiştim ki: "Çar'a tanrı gözüyle bakan, ekonomik istemler içeren bildirileri bile korka korka eline alan, bu geri kalmış işçilere politika üzerine konuşma yaparak nasıl yaklaşılır? Böyle yapmakla onları kendimizden uzaklaştırmaz mıyız?"

Vladimir İlyiç, bana, her şeyin bir yaklaşım sorunu olduğunu kavratı.

"Elbette, hemen Çar'a ve hakim düzene karşı tavr alınır-sa, bu, işçiler üzerinde uzaklaştırıcı etki yapar. Ama günlük yaşamın tümü, politikayla iç içe girmiştir. Bekçilerin, ustabaşlarının ve jandarmanın acımasızlığı ve darkafahlığı, kayıtsız şartsız işverenlerin çıkarından yana ve her anlaşmazlıkta işverenle birlikte hareket etmeleri; yetki ve kudret sahibi herkesin grevlere ilişkin tavırları, bunların kimin yanında olduklarını kısa zamanda anlaşılmasına yol açtı. Ne ki, her defasında bildiri ve yayınlanan diğer yazılarda polis ve jandarmanın rolüne işaret edilir, işçilerin dikkati giderek bu noktalara çekilirse, onlar kendiliklerinden düşünmeyi sürdürecektir. Yalnız bu konunun baştan itibaren vurgulanması ve salt işverenlere karşı mücadeleyle bir şeylere ulaşılacağı illüzyonuna kapılmaması gerekir. Örneğin, yeni bir işçi yasa çıktı" dedi Vladimir İlyiç (Bununla neyi kastedtiğini şimdi tam olarak hatırlayamıyorum), "işte bu olayda, işçilere ne kadar, işverenlere ne kadar yarar sağlandığının anlatılması gerekir. İşte bu çıkardığımız gazetedeki, bakanlarımız ne üzerine kafa yoruyor" başlığıyla bir başyazı yazdık. Sözü geçen yazımız, işçilere, yasa yapıcılarımızın kim olduğunu ve kimlerin çıkarlarını koruduklarını açıklıyacaktı. Kasıtlı olarak bakanlardan söz ediyoruz, Çar'dan değil. Ne ki, bu sayıda başyazı politik olacaktır ve gazetesinin işçileri politik düşünme yönünde eğitmesi için, başyazının mutlaka politik olması gerekir."

İşte Vladimir İlyiç'in yazdığı bu yazı, gerçekten de "Raboçaya Gazeta"nın (4) ilk sayısında yer aldı. Bilindiği gibi gazete, daha o sırada, Volodya, yoldaşlarıyla birlikte 9 Aralık 1895'te tutuklandığında müsadere edilmiş ve gün yüzü görmemişti. Sözkonusu yazıyı ve bu ilk sayı için hazırlanan materyali o zamanlar okumuştum. İlk sayının çoğaltılması epey meşakkatli olmuş, oldukça uzamıştı. Sözü ettiğim yazının bir bakana ne denli sert saldırdığını, ne denli popüler ve çarpıcı olduğunu hâlâ hatırlıyorum. Bu konuyu detaylı anlatmamın nedeni, o zamanlar ekonomizme meyledenlerin, sonraları kendilerini temize çıkarmak için, Vladimir İlyiç'in de o sırada ekonomik içerikli bildiriler yazdığına işaret etmekle, ne denli haksız olduklarını göstermek içindir. Gazetinin daha eldeyken, sözü geçen başyazıyla birlikte müsadere edilip, bunun ardından Vladimir İlyiç'in dört yılı aşan bir süre için susturulması -Vladimir İlyiç'in gerek sürgüne gönderilmesinden çok kısa bir süre önce, gerekse hapis ve sürgün yerinden bu konuda görüşlerini kendisini ekonomistlikle suçlamaya olanak vermeyecek biçimde kesinlikle açıklamasına rağmen- kimilerinin kendilerini böylesi temize çıkarma denemelerine olanak yaratmıştı. Burada, sadece sürgünden gönderdiği, Kuskova'nın Kred'o'suna karşı protestosunu hatırlatmak isterim. (5) Bu açık politik eğilim, baştan beri Vladimir İlyiç'in belirgin özelliğiydi. Ve Marx'ın öğretisini doğru anlamının sonucu olup, sosyal-demokrasinin ilk örgütlü grubu olan "Emeğin Kurtuluşu" nun, somut olarak da onun kurucusu Plehanov'un görüşleriyle bağdaşıyordu. Vladimir İlyiç, Plehanov'un görüşlerini yayınlanan yazılarından iyi tanıyordu, ayrıca 1895 yazında yaptığı bir yurtdışı gezisinde onunla kişisel olarak tanışmıştı. Bu gezinin görünürdeki gerekçesi akciğer iltihabından sonra dinlenme evine gitmek idiyse de, gerçek nedeni "Emeğin Kurtuluşu" grubuyla ilişki kurmaktı.

Vladimir İlyiç yaptığı geziden çok memnundu. Bu gezi onun için çok önemliydi. Plehanov onun açısından her zaman bir otorite olagelmisti. Akselrod ise o zamanlar ona çok yakındı. Dönüşünde bize, Plehanov'la ilişkilerinin iyi gelişmeyle birlikte resmiyette kalmasına karşılık, Akselrod'la arkadaşlığa başladığını anlatmıştı. Her ikisinin de görüşlerine çok değer verirdi. Daha sonraları sürgündeyken, onlara basılmak üzere "Rus Sosyal-Demokratlarının Görevleri" adlı broşürünü göndermişti. Ona, iki ihtiyarın broşür hakkında övücü görüşler bildirdiğimde, bana, "onların yazılarının hakkında takdir edici görüş belirtmeleri, tasavvur edebileceğim en değerli şeydir" diye yazmıştı. Onlarla buluştuktan sonra, Rusya'da sosyal-demokratların bir siyasi partisini kurmak üzere daha da kararlı ve enerjik biçimde işe koyuldu.

(1) Lenin, Toplu Eserler, C.2, s.15-63.

(2) age, C.1, s.147.

(3) age, C.2, s. 79-84

(4) Kastedilen, Petersburg sosyal demokratlarının "İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği" örgütünün Raboçeye Dyelo gazetesidir.

(5) Lenin, 1899'da sürgündeyken, aralarında S.N. Prokopoviç, Y.D. Kuskova vb.'nin bulunduğu bir Ekonomistler grubunun Kred'o'suna karşı, Rus Sosyal Demokratlarının Protestosu başlığı ile sert bir protesto yazmıştı. -çev.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

PENCERE

Şahinkaya Olayı

Tahsin Şahinkaya olayını bilmesi gerekenler, yıllardan beri biliyorlardı.

Ne yetkililer bu konuda görevlerini yerine getirdiler; ne de biz basın olarak konuyu gündeme getirebildik. Niçin? Bu soruya yanıt verebilmek için, her gazeteci, üzerinde düşünülmesi gereken şu soruyu kendisine yöneltmelidir:

— Üç yıl önce Şahinkaya olayını gündeme getirsem ne olabilirdi? Gazetem hemen kapatılır mıydı? Yazı müdürümle birlikte hemen gözaltına alınırdı mıydım?

Bu soru, Şahinkaya Olayı'nın topoğrafyasını belirler; eski Hava Kuvvetleri Komutanı çevresindeki olumsuz birikimin neden bu kadar büyüdüğünü de açıklar. Bu ülkede yıllarca kulaktan kulağa fısıldanan bir söylenti vardı:

— Duydunuz mu? Time dergisi, Şahinkaya'nın fotoğrafını kapısına basmış, altına da "Dünyanın En Zengin Hava Kuvvetleri Komutanı" diye yazmış..

— Yok canım?..
Kapalı baskı rejimlerinde bu tür gelişmeler doğal sayılmalıdır. Gerçekte Sayın Şahinkaya, SHP'li Cüneyt Canver'e teşekkür borçludur. Çünkü gün geçtikçe yoğunlaşan söylentilerin gerçek olup olmadığı ortaya çıkmadan Sayın Şahinkaya Türkiye'nin sokaklarında rahat dolaşamayacaktı.

Ülkemizin çarpık ve bozuk düzeninde emekli aylığıyla geçim olanağı bulunmadığından, çoğu memur, geleceğini güveneye ulaşabilir mi? O bir ayrı sorudur. Gazetelerde yayımlanan "mal bildirimini"nden anlaşılacağına göre, Sayın Şahinkaya, 4 apartman dairesi, 4 arsa, 1 yazlık sahibidir. "Bu kadar taşınmaz subay aylığıyla sahip olunabilir mi?" sorusunu emekli subaylar yanıtlamalıdır.

Ancak bu mal bildiriminin önemi sınırlıdır. "Şahinkaya Olayı'nın birkaç sıcak noktası var:

1) Söylentilere göre Hava Kuvvetleri'nin çeşitli tesisleri Şahinkaya ailesinin ortak olduğu seramik fabrikalarının ürünleriyle donatılmıştır. Bu doğru mudur?

2) MGK yönetiminde Türkiye-ABD arasında imzalanan F-16 uçaklarıyla ilgili anlaşma, yalnız uçak üretimine ilişkin değildir. Bu anlaşma, ülke ekonomisi boyutlarında bir dizi çıkar bağlantısını ve ipoteklerini de gündeme getiriyor. Şahinkaya ailesinin ortak olduğu şirketler, bu anlaşmanın yan bağlantılarına nasıl olup da yerleştirilmiştir?

3) Yine Şahinkaya ailesinin ortak olduğu bir fabrika, MGK yönetimi süresinde Denizcilik Bankası'na neden satılmış, kısa sürede niçin geri alınmıştır?

Cumhuriyet,
6 Ağustos 1986

İbrahim Seluk



NOKTA, 10 Ağustos 1986, sayı: 31

"Uçak dolusu eşya taşıdı"

Emekli Hava Generali Güngör Onal, Tahsin Şahinkaya'ya ilişkin olarak şunları anlattı:

Nokta: Sayın Onal, Tahsin Şahinkaya'yla çok eskiden gelen bir tanışıklığınız var. Bize o günlerinizi anlatırsanız misiniz?

Onal: Mektep arkadaşları çok zeki olduğunu söylerler. Ama ben 1958 yılında kendisini tanıdığım da, ki o zaman binbaşydı, silik bir subaydı. Pek tanınan, bilinen birisi değildi. Albaylığının son zamanlarında zamanın Hava Kuvvetleri Komutanından generallikten vazgeçmek pahasına yurt dışı tayini istemiştir. Selahiyetli ağızlarından duyduğumuza göre generallik bile beklemiyordu.

Nokta: Şahinkaya'nın generallik beklemezken Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na kadar yükselmesi sürpriz mi oldu?

Onal: Ben Tahsin Şahinkaya'ya şahsen eleklemediğim. Elekten hep kaytarmıştır. Delikten

düşmeden yukarıda kalmayı hep becerebilmiştir. Zaten Şahinkaya'nın üst rütbelere terfi münazamaları olmamıştır. Hep birer sene atlayarak, sekerek olmuştur. Faruk Koralp ile Şahinkaya aynı sene terfi sırasına girdiler. İkisi de korgeneral. Faruk Paşa Semih Sancar tarafından Muhsin Batur'un adamı olarak biliniyordu. Rahmetli Semih Sancar da Muhsin Batur'u hiç sevmezdi. Adalet Partisi yanlısı bir general olarak biliniyordu. Şahinkaya da Adalet partisi yanlısı biliniyordu. Şahinkaya'nın kendisine yaptıklarını duyduktan sonra Süleyman Demirel ne der bilmem. Faruk Koralp'in başından da talihli bir boşanma olayı geçmişti. Şahinkaya bunu Şura üyeleri nezdinde gayet güzel kullandı.

Nokta: General olarak ilk görevi Bandırma Üs Kumandanlığıydı...

Onal: Evet. Tuğgeneral olarak,

Bandırma'da ilk işini kurdu. Orada tavuk çiftliği, koyun çiftliği filan kurdu. Yine Bandırma'da olduğu yıllarda Kalebodur camiası ile ve Bandırma gübre fabrikala-

na camiası ile tanışmıştır. Yani Recep Gençler, İbrahim Bodur'larla ilişkileri Bandırma Üs Komutanı iken başladı. Zaten askerlikten ziyade ekonomiyeye ilgi duymuştur. Özel ilgi alanıydı. 12 Eylül'den iki ay kadar evvel Hava Kuvvetleri karargâhında bir öğle yemeğinde 8-10 general oturuyordu. "Yahu" dedi "Bu enflasyon aldı yürüdü. Parayı altına mı, dolara mı, bankere mi yatırsak? Çoçuklar siz ne yapıyorsunuz?" Dö-nup kalmıştım. Şahsi olarak hep böyle ekonomik araştırmalar içinde olmuştur.

Nokta: Siz Harp Okulu Kurmay Başkanı iken de beraberliğiniz olmuş.

Onal: Evet. Evet. Çok güzel bir noktaya temas ettiniz. Ben Harp Okulu Kurmay Başkanı iken, altı daireli bir lojmanda otururdum. Harp Okulu Komutanı, Kurmay Başkanı, Harp Okulu Alay Komutanı gibi. Bu altı daireli lojmanın alt katı altı dairede oturan sanıkların ambalaj sandıklarını, fazla eşyalarını koyması için ayrılmış, birer bodrum odasından ibaretti. Bu odaların dördü Tahsin Şahin-



İlk iddialar yurt dışında yayınlanmıştı

12 Eylül'den sonra kapatılan TSIP'in yayın organı "Gerçek" gazetesinin Ocak 1984 özel sayısında Emekli General Tahsin Şahinkaya'ya ağır suçlamalar yöneltilmişti

HABERİ 11 SAYFADA



Beyhan CENKÇİ

Ankara BAYRAM Gazetesi
17 Ağustos 1986

Ancak, kamuoyumuzu, basınımızı belki de Dünya kamuoyunu haftalardır meşgul eden bir konuya yeni bir boyut kazandırmak ve vicdani görevimi geciktirmeden yerine getirmek durumundayım.

Konu: Şahinkaya olayı... Bundan üç yıl önce... Görev yerimdedim, sabah saat 10.00...

— Telefonda aranıyordunuz.

— Kim arıyor?

— Konseyden aranıyordunuz.

— Bağlayın..

— Efendim Ersin Paşamız sizinle görüşecekler bağliyorum..

— Günaydın Paşam, hayırdır.

— Günaydın Cenkçi, hemen gelebilersen seni bekliyorum. Bir konuyu görüşeceğiz.

— Paşam kıyafetimin müsait değil..

— Önemli değil, odamda bekliyorum.

— Meclis binasındaki odanızda mı?

— Evet, hemen bekliyorum, kapağına haber bırakacağım.

— Geliyorum Paşam. Parlamento binasının eski senato kısmında, Konsey üyelerine ayrılmış, loş, uzun koridorlardan geçilip ulaşılabilen bölümündeki odalardan birine giriyorum.

Ersin Paşa:

— Kıyafetiniz gayet güzel... Değiştirdin mi?

— Açık renk Paşam... Böyle gelmek istemezdim...

— Odada, Konsey üyesi Şahinkaya ile Celasun Paşa da var..

— Çaylar içildi konu açıldı..

Ersin Paşa:

— "Cenkçi, bunu gördün mü?" dedi.

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— Nerede yayınlanıyor öğrenebilir misiniz?

— Araştırıp Basın-Yayın Genel Müdürlüğü müde mutlaka bilgi vardır öğreniriz. Kim hazırıyor, kim nerede basıyor... Arkasında kimler var.. Öğreniriz.

Konu "Gerçek" isimli gazetede iddialara gelmişti. Şahinkaya:

— Bu gazeteyi her yere göndermişler, posta kutularına atmışlar. Ordu'nun her kademesine dağıtmışlar. Bu olacak iş mi.. Okudum mu neler yazıyorlar. Ne yalanlar, ne uydurma akıl almaz laflar... Yarın bir basın toplantısı düzenleyip gerekli cevabı vereceğim. Mal varlığımı açıklayacağım.

İşte burda hâlâ doğruluğuna inandığım, fakat hakikim olmayan bir müdahale ile Şahinkaya'nın yönünü değiştirdim..

— Paşam her yerde dağıtıldı diyorsunuz ben burada gördüm. Her dönemde bu tür yer altı faaliyetleri olur. Ortalığı bulandırır, dedikodular, fısıltı gazeteleri, teksir edilmiş mektuplar.. Bunlara cevap vermeye kalkılırsa, muhatabı ciddiye almak olur. Bunlar ciddiyetten uzak devlet, ordu düşmanı faaliyetlerdir. Bana kalırsa basın toplantısına veya bir açıklamaya şu anda gerek yok. Bu yer altı yayını. Açık şekilde yapılabilirse cevabınız o zaman gerekir.

Şahinkaya bir an tereddüt geçirdi, iyi bir jet pilotu, ordunun her kademesinden geçerek devletin hava kuvvetlerini emanet ettiğimiz komutan, keskin bakışlarla silah arkadaşlarına bakıyordu.

Soruyorum:

— Paşam burda sizin Kaliforniya'da köşkünüz olduğu yazılı.. Var mı böyle bir köşk?... Başka iddialar da var.. Doğru mu bunlar?..

Şahinkaya diyor ki:

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

— "Görmedim Paşam..."

— "Gerçek" isimli bir küçük gazetedeydi. Göz attım... Yazılanlar Şahinkaya'ya ait bazı cümlelerdi..

Gerçek

ÖZEL SAYI
Ocak 1984

ŞAHİNKAYA OLAYI

Şahinkaya Kulübü, İğkur, Bağış ve Gama'nın hincetlerJarı arasında.
F-16 uçaklarının satın alınmasında Şahinkaya'nın rüsvet payı da var.
İğkur Denizcilik Bankası'na demışkılı bir çık artırmayla alındı.

14 Kasım 1983 tarihli TIME dergisi...
Amerikan...
Büyük ve diğer bazı...
Tahsin Şahinkaya hakkındaki bazı iddiaların yer aldığı Ocak 1984 tarihli Gerçek gazetesi

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

Ortada yayın yok, bir şey yok, dedikodu, fısıltı.. Durup dururken Celasun Paşa da mı basın toplantısı yapсын.

Bana göre basın toplantısı veya açıklama gereksiz, soğukkanlı olmak gerekli. Herkes için bu yapılabilir hedef

— Hepsi yalan.. doğru olan bir iki firmadan aldığım hisse senetleri, onlarda çok küçük şeyler..

Ersin Paşa susuyor, düşünüyordu.. Ben gene içimden geçen bir cümleyi boşluğa bıraktım.

— Celasun Paşa'nın da oğlu veya damadı için bir şeyler söylediler. Kurtarılan şirketlerden birinde müdürlük. Araştırıldı boş çıktı.. İlgisiz çıktı..

2 yıl önce açıklamayı reddetmişti

Sonra hemen "konuya" girdim: "Konuya girmekte bile zorluk çekiyorum, ama" dedim, Şahinkaya Paşa'ya. "Ne var ki, Almanya'da yaşadığı anlaşılabilir ve Türkiye'de hemen her yere dağıtılan 'Gerçek' adlı broşürü herhalde görmüşsünüzdür."

Konunun "Gerçek" olabileceğini sanıyordum herhalde. Yanıt verdi: "İç ve dış mihrakların Millî Güvenlik Konseyi için uydurması bu. Biliyorsunuz, komünistler bizimle uğraşıyor" dedi.

"Gerçek-Özel sayı- Ocak 1984" başlıklarıyla küçük boyda basılıp bana İstanbul, Aksaray'dan gönderilmişti-pek çok çevreye, kişiye postalanmış broşürde kulisleri süreli meşgul eden kimi önemli savlar yer almıştı. Broşürün yazı başlığı "Şahinkaya Olayı" idi.

Görüşmemizde Sayın Şahinkaya'nın yanıtını dinledikten sonra, "Fakat Paşam, önemli olan şu: Bütün bu söylentiler giderek büyüyor, tpki bir kartopu gibi. Bunlara mutlaka bir yanıt vermeniz, bir davranış yapmanız gerekiyor" dedim.

Konuşmanın bu noktasında kapı açıldı, Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyeleri Sayın Nurettin Ersin'le Sedat Celasun içeri girdi. Sayın Ersin, o dakikaya dek sakat bir adamla ilgilendiklerini, durumu Başbakan'a, Meclisteki ilgili komisyonlara iletceklerini, adamın halinden "içlerinin kabardığını" söyledi. Bu "temasları" yapmak üzere giderlerken Sayın Şahinkaya'ya "Bir uğrayalım" demişlerdi.

Çaylar geldiği sırada Sayın Şahinkaya, Sayın Ersin'e döndü, "Siz gelmeden önce, Cüneyt Bey'le 'o meseleyi' konuşuyorduk" dedi. Konu yeniden açılmıştı, belki de öteki pasalar böyle bir konuşmaya hazırdılar.

"Evet" dedim hemen. "Her yere yayılan söylentiler var. Çok ciddi iddialar da beraberinde sürükleyen iddialar. Sadece Sayın Şahinkaya'yı değil, bütün konsey üyelerini ilgilendiren meseleler iddialar bunlar" diye ekledi. Ardından "bütün bu iddialara yanıt verilmesinin kesinlikle zorunlu olduğunu" sözcüklerin üzerine basarak söyledim.

Nurettin Ersin Paşa, "Doğru" dedi. "Ama hangi yöntemle, nasıl, ne diyeceğiz? Çünkü 'resmi bir makamdan gelen iddialar değil bunlar'. Gayri resmi. Nasıl çıkacağız ortaya, bu konu hepimizi ilgilendirir ve biz, bunu reddederiz. Hepimiz birbirimizi tanıyoruz."

"Bir açıklama yapılabilir" dedim pasalara. "Soruşturma yapıyoruz, yapılması olası yayınlarda başlamadan durur. O zaman da Sayın Şahinkaya'nın soruşturmayla hedef olduğu söylenmiş olur."

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

Yeni Gündem, 14-20 Temmuz 1986, sayı 19.

KOÇ/SABANCI SAĞOLASIN 12 EYLÜL

İstanbul Hilton'un toplantı salonunda Türk ve Fransız işadamları ortaklık kurarak yapabilecekleri işleri görüşmek üzere toplanmışlardı. Firma sözcüleri sırayla kürsüye gelip kendilerini tanıyorlardı. Koç Holding yöneticilerinden Tezcan Yaramancı, "Türkiye'nin en büyük özel sektör grubu" adına konuşuyordu. "60. yılımızı kutluyoruz," diyor. "Topluluğumuzda 104 firma var, ciromuz 3 milyar dolara ulaştı, 30 bin personel çalıştırıyoruz." Koç'un İnşaat Grubu Başkan Yardımcısı'nı Sabancı Holding Genel Koordinatörü Hasan Güleşçi cevaplıyor, "Bizim 35 bin personelimiz var," diyor. Üstüne basa basa.

Aslında Türkiye ekonomisine ve politikasına yön veren en büyük sermaye grupları Koç ile Sabancı'nın böyle bir "En büyük bizim" iddiasına ihtiyacı bile yoktu. Çünkü ikisi de "üstünlüğü tartışılmaz" durumdaydılar ve birbirlerine fazla sıkıntı vermediler, ikisini birinden sıkıntı veren güçlerden de büyük ölçüde kurtulmuş olarak mutlu müreffeh yaşıyorlardı artık. Şimdiye dek hiçbir iktidar değişimmediği gerçeği 24 Ocak - 12 Eylül - 6 Kasım sürecinde gelip geçenler de değiştirmemiş, ekonominin bu iki devi 1980 sonrasında kısa bir "uyum sağlama" döneminin ardından, yeni bir kâr ve sermaye birikimi dalgasının üzerinde yüzme başlamışlardı.

1980 öncesinde dövizsizlik, enerji yetersizliği gibi ekonomik darboğazlardan, işçi hareketlerinden, grevlerden yakından bu dev holdingler için 1980'ler, yeniden birikim, yeniden büyüme yılları olmuştu. Evet, gerçi Özal ekonomisinin zengin ettiği başka birimler vardı. Ama sendikal baş ağrıların dindirildiği bu yeni "Yürü ya patron!" dönemi, Koç ve Sabancı Grupları için yeni bir sırama noktası olmuştu.

Otomobilden çimentoya, lastikten margarine, bankacılıktan elektroniğe, tohum üretiminden otelcilik, süpermarketçiliğe... ekonominin birçok sektöründe faaliyet gösteren, sanayitici-hizmet alanlarında çoğu kez tekeli konularında bulunan bu iki devin gelirlerinde ve kârlarında, 1980'den bu yana önemli artışlar görülmüştü.

Koç Grubu'nun toplam satışları 1976 yılında 17 milyar 300 milyon lira doluyordu. 1 trilyon 544 milyar liralık 1985 yılı satışları bu rakamla karşılaştırıldığında ortaya yüzde 8 bin 827.5'lik bir artış çıkıyordu! Bu aldatıcıydı tabii. Ama enflasyonun etkisi arındırıldığında ve artı 1976'nın fiyatlarıyla hesaplandığında Koç'un satışlarının 10 yılda yaklaşık üç misli arttığı belli oluyordu.

SA'ların satış gelirlerinde görülen artış daha mütevaziydi: Yüzde 36 kadar. Ama her iki grupta izlenen ortak eğilim, işlerin 1980 sonrasında hızlanmaya başlamış oluyordu.

Koç, 1976'nın fiyatlarıyla, son 10 yılda 318 milyar 800 milyonluk bir ciro yapmıştı. Buradaki her 100 liranın 70'ini 1981-85 arasında kazanmıştı. Koç Grubu, Sabancı Grubu'nun, yine sabit fiyatlarla 371 milyar 900 milyon lira tutan 10 yıllık cirosu-

nun yüzde 58'i, son beş yılın getirdiği kazançtı.

Koç Topluluğu 1976'da yaklaşık 2.5 milyar lira kâr etmişti. 1985'te, enflasyonun yarattığı yapıyışıklılıkla bu rakam 98.5 milyarı buldu. Enflasyonun etkisi giderilerek hesaplandığında, 1976'daki 2.5 milyar, 1985'te 3 milyara yükselmiş oluyordu. Çarpıcı olan, 1981'de bu rakamın 1 milyar 285 milyona kadar düşmüş olduğu ve sonra dört yılda hızla yükselişiydi.

Sabancıların kârları da benzer bir şekilde inip çıkmıştı. 1976'da 1 milyar 300 milyon düzeyinde olan kârlar, iki yılda 2 milyar 353 milyona çıkmış, 1981'de neredeyse 1 milyara kadar düşmüştü. 1985'te SA kârlarının ulaştığı tutar 2 milyar 865 milyondur.

Üretimleri büyük ölçüde ithal girdilere bağlı olan iki dev grup, 1970'lerin ikinci yarısında döviz darboğazı şiddetlendikçe tıkanmış, yüzde 40-45'lik kapasitelerle çalışmak zorunda kalmışlardır. Enerji ve hammadde yetersizliğinin yanı sıra, işçilerin talepleriyle, sendikal mücadeleyle başları beladılar. Neredeyse içinden çıkılmaz zor bir girdaba kapıldılar. 24 Ocak'ıyla, 12 Eylül'üyle 1980 yılı onları düze çıkardı.

Hangi iktidar gelirse gelsin, Koç ve Sabancı Grupları hep "en büyük" kalıyor, giderek daha da büyüyorlar. Bu, sadece ekonomik gücün değil, sıradan vatandaşın hayalini bile kuramacağı bir politik etkinliğin de göstergesidir.

Vehbi Koç, uzun yıllar, "tek parti döneminin adamı" ve CHP'li bilindi. Bakal dükkanından dev holdinge uzanan dillere destan serüvende Koç'un CHP'yle ilişkilerinin büyük payı vardı.

Sermaye sahiplerini sahiplenen DP'nin atağı yüzünden CHP iktidarı 1946 dolayında -Vehbi Koç'un sözleriyle- "özel sektöre önem verir gibi olmuş", 40 kişilik bir Parti Divanı kurarak birtakım işadamlarını buna katmıştı. Vehbi Koç, bu divanda -yine kendi sözleriyle- "devleti yöneten kimselerle aynı masada eşit şartlarda iki yıl çalışmış"tı. CHP ile ilişkileri yüzünden DP iktidarının ilk döneminde güçlüklerle karşılaşmış, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın İdare Meclisi üyeliğinden uzaklaştırılmış, 1928'den başlayarak yaklaşık 23 yıl yürüttüğü Ankara Ticaret Odası Başkanlığı'ndan ayrılmıştı.

Ama aynı Koç 1956 başlarında ABD'ye, Henry Ford II ile ilişkisi kurmaya giderken, Başbakan Menderes'in yazdığı bir tavsiye mektubunu cebine koyabilmiş, daha sonra Menderes'in mesajıyla ilgili olarak, "Bu mektup, memleketin ekonomik kalkınmasında yararlı işleri partililiğin çok üstünde tutan bir ileri görüşün en güzel örneğidir," demişti.

DP yöneticilerinin baskısıyla Koç 1960 Martı'nda CHP'den istifayı emeyi kabullemiş, ama 27 Mayıs darbesinden sonra yeni yönetim 26 kilo külçe altın bağışlamıştı. 1973'te yayımlanan Hayat Hikâyesi kitabında da, 1954 ve 1957 seçimlerinde hem CHP'ye hem DP'ye yardım ettiğini açıklamıştı.

"DP'li" bilinen Sabancıların siya-

set anlayışı da "CHP'li" Koç'unkinden pek farklı değildi. Sakıp Sabancı'nın geçen yıl yayımlanan İste Hayatım kitabında "Politikacılarla, iktidarda olsunlar, muhalefette olsunlar...daima iyi ilişkilerimizi sürdürdük. Ama ailem ve ben hiçbir politikacı veya parti ile bütünleşme ihtiyacını duymadık," diye anlattığı, partileri, politikaları her zaman etkileyebilen güçlü adamlara özgü bir kendine güven manzarasıydı.

Her şeyden önce ordu ile takışın ve CHP'nin temsil ettiği asker-sivil bürokrasiye karşı mücadele bayrağı açan DP'nin "adamı" Hacı Ömer Sabancı, her zaman her kademedeki subaylarla arası sıcak tutma özen göstermişti. Hacı Ömer Sabancı'nın hayatını yazan Sadun Tanju'nun 1982 Martı'nda gördüğü emekli Korgeneral Faruk Güventürk, 1962-65 arasında Kayseri'de, daha sonra Diyarbakır'da görev yaparken tanıdığı Hacı Ömer'i "Askerlerle birarada olmaktan hoşlanırdı...Subay ve asubayları binbir ısrarla kendi otelinin lokantasına gönderirdi. Ben yiyemiyom bari şı gidip yiyin, der. Askerleri çok sever kıscacası," diye anlatıyordu. Sakıp Sabancı da, DP'li Hacı Ömer için, "Babamın askerlere özel ilgisi vardı...Yüksek rütbeli kumandanlar Adana'ya geldiğinde onlara sıcak ilgi gösterir, davetler verir," diyor ve bu "ilgi"nin hâlâ izleyebildiğimiz sonuçlarını şöyle dile getiriyor: "Babamın zamanından beri ordunun her kademesinden tekaüt olmuş Silahlı Kuvvetlerin değerli mensupları, Sabancı Topluluğuna değişik yerlerinde, yönetici olarak sorumluluk üstlenmişlerdir. Bu gibi yöneticiler, iş ciddiyetleri, işe bağlılıkları, genel olarak disiplinleri ile başarımları büyük katkılarla bulundurlar."

Türkiye'de yönetici konularına yükselebilen bütün kesimlerle Koç'un da Sabancı'nın da ilişkileri her dönemde muhabbetli olmuştu. Bu durum, onların "akıllı burjuva tek ata oynamaz" ilkesine göre aldıkları tutumlarla birleştiğinde, işte o "iktidarlar-üstü" güç ortaya çıkıyordu. 1980 öncesinde genel olarak sağ partiler (başta AP) sermaye birikimi ve kâr amaçlarına daha yakın düşüyorlardı, ama onlar "halkçı/sosyal-demokrat" bir CHP'yi de dışlamıyor ve 1978'de olduğu gibi, neredeyse "bizim de umudumuz" diyerek onun iktidarına göz kırabiliyorlardı. Yine aynı kolaylıkla, kendileri ön plana çıkmamakla birlikte işadamlarının CHP hükümetine saldırmasına cesaret veriyorlar, ardından 24 Ocak Kararları'nı bir-iki küçük sızlanma dışında hoşnutsuzla karşıyorlardı.

1980'den sonra Özal ekonomisinin ENKA gibi birtakım şirketlere sağladığı büyük avantajlar ve daha dün adı duyulmamış birtakım yeni firmaların pazlanmasına bakılınca, Koç ve Sabancı'nın hissedildiği bir etkinlik kayına uğradığını sananlar olmuştu.

Haydi, hep beraber!

Oysa her iki grup, bu yıllarda hükümet düzeyinde neredeyse bütünüyle kendi "adamlarıyla" iş yapıyorlar, bakanlar, başbakanlar çıkarıyor, eski üst düzey bürokratlara, emekli ordu mensuplarına kucak açıyorlardı.

İki dev holdingin kârlarının düşmeye yüz tuttuğu 1977'de Turgut Özal, Sabancı Grubu'nun Genel Koordinatörüydü. Sabancı ailesinin kararlarını en çok etkileyebilen adamlardan biriydi muhtemelen. Çünkü Sakıp Sabancı, "ortadireğin başbakanı" hakkında sunuları anlatabiliyordu örneğin: "Turgut Bey Sabancı Holding'te...değişik sorumluluklar üstlendi... Özal, Sabancı Topluluğunun işlerinin Adana'dan yürütülme meycini bize anlatıyor, Holding Merkezini İstanbul'a nakli için ısrar ediyordu. Bana çok zor geldiği halde Turgut Özal'ın hatırı için Adana'dan İstanbul'a taşındık. Şimdi görüyoruz ki, isabet etmişiz..."

Haklıydı Sabancı. Böyle olmamış mıydı? Özal bir süre de Koç Grubu'yla dirsek temaslı çalıştıktan, Koç'un hegemonyasındaki Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası MESS'in başkanlığı yaptıktan sonra, karşımıza "bütün milleti" kurtarıp kalkındırarak 24 Ocak Kararları'nın baş teknisyeni olarak çıkmış mı, önce Sabancı'ya, ardından Koç'a, sonra da hepsine birden "yeni ufuklar" açma işine sıvanmamış mıydı? Koç da 12 Eylül hükümetine bakanlar vermemiş miydi? Ortaya çıkan manzara, tıpkı Sakıp Sabancı'nın babası için esprili bir şekilde anlattığı durum gibiydi: "Ortaklık babamın çok değer verdiği bir konu idi. İsmi ile hitap etmediklerine 'ortağım' derdi. Fabrikadaki yöneticilerden ve işçilerden de 'ortağım' diye hitap ettikleri pek çoktu. Özellikle vergi memurlarına, Maliye Bakanlığı yetkililerine hep 'ortağım' derdi..."

1980 sonrasında Koç ile Sabancı'nın bu sıfatla hitap edebilecekleri yetkili sayısı tıpkı kâr grafikleri gibi hızla yükselmiş. Aynı dönemde işçi ve ücretliler ancak "dert ortakları" arayabilir olmuşlar, onu da pek bulamamışlardı.

"Tikanıklık" aşılyor

24 Ocak Kararları ertesinde, IMF'nin yeşil ışığıyla, vadesi gelen borçlar ertelenmeye başlanmış, "70 cente muhtaç" Türkiye'ye yeni kredi imkânları tanınmıştı. İthalat canlanabilir, duran çarklar harekete geçebilir. Ama yasal düzeyde gerekli birçok düzenleme, dönemin firtınalı ortamında kilitlenen meclisin becerileceği iş değildi.

Üstelik grevler birbirini izliyor, 1980 Eylülü'nün ilk haftasında bir Adana'da Sabancı'nın fabrikalarında direnişler oluyordu.

11 Eylül'ü 12 Eylül'e bağlayan geceyarısından sonra kimileri "tank sesine uymanın" tedirginliğini yaşıyorlar. Sabancı ve Koç belki de palet gücürtilisi gelecek günleri gündemleri olarak algılıyorlardı.

SÖYLEŞİ / ONUR KUMBARACI BAŞI

'Marx'a saygı duymayan sosyal demokrat değildir'

Nokta: Marksistlere ve aşırı sol kapalı olduğunu açıklayan DSP'nin ideolojik yaklaşımı nasıl yorumlanabilir?

Kumbaracıbaşı: Bugünün DSP si ideolojik konularda netliğe ulaşmaya niyetli görünmüyor. Tersine CHP birikimine sahiplenirken, kapılarının "Marksistlere" ve ne demekse "aşırılara" kapalı olduğunu söylüyor. Seçilen yöntem yine "ima ile geçmek"tir. Herhalde bununla partinin komünizme kapalı olduğunu vurguluyor.

Oysa tüm demokratik sosyalist partiler inancıları ve amaçları gereği komünizme kapalıdır. Bu da gerekli görülüyorsa, ki anlaşılın sağın istismasını engellemek için Türkiye'de gerekli, açıkça söylenir. Bu açıklığın unutulacak bir yanı yoktur. Ayrıp olan, "aşırı" kelimesini de, hiç atlamadan devreye sokarak, Marx'ı, Marksizmi ve Marksistleri küçültücü imalarda bulunmaktır. Çünkü sosyal demokrasi özünde bir işçi sınıfı ideolojisidir. Bu ideolojinin istense de istenmese de öğretisi, yani dogması kapitalizmin çığır açan bilimsel



Vehbi Koç, Silahlı Kuvvetler'den plaket alıyor. (üstte) Sabancı, K. Evren'le (sağda)

Grev çadırlarının söküldüğü, sendikal faaliyetin askıya alındığı, baş belası sendikacıların, fesatçıların boy gösteremeyeceği bir ortamda, istikrar-huzurla birlikte 24 Ocak'ın da bekası garanti altındaydı. Zamlara, devalüasyona tepki gösterecek kimse de yoktu.

İki dev grup, yeni ekonomik program hangi faaliyeti kârli ilan etmişse oraya yönelmekte, yeni koşullara uyum sağlamak için çabalamaktaydı. İhracat şirketleri Ram ile Exsa'yı reorganize ediyorlar, sağlanan teşviklerle yeni yatırımlar yapıyorlar, ayrıca sanayi-dışı faaliyetlerde elde edilebileceği azamini kap-

mak için gayret gösterdiler.

Bunların yanı sıra, "Türkiye'nin en büyük özel sektör kuruluşu" olan ve bir vakit Turgut Özal'ın yakından ilgili bulunduğu Asil Çelik'in oldu bittiyle devlete satılması örneğindeki gibi, sırtlarından kamburlardan da kurtuldular.

Sabancıların "taa işin başında" beraber yola çıktıkları ortakları Sarmaz'ların Sasa ve Akbank'taki hisselerini satın alması, sonra Fuat Süren'in Olmuk ve Akkardan'daki hisselerine sahip olması gibi, sermaye yoğunlaşmasına yönelik atılımlarını da, hükümet yetkilileriyle birlikte ölçüp biçerek gerçekleştirebildiler.

NOKTA,

24 Ağustos 1986, sayı 33.

şünceleriyle uyumlu gördüğü, kimi dini inançlarıyla bağdaştığı için seçebilir. Kısacası ne dindar Müslüman'a, ne Marksizmi benimseyene sosyal demokratların kapıları kapatılmaz.

Nokta: SHP'nin bu konudaki tavri nedir? Ne olmalıdır?

Kumbaracıbaşı: Bu alanda eksik görünen bilinçlenme, partilerin ideolojik netliğe ağırlık vermeleriyle giderilebilir. Örneğin parti sınıfsal yaklaşımını, sınıfsız toplum anlayışını, kapitalizme bakış açısını netleştirebilir. Gerçi tabulaştırma tuzağına düşülmemelidir "karne" ve "ima" dönemi sona ermelidir.

Sosyal demokrat örgütlenmenin ideolojik netliğe kavuşturulması SHP'nin görevidir. Gerçi SHP olağanüstü büyük kongresinde, önceki genel başkan Marksistlere partide yer olmadığına ilişkin talihsiz bir beyanada bulunmuştur. Konuşmanın talihi sayılabilecek yanı veya konuşması olmalıdır. SHP en kısa sürede bu konuyu kendi ideolojik platformlarında tartışarak netleştirebilir, kısa, anlaşılır ve öz olarak partinin ideolojik ilkelerini vurgulamalıdır. İleride ortaya çıkabilecek "aşırılık", "sızma" ve "partili olmama" suçlamaları ancak böyle önenebilir. Çünkü sosyal demokrat olmak için Marksist olmak zorunluluğu yoktur. Ne var ki Marx'a ve onun tarihsel bir dönem olan yapıtına saygı duymayan da gerçek bir sosyal demokrat değildir.

Bayar'ın politik misyonu

(Baştaftı ek II'de)

LANETLİ MİRAS

DAHA sonraki yıllarda, Sovyetler Birliği detant politikasıyla Soğuk Savaş saldırsını geri püskürttü. Bir yandan dünya sosyalist sisteminin dünya politikasındaki etkisinin artması, öte yandan ulusal kurtuluş mücadeleleriyle sömürgecilik sisteminin çökmesi, dünyada yeni bir güçler dengesini oluşturdu. Türk tekeli sermayesi Avrupa sermayesiyle yakın işbirliklerine girdi ve Avrupa demokratik kamuoyunun etkisi altında olan hükümetlerle ilişkilerini geliştirdi. Ayrıca bölgemizdeki gelişmeler yerli tekeli sermayeyi bölge uluslarına karşı -ekonomik ilişkiler ve pazar amacı güden- ihtiyatlı politikalara yöneltti. Ayrıca 1960 sonrasında ülkemizde gelişen sol, güçlü bir antiemperyalist ve anti-Amerikan mücadele vererek geniş bir kamuoyu yarattı. Böylece hem içerideki hem de dışardaki güçler dengesinde meydana gelen bu önemli değişiklikler nedeniyle, Türk tekeli burjuvazisi dış politikada ve Amerikan uyduluğunda Soğuk Savaş yıllarında ve onun DP iktidarındaki kadar rahat davranabilme olanağından yoksun kaldı. Buna rağmen burjuvazinin DP dönemindeki temel politikası, üsler, NATO çıkarlarının sadık bekçiliği bugün, 12 Eylül'le, yeni ikili anlaşmalarla, Çevik Kuvvet

hazırlıklarıyla, yeni nükleer harp başlığı depolarının kurulmasıyla devam etmektedir.

DP döneminde tepeden tırnağa Amerikanlaştırılma yoluna girmiş olan Silahlı Kuvvetler'deki Amerikan taraftarlığı eskisinden daha güçlü bir şekilde devam etmektedir. Halen Silahlı Kuvvetler'in üst kademesinde bulunan tüm generaller, gençliklerinde ABD'de askeri eğitim görmüşlerdir ve Amerikancılıkları, NATO'culukları sayesinde bugün karakol kumandanlığına kadar yükselmişlerdir. Gene omurgası subaylardan oluşan MIT'in ve tüm askeri istihbaratın CIA ile iç içe geçmiş işbirliği Bayar'ın, Menderes'in DP döneminde başlamış, günümüze değin gelişerek sürmüştür. Darbe planlarından işkence yöntemlerine, özel ve psikolojik harp tekniklerine kadar hepsinin hocaları birçok ülkede sayısız deneylerle yoğrulmuş CIA uzmanlarıdır.

Bütün bunlar, bugün Evren'lerin, Özal'ların sahsında ifadesini bulan, fakat 1946'dan bu yana herkesten fazla Celal Bayar'la simgeleşmiş olan emperyalist işbirlikçiliğinin ve dolayısıyla emperyalizmin başı ABD uyduluğunun gereğidir; dolayısıyla Türk tekeli burjuvazisinin, anti-komünizme, demokrasi düşmanlığına dış politikada koşut düşen anti-Sov-

yetizminin, Amerikan işbirlikçiliğinin gereğidir.

Yani Bayar'ın ve tüm izleyicilerinin, hayranlarının, onu yere göğe sığdıramayan politikacıların, generallerin, gazetecilerin 46 Ruh, şimdi artık "Bayar ruhu"na dönüşerek tekeli burjuva gericiğinde muvafıkıyla, muhaliflikle devam edecektir. Kısacası, bugünkü Türkiye Evren'yle, Özal'ıyla, Demirel'yle, Türkeş'yle, Yazar'ıyla ve daha niceyiyle DP'nin lanetli mirası üzerinde yürümektedir. DP ise, 1924 İzmir İktisat Kongresi ile girilen yolun doğal devamıdır. Türk burjuvazisinin ekonomik-politik evriminin kaçınılmaz konağıdır.

Türkiye'nin genç burjuvazisinin yaşı kemale ersin diye Kemal bey, Celal beyi İktisat Vekillğine, oradan da Başvekilliğe getirmişti. Savaş öncesi koşullarında Bayar'ın sadaretten uzaklaştırılması, Bayargillerin gelişimini durdurmaya yönelik değildi. Nitekim savaş yıllarında bu gelişme hızlanarak sürdü ve DP iktidarına, oradan da AP'ye derken ANAP'a ve bugünlere ulaştı. Ne var ki, 1980'li yıllara gelindiğinde Türk burjuvazisi de Bayar kadar kocamıştı. Halka söyleyecek hiç bir sözü kalmamıştı. Pahlı anti-komünizm silahının barutu ise zaten demokrasi düşmanlığından başka bir şey olmamıştı. Burjuvazimizin altmış yıldır tekerlediği kişiler Bayar'ın yaşlılık nedeniyle üç-beş sözcüğe indirgenmiş jargonunda ifadesini buluyordu. Evren'in devlet mitinglerinde

saatlerce konuşarak söylediklerini, Bayar üç-beş kelimeyle özetliyordu: Bir yanda devlet vardı, onun karşısında devlete karşı komünizm tehlikesi.

46 Ruhunun bugünkü propandalarının burjuva muhalefet adına söyledikleri de özet olarak devlete sahip çıkmak ve devlet karşısında komünizm tehlikesini görmekten başka bir şey değildi.

Tekeli burjuvazinin muvafık sözcüsü Evren ve Özal, muhalif sözcüsü ise Demirel olunca her iki kanadın da Celal Bayar'a bu denli ragbet göstermesine işçiler gerekirdi. Gerçekten de Bayar her iki politik kesimin de ortak paydasıdır, biricik bileşkesidir.

Celal Bayar'ın ve temsil ettiği zihniyetin de önemi zaten buradadır.

Türkiye'nin ise ne birinciden, ne de ikinciden bekleyeceği bir şey vardır. Ülkenin geleceği onları, yani tekeli burjuvazinin değişik gerici politik temsilcilerinin değil, ülkenin devrimci dinamiklerinin, işçi sınıfı ve tüm halk güçlerinin elindedir. Yapılacak şey ise bu geleceği bir an önce çabuklaştırmak, toplumsal süreci hızlandırmak için tekeli burjuvazinin karşısına sol alternatifini güçlü, etkili bir şekilde çıkarmaktır.

Günlerdir Bayar'a rahmet okuyan tekeli burjuvazinin ruhuna fatiha okuyabileceğimiz günlere ulaşmanın yolu bugün buradan geçmektedir.

Bulgaristan'da özgürlüğün şafağı

SON HÜCUM/ ZAFER KRONOLOJISI

Bulgaristan'ın sarsan ve ülkeyi yeni bir tarihi yörengeye sokan günler 26 Ağustos 1944'te başladı. Özgürlüğün doğum günlerinin ilk saatlerinde Parti Merkez Komitesi 4 No'lu Genelgeyi onaylayıp yayınladı. Bu Genelge devrimin ateş sinyaliydi.

26 AĞUSTOS

"Morova" sokağının 13 numaralı evinde, Anton ve Mara Andonov'ların evinde bütün politbüro üyeleri toplandı. Akşam üzeriydi. Toplantıya, ağustos ayı başında Politbüro'ya aldığımız Georgi Çenkov'da katılıyordu. Ayrıca NOVA Genel Karargâhı temsilcisi Blagoy Ivanov da buradaydı.

Moralimiz yüksekti. Yüce, tarihi günlerin geldiğini hissediyorduk. Merkez Komitesi'nin son kararı olan 4 No'lu Genelge metni hazır. Birkaç günden beri büyük bir dikkatle hazırlıyorduk. Kabul edilmesini erteleyorduk, çünkü her an Georgi Dimitrov'dan genelge konusunda talimat geleceğini düşünüyorduk. Çünkü, devrimci dönem her aşamasında ve özellikle şimdiki kavga'nın doruk noktasına ulaştığı bir sırada, parti önderinin talimatı bizim için gerekli stratejik pusulaydı.

Bulgar İşçi Partisi'nin bütün örgütlerine, yönetimine ve üyelerine hitap eden bu belgede şöyle deniyordu:

"Bulgaristan en hayati günlerini yaşıyor! Romanya'nın teslim olmasından sonra, ülkemiz büsbütün tecrit edilmiş duruma düştü... Bulgaristan için saat gece yarısını vurmuştur! Bulgaristan'ın geleceği bugün tamamen halka ve yurtsever ordu birliklerine bağlıdır!"

Merkez Komitesi, halkı ayaklanmaya çağırarak, bütün komünistlerin, remisistlerin Vatan Cephesi komitelerinin güçlendirmelerini ısrarla istemektedir. Genelgede şöyle deniyordu:

"Genel halk savaş ve silahlı hareketin geliştirilmesi, Vatan Cephesi bayrağı ve yönetimi altında olmalıdır. Vatan Cephesi'nin varolan tüm komiteleri güçlendirilmelidir. Her yerde, bütün yerleşim birimlerinde hızla yeni komiteler kurulmalıdır. Devlet dairelerinde, işletmelerde, demiryolu istasyonlarında, her yerde kurulacak olan bu komiteler genel halk savaşının örgütleyicisi ve yöneticisi olacaktır, halk yönetiminin organlarına dönüştürülmelidir."

4 No'lu Genelge, derhal yayınsal siyasi ve ekonomik gevreye geçilmesi, geniş yayınsal miting ve gösteriler yapılması için komünistlere düşen somut görevleri belirtiyordu. Partizan birliklerinin ve savaş gruplarının gittikçe artan eylemleriyle uyumlu olarak yapılacak bu grev, gösteri ve mitingler gittikçe artarak ve genişleyerek düşmanın kuvvetini ve iktidarını alması için gerekli büyük ve tayin edici hücumla dönüştürülmeliydi.

Merkez Komitesi bu son hücumun yalnızca ayrı ayrı er ve subayların ya da ordudan kimi grupların katılmasıyla değil, büyük askeri birliklerin katılmasıyla gerçekleştirilmesi gerektiğini, buna olarak buunmadığı yerlerde ise ordu birliklerinin yansızlaştırılması gerektiğini büyük bir önemle belirtiyordu. Halkı ayaklanmaya çağırırken -ki bunun hazırlığına büyük güçleri seferber etmiştik- gerek halkın önünde, gerekse tarih önünde yüklenmiş sorumluluğum bilinci içindeydi. Bütün koşulları, etkenleri, iç ve dış durumu, nesnel ve öznel koşulları, devrimci güçlerin maddi, manevi ve siyasi hazırlığına ilişkin her şeyi her bakımdan ve derinlemesine incelemiş, değerlendirmiştik. Georgi Dimitrov'un talimatı da elimizdeydi. Ağustos başlarında gönderilen bu talimatta "yalnızca içten ve dıştan uyumlu hareketi geçme olanağı bulunduğu zaman ayaklanmaya gidilmesi" isteniyordu.

2 EYLÜL

2 Eylül doğrudan doğruya ayaklanmaya geçişin arifesi oldu. Politbüro, "Morava" sokağındaki gizli evde ikinci kez toplanarak ülkedeki siyasi durumu inceledi ve son, yitilebilirlik ki temel kararını, tayin edici darbeyi indirmenin yönü, zamanı ve boyutlarını belirledi. Kararı 26 Eylül'de yarıdan Genel Karargâh'ın raporuna üzerine bu kararın pratik olarak gerçekleştirilmesini ilişkin eylem planını da onayladı.

Ne ki, o günlerde bütün bu manzara, parti yönetimi için pek açık gözüküyordu. Ancak, elimizde bulunan bilgiler endişe etmemize yetiyordu. Biz ağır faşist güçlerin darbeye hazırlanmalarını ve Hitlerlerin geri çekilmesi için yolları korumak bahanesiyle ülkeyi Hitlerlerin işgal etmesine ve Kızıl Ordu'ya karşı savaşa sokmaya hazırlardı. Bu ise yıkım ve ölüm demektir.

Bütün bunlar, bir gün, hatta bir saat bile geçmeden son darbeyi indirmemiz gerektiği, düşmanın bizden önce davranmasını izin vermemiz, tarih bizi affetmeyecekti.

NOVA Genel Karargâh'ınca hazırlanan ve Politbüro'nun onayına sunulan harekât planı, tayin edici hücumun ülkenin devlet merkezi, siyasi, ekonomik, askeri ve idari merkezi Sofya'ya yöneltilmesini öngörü-yordu. Ayaklanmanın başlangıcı günü olarak da Politbüro 6 Eylül tarihini saptadı.

Harekât planı bütün antifaşistlerin ve emekçilerin ayaklanma bayrağı altında tam olarak, siyasi yönden de savaş yönünden de seferber edilmesini öngörü-yordu. Vakit geçirmeden, grevlerin ve öteki yayınsal hareketlerin, toplantı ve gösterilerin örgütlenmesi ve bu hareketlerin belirli bir anda, ayaklanmaya giriş için genel siyasi grevle dönüştürülmesi gerekiyordu. Genel siyasi grevin başlangıcı günü bir işaret olarak, 6 Eylül'de Sofya tramvay işçilerinin grevi belirlenmişti. Bu grev, başkentte trafiği durdurması ve işçi sınıfının, işletme ve dairelerden, mahallelerden emekçilerin ortak harekete geçmelerini sağlama beklentiyordu. Başkentün bütün parti ve RMS örgütleri, sendikalar, fabrikalardaki, işletmelerdeki, mahallelerdeki ve devlet dairelerindeki tüm savaş grupları, Vatan Cephesi komiteleri, emekçilerin tüm yayınsal örgütleri, ilerici aydınlar ayaklanmaya hazır durumda bekletilmeliydi. Ayrıca Sofya ve dolayında bulunan bütün askeri birliklerdeki komünistler, remisistler ve Vatan Cephesi üyeleri de seferber edilecekti.

Grev işaretini, o zamanlar ülkedeki en büyük kömür çıkarım merkezi ve demiryolu kavşağı olan Pernik verecekti. Bu aynı zamanda yaygın hareketlerin başlaması için de bir işaret olacaktı. Biz Pernik'teki 12 bin maden işçisine güveniyorduk. Oradaki sağlam parti örgütüne büyük güvenimiz vardı. Harekât planına göre, 6 Eylül'de maden işçileri, demiryolu işçileri öteki işçilerle birlikte grev ilan ederek üretimi durduracaklar, demiryolu ulaşımını felce uğratacaklardı. Grevlerin önce "Kut-siyân" toplama kampına saldıracak, buradaki 400 siyasi mahkumu serbest bırakacak, onlarla birlikte Pernik kentini ele geçirep Vatan Cephesi yönetimini kuracaklardı. Ayaklanmaya Pernik parti ve RMS örgütleri-nin, kentteki savaş gruplarının, kent yakınlarında üstlenmiş hava savunma birliğinin (bu birliğin er ve subaylarının çoğu devrim safına çekilmiş bulunuyordu) katılması öngörülmüştü. Pernikliler devrimci ülkenin batı kesiminde hareket eden partizan birlikleri derhal yardıma koşacaklardı. Kentte tam egemenlik kurulduktan sonra, silahlanan işçilerden bir kısmı hemen Sofya'ya hareket edeceklerdi.

Eylül'ün başında Sofya garnizonundaki şu birliklere tam ya da büyük ölçüde güveniyorduk: Sofya uçaksavar birliğine bağlı projektör bölüğü, Pançarevo köyünde üstlenmiş bulunan birinci istihkâm alayına bağlı öncü hücum taburuyla, aynı alayın kamyon bölüğü, Malo Buçino köyünde üstlenen Ordu Genel Komutanlığına bağlı öncü hücum taburu

Askeri Okul Öğrenci bölümü, Govedarts köyünde üstlenmiş bulunan Genel Komutanlığa bağlı uçaksavar topçu birliği.

Bütün bu belirtilmiş askeri birliklerin ya da bunların kimi subaylarının devrim safına çekilmesi sağlanmıştı, ancak biz yalnızca bunlara bel bağlamıyorduk. Başka askeri birliklerde olduğu gibi bu birliklerde de parti ve RMS örgütleri, özellikle erler arasında ve assubaylar içinde çok yoğun çalışmalar sürdürüyorlardı. Birlik komutanının, son anda, önceden verdiği sözden cayarak devrimci güçlerden yana olmaması halinde, önceden gizli olarak kurulmuş bulunan Vatan Cephesi komiteleri komutayı ellerine alacaklardı.

Vatan Cephesi örgütleri, yerel yönetimin il komitelerine ve Ulusal Komitesi'ne kadar, ayaklanma sırasında, gittikçe artan yoğun çalışmalar içindeydi. Yalnızca 1-8 Eylül arasında yeniden, 127 il ve yerleşim yerinde komiteler kurulmuştu. Ancak bu komitelerin siyasi önemi, sayılarına göre çok fazlaydı. Çünkü, ayaklanma sırasında ve ondan sonra, bu komiteler devrim hükümetinin yerel organlarına dönüşeceklerdi.

Sovyetlerin savaş ilan ettiği bütün ülkede duyulduğunda, 5 Eylül gecesi Politbüro ve NOVA Genel Karargâhı olağanüstü olarak toplandı. Sovyetler Birliği ile savaş durumunu, bize doğrudan doğruya yapılan bir siyasi yardım olarak değerlendirildi. Ayaklanma hareketlerini hızlandırma zorunluluğu ortaya çıkmıştı. Zaman geçirmeden son darbeyi indirmeye geçmeliydik. Belirleyici saldırının tarihini de belirledik. 8 Eylül 9 Eylül'e bağlayan gece.

6 EYLÜL

Monarko-faşist iktidara karşı genel hücum bir şanssızlıkla başladı. Başlangıç işaretini verecek olan Pernik emekçileri belirlenen gün ve saatte ayaklanmadılar. Çünkü hükümet beklenmedik bir anda geniş tutuklamaya hareketine başlamış, kentli kilit noktalarını kuşattı, kent çevresinde geniş tedbirler almış ve böylece geçici bir süre için eylemi önlemişti. Pernik devrimci güçleri 6 Eylül yerine 7 Eylül'de harekete geçeceklerdi. Ne var ki, biz 7 Eylül'de beklemeyiz. Bu doğru olmazdı. Parti yönetimi güçlendirilmiş Sofya ayaklanma planının derhal yerine getirilmesini istedi.

6 Eylül'de önce tramvay işçilerinin grevi patlak verdi. Hükümet grevi önlemek için her yola ve araca başvurduğu halde tramvay işçileri grevi ilan ettiler.

Ardından Sofya'nın yüzlerce sanayi kuruluşunda çalışan işçiler, tekstil, deri, madeni eşya, kimya, ağaç işleme işçileri grevde başladı. Bu işletmelerdeki parti ve sendika örgütleri işçileri mitinglere çağırıyor, bu mitinglerde Vatan Cephesi programında belirlenen ekonomik ve politik istekler ileri sürülüyordu. Ayrıca mitingte katılanlara yayınsal gösterilere katılmaları çağrısı yapılıyor.

Ve gösteriler başladı. Önce, öğleden sonra hemen, Hitlerci askeri karargâh ve Gestapo uzmanlarının bulunduğu "Slavyanska Beseda" oteli önündeki sokaklar dolup taşıtı. İşçileri Bakanı Vergil Dimov'un doğrudan doğruya yönettiği polis güçleri yayınsal tutuklamalarda bulundu ve göstericilere karşı zor kullandı. Otelden Hitlerci askerler göstericilerin üzerine ateş açtı. Yaralananlar oldu, yüzlerce insan arabalara doldurularak götürüldü, sıra dayatılmaya geçirdi ve hapse atıldı. Üstelik Sofya itfaiyesi polise yardım da koşturdu, göstericilerin üzerine su sikildi. Sonunda halkı dağıtmak için hükümet kurnazlığına başvurdu, bombardıman başlayacakmış gibi alarm düdüklərini çaldırdı.

7 VE 8 EYLÜL

7 Eylül günü şafakla birlikte Pernik madencilerinin grevi başladı. Önceden saptandığı gibi grev bütün ocakları kapladı. Ardından demiryolu işçileri ve öteki personeli, kentteki öteki sanayi işletmelerinin emekçileri hemen grev geçti. Kentteki savaş grupları ve kente inen partizanlar grevlerini desteklediler.

Grevlerin önce "Kutsiyan" toplama kampını basıyorlar. Sonra özgürlüklerine kavuşturulan antifaşistlerle birlikte, grevlerin kente her yandan dalyolar. İlk binin üzerinde bir ayaklanma ordusu çoğunun ellerinde kürekler, kazmalar var. Ama düşman öyle hemen teslim olma niyetli değil. Kentin doğusundaki elektrik santralından isyanırlara ateş edilmeye başlanıyor. Asker ve polis birlikleri kenti kuşatıyor ve yaygın saldırmalara başlıyor. Üzerine kurşun yağmuruna yağsa da, Pernik proletaryası zafere kadar savaşı sürdürüyor.

Yalnızca Pernik değil, bütün ülke ayaklanmıştı. Yaygın gösteriler, toplantılar, grevler, mitingler her yerde silahlı eyleme dönüşüyor. Ayaklanma halkı yarıdan etmekte için dağlarda bulunan halk kurtuluş ordusu birlikleri dağlardan hızla inerek düşmanın dayanak noktalarını dövmeye başlıyor.

Pernik'ten sonra, hemen başka yerlerden, Plovdiv'den, Stara Zagora'dan, Küstendil, Varna, Siyres'ten ayaklanma eylemlerine geçildiği haberleri gelmeye başladı. Ayaklanmalar, toplama kamplarını ve hapishaneleri basıyor, binlerce tutuk hak savaşçısını özgürlüğüne kavuşturuyor.

Hapishanelere saldırılar, o gün hükümetin siyasi af ilan etmesinden hemen sonra başlamıştı. Siyasi af ilan edilmiş, hem de Sofya Radyosu aracılığıyla hemen duyurulmuştu, ama buna rağmen hiçbir yerde, yerel yöneticiler hapishanelerin, zindanların kapılarını açmıyorlardı. Sanki hükümetin emri kentlerini ilgilendirmiyordu. Ortaya gerçek bir tehlike çıkmıştı. (Biz de zaten böyleyi işaretler almıştık.) Kimi büyük hapishanelerde, (Pleven, Vratsa, Varna, Pazarlık, Siliven vb. hapishanelerde) ortadan subay grupları, jandarma ve polis, hapishane makamlarıyla ortaklaşa olarak binlerce ve binlerce antifaşist bulunduğu bu hapishanelerde "Bartholome gecelerine" benzer kâhhal geceler düzenlemeye tasarlıyorlardı. İşte bu yüzden, hükümeti kendi kararını uygulamaya zorlamak için harekete geçmiştik.

Sofya'da devrimci gerginlik büyük bir güçle artıyordu. Tramvay işçilerinin başlattığı genel grev başkentün bütün sanayi işletmelerini sardı. Başkent demiryolucularının da grev geçmeleri gerekiyordu. Böylece ülkenin en büyük demiryolu işletme olacaktı, hükümet yakın garnizonlardan asker getirmeyecekti. Demiryolucuların grevi geçmesi amacıyla, merkez demiryolu istasyonu önündeki alanda bir miting düzenlenmesi kararlaştırılmıştı. Ancak belirlenen saatte, polislin alanı kuşattığı gözlemlendi. O zaman, emeli bürosu, miting, yakındaki doğumevinin bahçesinde yapılmaya girişildi. Doğumevinin önündeki bahçe epeyce büyük bir bahçeydi. Fakat miting için oraya gidemeyen, oranın da polis kordonu altında olduğunu gördüler. Gerginlik had safhaya çıktı. Karşıt silahlı gruplar yüzüye geliyordu. Bir yanda polis, bir yanda da miting savunmasında görevli silahlı gruplarımız ve halk. Ama polis ürkek; şaşkın ve aynı zamanda öfkeli. Bir dakika sonra, bahçede hızla kurlan kurşun parti sözcüsü Petr Topalov-Smidt (Sofya devrimci sendikalarının ve partinin tanınmış eylemcisi) çıktığı zaman polis ateş etmeye başlıyor. Ünlü, yığıt konuşmacı emekçiler yere seriliyor ve mitingçilerden işçi kişi ağır biçimde yaralanıyor. Miting koruma görevlisi yoldaşlar (Şop partizan birliğinden ve savaş grubundan silahlı savaşçılar) derhal ateş

15 Eylül Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 40. yılı. 9 Eylül 1944 ayaklanmasının zaferi Bulgaristan'da yalnızca faşizmi yıkmakla kalmıyor, sosyalizmin kuruluşuna giden yolu açıyordu. Bu tarihten Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin ilan edildiği 15 Eylül 1946'ya kadar, Bulgar halkı on yıllardır sürdürdüğü kararlı ve çetin mücadelesinin kazanımlarını, demokratik halk iktidarına dönüştürerek pekiştiriyordu. Bulgar halkının faşizme ve kapitalizme karşı verdiği mücadelesinin evrensel boyutlar içeren dersleri bugün tüm dünya proletaryasının, tüm dünya halklarının mücadelesine mal olmuştur. Bu yıldönümünde, Bulgar halkının verdiği mücadeleyi ve kazandığı zaferi onun seçkin evlatlarından Zola Dragoyçeva'nın anlattıklarıyla sunuyoruz bu sayfamızda.

Zola Dragoyçeva adını yaşlı ya da genç tüm Bulgarlar bilir. Yaşlı kuşaktan olanlar, burjuva basınının onun hakkındaki sansasyonel yazılarını, polislin "tehlikeli kadın militan Sonya'nın arandığına dair duyurularını, iki kez idam cezası ile sonuçlanan gürtlü adliye duruşmalarını hatırlıyorlar. Zola'yı 1923 Eylül'ünde Bulgaristan'da patlak veren Avrupa'nın ilk antifaşist halk ayaklanmasının fırtınalı günlerinde genç bir öğretmen; oğlunu cezaevi hücrelerinde, darağacının gölgesinde doğuran yiğit bir ana; 2. Dünya Savaşı'nın en çetin yıllarında halkın monarko-faşist rejime ve Hitler istilacılarına karşı silahlı mücadelesini yöneten Komünist Partisi MK Politik Büro üyesi ve MK Sekreteri olarak tanıyorlar; daha genç kuşaklar ise onu 1944 Eylül zaferinden sonra sosyalizmin kuruluşu için yılmaz mücadelesinde tanıdılar.

1898'de doğan Zola Dragoyçeva, daha 1919 yılında komünist saflarda yerini aldı. İlgalsal koşullarda, mücadele ve ayaklanmaların ateşinde engin bir yaratıcılık ve fedakarlıkla kendisini gösterdi, bu sırada on yılını zindanlarda geçirdi. 1930'ların ikinci yarısında Bulgaristan KP'nin Halk Cephesi'ni oluşturma gayreti sırasında Dragoyçeva BKP MK'ne, 2. Dünya Savaşı sırasında da Politik Büro'ya katıldı. Bu yıllarda Vatan Cephesi'nin kurulması çalışmalarını doğrudan yönetti. Zafere sonra da Vatan Cephesi'nin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine katkıları büyük oldu. Vatan Cephesi Ulusal Komite Baş Sekreteri olarak, halk iktidarının kitlesel dayanışmasını güçlendirme çalışmalarında muazzam bir enerji sarfetti. Zola Dragoyçeva 25 yıl boyunca tüm halk katmanlarını çok yönlü ve verimli bir

ateşle cevap veriyor. İlk kurşunu atan polis kurşunlarla delik deşik edilip yere seriliyor. Ardından karşılıklı silahlı çatışma başlıyor. Miting yapıyorlar. Ancak eylemin siyasi etkisi, çok büyüktür. Devrimci ortamı daha da ateşliyor. Sofya artık patlayan bir volkan gibiydi.

Plovdiv'de de ayaklanma çok güçlü biçimde gelişti. Grevlerin başlama işaretini kâhraman tüttün işçileri veriyor. Daha 7 Eylül'de boğucu tüttün depolarını, sigara fabrikalarını boşaltan tüttünler "Güro Mihaylov" meydanına doğru akıyorlar. Orada miting yapılacak fakat işçiler meydana ve dolayındaki sokakları doldurdular, hükümet makamları yine kurnazlığa başvuruyor, bombardıman başlayacakmış gibi alarm düdüklərini çaldırıyor. Fakat bu uzun süre sökmüyor. Aldatıldıklarını anlayan yaygın yeniden meydana dolduruyorlar. Ve şimdi hiçbir güç onların mitingine engel olamaz.

Ertesi gün miting ve gösteriler çok daha büyük ve yayınsaldır. Tüttün işçilerinin sonra demiryolu işçileri da onlara katılıyor. Öyle ki, ülkenin en büyük demiryolu kavşağı olan Plovdiv demiryolu da bir anda duruyor. "Güro Mihaylov" meydanı, yeniden ayaklanma meydanına dönüşüyor. Burada yapılan kısa bir mitingden sonra, göstericiler bir sel gibi hapishaneye doğru akıyorlar. Burada, askerlerin de desteğiyle polis kordonunu aşarak eski faşist zindanının kapısına dayanıyor ve kapıyı kırıyorlar. Özgürlüğüne kavuşan yüzlerce siyasi mahkuma birlikte işçiler, kentlin merkezine akıyor, karşılarına çıkan polis timlerini eziyor, silahlarını alıyor, devlet dairelerini, polis karakollarını basıp ele geçiriyorlar. Polis müdürlüğünü basıp silahlandıktan sonra, isyancılar yeniden kent merkezine meydanına toplanıyorlar. Faşist canileri tutukuyor, hücrelerdeki diğer tutsukları serbest bırakıyorlar. Öyle ki, 8 Eylül'de, devrimci hareketin bu önemli kalesi, ülkenin önemli bir merkezi olan Plovdiv artık elimizdeydi. Artık tam zafere ulaşmak için yalnızca günler değil, saatler geçmesi gerekiyordu.

8 Eylül'de, sabah erkenden, Politbüro, yeniden "Morava" sokağı 13 numaralı evde, Donço ve Mara Andonov'ların evinde toplandı. Daha önce her sorunu çözüme bağladığımızı, her şeyi gözden geçirdiğimizi sanıyorduk, oysa bu arada hızla çözümlenmesi gereken yeni sorunlar ortaya çıkmıştı.

O sabah ele alıp karara bağladığımız sorun, 8 Eylül 9 Eylül'e bağlayan gece yapılacak harekâtın ayrıntılı olarak saptanmasıydı. Madde madde kararlaştırılmaya eylem planını. Dobri Terpesy konuya ilişkin olarak bir rapor sundu. Terpesy konuşu içinde raporunu okudu. Saldırıları, nerelerlin ilk anda vurulacağını yeniden gözden geçirdik. İnsanlarımızın ne denli umutlu olduklarını, planın gerçekleştirilmesini somut olarak sorularla onların yeteneklerini yeniden ele alıp değerlendirdik.

Sonra, Savaş Bakanlığınca ve başkentün öteki stratejik önemi olan noktalarla yapılacak saldırılara katılması öngörülen askeri birliklerin hareketlerini, hücum biçimlerini gözden geçirdik. Ayrıca, geleceğin Vatan Cephesi hükümetinin bileşimi konusunda (ki böyle bir hükümeti mutlaka kuracağımızı inanıyorduk) parti yönetiminin ilkesel tutumunu saptadık. Vatan Cephesi iktidarının hükümet bildirisini metnini geniş biçimde inceleyerek onayladık. Metin, son iki gün içinde Vatan Cephesi Ulusal Komitesi'nce, komiteye giren partilerin temsilcilerinin katıldığı bir toplantıda hazırlanmıştı. Genel hücumun yapılacağı gece için Politbüro'nun her üyesinin görevlerini belirledik, aynı şekilde zafere sonra ki ilk günler için de görev bölümleri yaptık. Harekâtın doğrudan sorumluluğunu Dobri Terpesy yükledi. Parti örgütlerinin hücum katılmalarını ve iktidarın tüm olarak alınmasını onların yöneticilerinin sağlanmasını görevini Anton Yugov aldı. Vatan Cephesi ve yaygın örgütleriyle çalışmaların sorumluluğu, şimdiki kadar olduğu gibi yine bana verildi. Georgi Çenkov, Sofya İl Parti Örgütünün hücum katılmalarını sağlamakla görevliydi. Dimitir Ganev, yeni hükümetin bileşimi ve hükümet bildirisiyle görevliydi.

Başkentte, grevlerin, toplantıların ve yayınsal gösterilerin polis saldırısından korunması ve devrimci güçlerle koordinasyonu sağlanması için bir eylem bürosu kurulmuştu. Bununun başına BIP Sofya İl Komitesi üyesi ve partizanlarla bağlantı kurma temsilcisi Todor Jivkov getirilmişti. Todor Jivkov ağustos ortalarında bu yana İ. Sofya VOZ'u komutan yardımcısıydı. Yeni kurulan birönden başına getirilmek için acele olarak çağırıldı. O sırada Todor Jivkov dağlarda "Çavdar" tıyularının ve Sofya Ayaklanma Bölgesine giren yerlerdeki (Kuzeydoğu yörelerindeki) öteki partizan birliklerinin savaşlarını büyük başarıyla yönetiyordu.

8 EYLÜLÜ 9 EYLÜLE BAĞLAYAN GECE

8 Eylül 9 Eylül'e bağlayan gece, parti yönetimi iki komşu evde bulunuyordu: Petr Vrançev'in apartman dairesinde ve Dr. Yaço Kabavanski'nin evinde. Her ikisi de Askeri Okul'a yakındı. Vrançev'in daire-sinde Dobri Terpesy başta olmak üzere, Genel Karargâh yöneticileri yerleşti. Anton Yugov da oradaydı. Ayrıca Sofya İl örgütününün yöneticileri ve Ayaklanma Bölgesi temsilcileri de oradaydı. Dr. Yaço Kabavanski'nin evinde Dimitir Ganev, ben, Blagoy Ivanov, Dr. Ivan Pasov, Dr. Lüben Gerasimov ve daha birkaç parti yöneticisi vardı. RMS MK Büro üyesi Ninko Stefanov da aramızdaydı. Polit-



çalışma içerisinde kucaklayan Bulgar-Sovyet Dostluk Hareketi Genel Halk Komitesi başkanlığını yürüttü (şimdi bu Komite'nin onur başkanıdır). Ayrıca Dünya Barış Hareketi'nin ve Uluslararası Kadın Hareketi'nin önde gelen kurucu ve yöneticileri arasında yer aldı.

Zola Dragoyçeva'yı herhalde en iyi anlatan Bulgar halkının ve tüm dünya komünist ve işçi sınıfı hareketinin büyük evladı Georgi Dimitrov'un ona yazdığı mektupta söyledikleridir. Şöyle diyordu Dimitrov:

"Değerli Zola,

Karşı karşıya kaldığın bütün tehlikelere rağmen sağ kalmış olmandan ve mücade- le nöbetinde, gerçek halk kahramanına yaraşır şekilde dimdik, onurla durmaya devam etmeden ne büyük kıvanç duyduğumu belirtmeye gerek yok. Partimiz ve halkımız, senin gibi bir kahramana sahip olmaktan haklı bir gurur duyacaktır..."

Zola Dragoyçeva bugün, kuşatıldığı sırsız sevgi ve saygı ortamında, yılların ağırlığına rağmen, taşıdığı büyük siyasi ve toplumsal sorumluluklarını yorulmaksızın yerine getiriyor.

bu'ronun temsilcisi olarak Yambol-Burgas bölgesine gönderilen Titko Çernokolev'in yerine Ninko Stefanov ve Dobri Aleksiev, başkent RMS genelçinlin genel hücum katılışını yönetiyorlardı...

Hemen de hiç konuşmuyoruz. Yalnız arada sırada hafif seslerle bir kaç kelime söylüyoruz. Yüzlerimiz gergin. Söylenmesi gereken herşey yapılmıştır. Geriye beklemek kalıyor. Ancak beklenmedik bir olay kar-bısında derhal tedbir almaya hazır olmalıyız. Küçük ayrıntılar ve sırada burada görülen başarısızlıklar sonucu etkilemedi. Ayaklanan halkın devrimci gücü, savaş grupları ve partizan birlikleri, Vatan Cephesi komite-leri, devrim safına kazanılan askeri birliklerin de yardımıyla genel hü-cumu gerçekleştirip zafere kazandılar.

Gece yarısı, saat tam 24'de, üniformalı polis devriyerleri ve nöbetçi-ler (Sofya üniformalı polis sefiyerleri önceden vardığımız anlaşma uyarınca) karakollarına çekiliyorlar. O andan itibaren gizli devrimçilerin ve ayaklanma gruplarının Sofya sokaklarında dolayışken kullandıkları pa-rola "Oboriste-Volod" (özel isimler) sözlerdir. Vatan Cephesi üyesi subayların komutasındaki askeri birlikler, ki en önemlilerin komutanları NOVA Genel Karargâh'ının da üyeleriyle, yüksek devrimci disiplin örneği göstererek etkisiz duruma getirilmişti. Askerlerin bir kısmı taburu aynı alayın kamyon taburuyla birlikte, arabaları üstlendikleri Pançarevo köyünden hareketle hızla Sofya'ya dalyor ve Savaş Bakan-lığı'nın bulunduğu mahalleye kordon altına alıyorlar. Bunlar, Savaş Bakan-lığı'na giren güçlerin yenilişi halinde, dışarıdan yeniden hücumla gelişmesi için gerekli olan gücü oluşturuyorlar.

Yine bu amaçla, bakanlığın önündeki bahçede, Todor Jivkov ko-mutasında güçlü ve çok iyi silahlanan, Sofya Savaş Örgütünden savaş-çılardan ve Şop Partizan Birliğinden oluşan bir hücum gücü mücezmleş-tir.

Tam saat 2.15'de, daha önce içeri girmiş bulunan Petr İliev'in başkanlığındaki bir grup subay harekete geçiyorlar. Binanın demir ka-pıları kırılıyor açılıyor ve hükümetin bu başlıca kalesine, Vrançev, To-şev, Trendaflov ve Üstegen Rangelov'un yönetimindeki projektör grubuna bağlı askerler içeri dalyorlar. Birkaç dakika içinde, bakanlığın silahlı muhafızları etkisiz duruma getirilmişti. Askerlerden bir kısmı, içerideki muhafız birliğinden (nöbetçi bölük) kendilerine katılan asker-lerle birlikte, bakanlığın bütün koridorlarını, kapılarını tutuyorlar. Bina içinde hareket yasaklanıyor. Her çalışma odasının kapısına nöbetçi ko-nuyor. Bütün bina tam denetim altına alınmıştı. O sırada binada bulu-nan yüksek mevkinden telefon, ordu ve polis yetkilileri, gerekte tutuk-lanmış oluyor. Bakanlığın hücum-telesk daire sine el konuyor ve böyle-ce bütün garnizonlar ve ülkedeki öteki askeri kuruluşlarla bağlantı denetim altına alınıyor. Radyo bağlantı merkezi de ele geçiriliyor.

Savaş Bakanlığınca, Merkez Posthanesi'nin, Telefon-Telgraf Mer-kezi'nin, Halk Bankası'nın ve Sofya Radyosu'nun alınmasıyla ana saldı-rının ilk aşaması gerçekleştirilmiştir. Bundan sonraki aşama, geri kalan merkez hükümet dairelerini, polis müdürlüğünü (Genel Müdürlük), polis karakollarını, demiryolu istasyonlarını, askeri depoları, vb. ele geçirmek siyasi silahlıdır (resmi ve sivil polis), alınan silahlara emekçileri silahlandırmak ve bunun ardından da, ayaklanmaya genişleterek başkent Sofya'ya tam olarak egemen olmaları. Bütün bu görevler, Sofya parti örgütününün, kente inen partizan birliklerinin Vatan Cephesi'nde birleşmiş bütün devrimci güçlerin göreviydi.

Devrimin sivil güçleriyle, devrim safına çekilmiş askeri birlikler ara-sındaki bağı NOVA Genel Karargâh üyesi Petr İliev'le Eylem Bürosu Başkan Todor Jivkov sürdürüyorlardı.

Sabah karşı, saat 4.30 sıralarında, Vrançev ve Yaço Kabavanski'nin evlerinde bulunan parti ve Karargâh yöneticilerinden çoğu, araba-larla Savaş Bakanlığınca aktarıldılar. Kısa bir süre sonra, ilk Vatan Cep-hesi hükümetinin bakanları da gelmeye başladılar. Saat tam 6.25'de, Ki-mon Georgiev Sofya Radyosu'ndan yeni hükümetin bileşimini açıkladı ve bildirisini okudu. Vatan Cephesi Hükümetinin bu bildirisinde şöyle deniyordu:

"Halkın iradesine bağlı olmanın ve onu tam temsil etmenin bilinci içinde olan Vatan Cephesi, bu hayati anda ve ağır koşullarda, ülkeyi yıkım tehlikesinden kurtarmak için, yönetimi bütünüyle ele almıştır..."

Nefret edilen monarko-faşist köleliğin sonu gelmiştir artık.

9 Eylül güneşi doğuyordu. Zafere haberinin volkan gürültüsüyle, önu alınmaz bir lav gibi yayıldı-ğı ve tam ülkeyi sardığı günün, 9 Eylül'ün kızıl şafağı patlamıştı. Sofya bütün gece uykusuzdu. Ancak, buna rağmen sokak hoparlörlerinin cam-ları titreten sesleriyle ansızın uyanmış gibi herkes kulak kabartmaya baş-ladı. Her yandan duyulan, sık sık yinelenen ses "İktidar Vatan Cephesi'nin eline geçti!" sözleriydi.

Zola Dragoyçeva'nın YENİLGİDEN ZAFERE adlı kitabı DAYANIŞMA yayımlarından çıkacaktır.



Ayaklanan Sofya, 9 Eylül 1944